

NOVOSTI HOBUCI

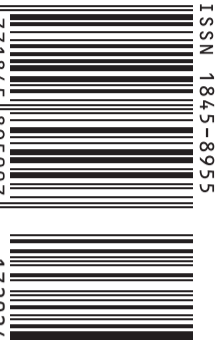
#1271

Samostalni
srpski
tjednik

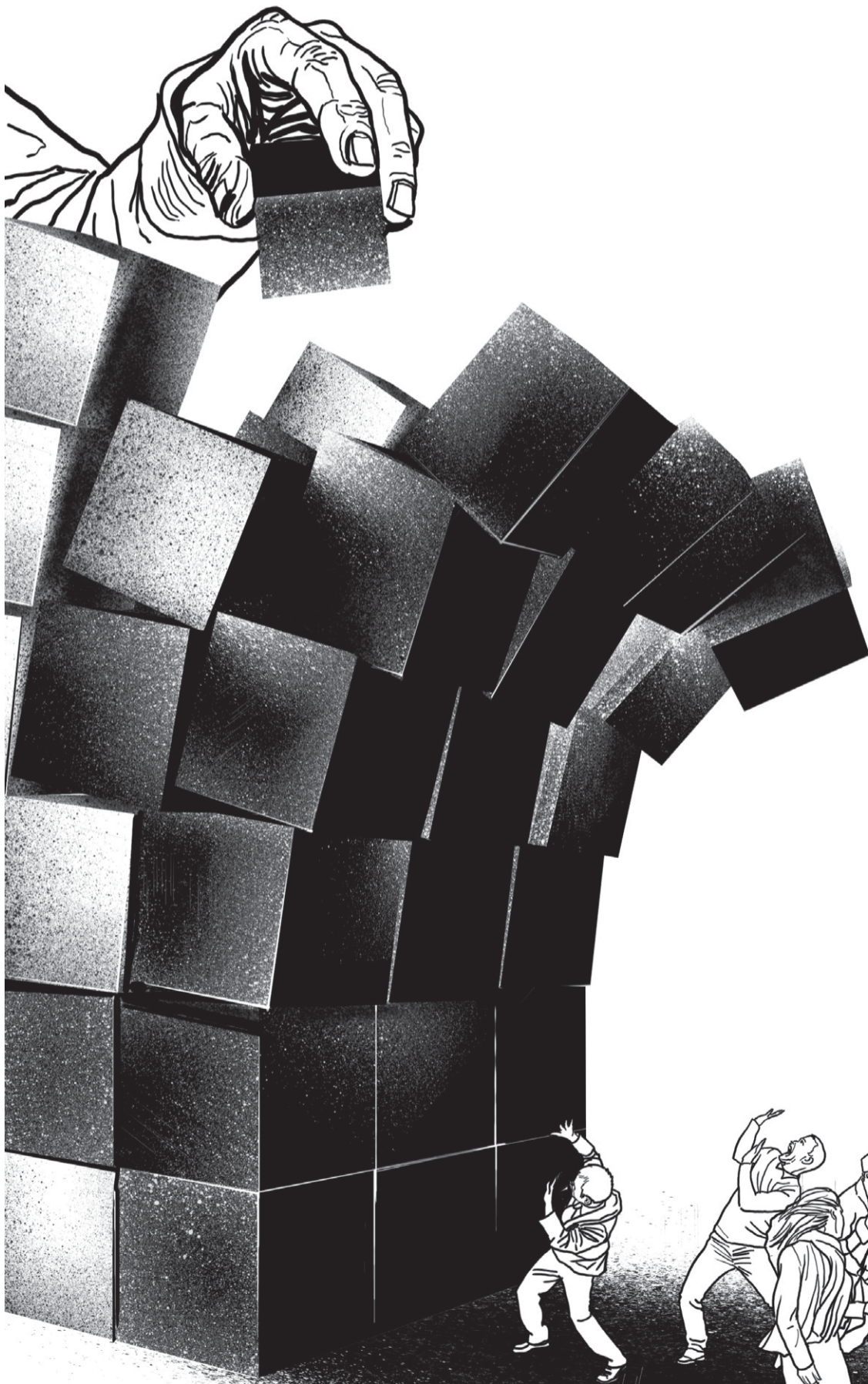
Petak 26. 4. 2024.
Cijena: 1.33€

9 771845 895007

172024

ISSN 1845-8955

Udesno ravnajs

U fokusu pregovora o stvaranju nove Vlade su prava nacionalnih manjina, politički položaj predstavnika Srba, 'kroatiziranje' kulture i medija, deratifikacija Istanbulske konvencije, onemogućavanje pobačaja.

Dok se slaže vjerojatno najdesnija vlada u demokratskoj Hrvatskoj nazire se novi 'kulturni rat', a iz javnosti nestaju teme poput zdravstva, ekonomije, razvoja, socijale, ekologije

str. 2-13.

Inat-koalicija

Šef HDZ-a zna da ga čekaju poniženja od ljudi o kojima ne misli ništa dobro. Unutarstranački pritisak da se pod svaku cijenu sklopi dogovor s DP-om previše je snažan da bi ga mogao zanemariti. Plenković više nije dovoljno politički jak da se odupre i provede svoju volju

Andrej Plenković u izbornoj noći (Foto: Antonio Bronić/Reuters/PIXSELL)

ŠTO god javno govorio, nema sumnje da je predsjedniku HDZ-a ANDREJU PLENKOVIĆU najmanje blizak put do parlamentarne većine od 76 zastupnika i do sastavljanja nove vlade onaj koji je najizgledniji: naime, koalicija HDZ-a i cjelovitog Domovinskog pokreta, a kad kažemo cjelovitog Domovinskog pokreta, mislimo na 13 izabranih saborskih zastupnika te stranke. Isključujemo, dakle, MISLAVA KOLAKUŠIĆA (Pravo i pravda) koji je izabran s liste DP-a u Prvoj izbornoj jedinici, jer je on čvrsto pri stavu da neće u koaliciju

ni s HDZ-om ni s ljevicom predvođenom SDP-om, no među tih 13 ostavljamo nezavisnog ŽELJKA LACKOVIĆA, koji je bio na DP-ovoj listi u Četvrtoj jedinici. HDZ-ov 61 i DP-ovih 13 zastupnika daju 74. Kako doći do još dva glasa koji nedostaju za većinu?

Jedna je mogućnost razbijanje osmeročlanog Kluba zastupnika nacionalnih manjina, s obzirom na to da cjeloviti DP, prema onome što vodstvo te stranke izjavljuje i poslije izbora, neće pristati na bilo koji oblik sudjelovanja SDSS-a u većini. Premda je dogovor manjinskih zastupnika da se drže zajedno,

ne bi bilo iznenađenje da HDZ pridobije najmanje dvojicu manjinskih političkih predstavnika kojima ne bi bilo zazorno podržati desno-desnu vlast kojoj troje srpskih zastupnika nema pristup zbog DP-ova ultimatumu. Pitanje je, međutim, hoće li dvojica HSLS-ovih zastupnika, izabranih na zajedničkim listama s HDZ-om, podržati takvu koaliciju: predsjednik HSLS-a DARIO HREBAK ovih dana nagovješćuje da bi njegova stranka mogla uskratiti podršku takvom savezu, pri čemu ga je teško doživjeti ozbiljnim, no... Ako se DP smekša u pregovorima

s HDZ-om, što ipak nije isključeno, moguće je i to da će svi manjinski zastupnici funkcionirati kao parlamentarna potpora vladi HDZ-a i DP-a.

Druga je solucija pronalaženje dva glasa među zastupnicima drugih stranaka, a prvi kandidati u tom smislu jesu MARIJAN PAVLIČEK i VESNA VUČEMILOVIĆ iz Hrvatskih suverenista. Njih dvoje prošli su na koalicijskim listama Mosta i Suverenista. U proteklih sedam dana, po uzoru na Domovinski pokret, proklamirali su jedino to da ne dolazi u obzir bilo kakva suradnja sa SDSS-om i s Možemo!, ali i to da će u svemu nastupati koordinirano s Mostom. Most je, pak, zabavljen unutrašnjim sukobima i postalo je teško pratiti koja je, zapravo, njihova pozicija: sad ne žele ni s HDZ-om ni sa SDP-om te inzistiraju na pregovorima s Domovinskim pokretom, mada je nejasno o čemu bi se vodili ti pregovori.

Na drugoj strani, IDS (dva zastupnika), Nezavisna platforma Sjever MATIJE POSAVCA (također, dva) i Fokus (zastupnik DARIO ZUROVEC) odlučili su da neće ići s HDZ-om, na što ih Plenkovićev liberal Hrebak i dalje poziva, apelirajući na njih da spase Hrvatsku od radikalnog skretanja udesno. Plenkoviću bi koalicija s tih pet zastupnika plus osmero 'manjinaca' plus dva prebjega iz DP-a (ili s neke druge liste) bila neusporedivo draža od saveza s cjelovitim DP-om, no zasad se čini da takav scenarij naprosto nije ostvariv. Je li, pak, realno da Plenković otkine DP-u čak sedam od 13 zastupnika, jer sedam mu ruku fali do većine čiju bi okosnicu, kao i dosad, činili HDZ i zastupnici etničkih manjina, njih sedam kojima ne bi smetalo da tvore većinu skupa sa SDSS-om? To je teško procijeniti, ali u DP-u već sad je vidljiva podjela na one koji su veoma raspoloženi za koaliciju s HDZ-om i na one koji su nešto skeptičniji prema toj soluciji. Čini se da je vođa prve grupacije MARIO RADIĆ, zamjenik predsjednika DP-a, dok je predsjednik stranke IVAN PENAVA na čelu frakcije koja nije tako blagonaklona spram HDZ-a. Teško je, također, u ovom času precizno odrediti koliko pripadnika ima jedna struja, a koliko druga: stječe se dojam da su otprilike izjednačene kad je riječ o brojnom stanju.

I tu se iscrpljuju Plenkovićeve koalicijske opcije za ostanak na vlasti, jer su Možemo! i Most rezolutno protiv suradnje s HDZ-om. Ne treba, naravno, sasvim isključiti neočekivane prelete, jer HDZ je dosad pokazao stopostotnu efikasnost u postizbornim situacijama koje su im davale šansu za oformljivanje većine i sastavljanje vlade. Nije teško izmisliti viša opravdanja za realizaciju relativno niskih poriva.

Zašto je aktualnom šefu HDZ-a najmanje mio scenarij onaj u kojem uspostavlja vladajući savez s čitavim DP-om? Plenković je svjestan da u tom slučaju mora odustati od nekih bitnih elemenata politike koju je vodio proteklih sedam i pol godina, politike kojom se neprestano hvali, na koju je toliko ponosan i koja je učinila da dođe na dobar glas u Bruxellesu. Morao bi se ovako ili onako odreći SDSS-a i (većine) manjinskih zastupnika, morao bi odbaciti koncept međunarodne tolerancije, morao bi prihvatiti rat protiv 'antihrvatskih' i 'izdajničkih' pojava u kulturi i medijima, morao bi se pokoriti ira-

IMPRESSUM

Godina xxv / Zagreb | petak, 26/04/2024

NOVOSTI
#1271

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal

Novosti), Petar Glodić,
Lujko Parežanin (Kultura)

REDAKTORICE
Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Boris Dežulović,
Viktor Ivančić, Sinan

Gudžević, Boris Rašeta

REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko

Bakotin (urednik Interna-

cionale), Dragana Bošnjak,
Milan Cimeša, Zoran

Daskalović, Ivica Đikić,
Tena Erceg, Dragan

Bojan Munjin, Tamara

Opačić, Ivana Perić, Boris

Postnikov, Srećko Pulig,
Hrvoje Šimičević i Nataša

Škaričić
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor

Stanišević & Damir Bralić,
Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplancić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb',
Zagreb

TIRAŽA 6000
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade

Republike Hrvatske i

sredstvima Ureda za

ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade

Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

cionalnim zahtjevima u vezi s migrantskim pitanjem, Istanbulsom konvencijom i školskim sadržajima, morao bi pristati na militarizaciju društva, na koketiranje s ustaštvom i na povijesni revizionizam, ukratko, morao bi kompromitirati svoju dosadašnju proeuropsku i umjerenjačku orijentaciju. Najmanji su problem položaji u vlasti, premda u tom segmentu Plenković nije spreman dati baš sve što DP-ovcima padne na um, a to se pogotovo odnosi na resore pravosuđa i kulture. DP bi zaista mogao tražiti Ministarstvo kulture i medija: razlog nije u utjecaju ZLATKA HASANBEGOVIĆA, koji ovaj put nije izbio saborski mandat, nego u ambicijama SLOBODANA PROSPEROVA NOVAKA, novog DP-ova kulturnog komesara, čije se dugogodišnje glavinjanje političkom scenom u potrazi za osobnim probicima trenutno zastavilo kod Penave i Radića.

Šef HDZ-a zna da ga čekaju raznorazna poniženja od ljudi o kojima ne misli ništa dobro, no unutarstranački pritisak da se pod svaku cijenu sklopi dogovor s DP-om, jer je tako najlakše i najlogičnije, previše je snažan da bi ga Plenković mogao zanemariti,

Plenković je svjestan da u slučaju da koalira s cijelim DP-om mora odustati od nekih bitnih elemenata politike koju je vodio proteklih sedam i pol godina, politike kojom se neprestano hvali, na koju je toliko ponosan i koja je učinila da dođe na dobar glas u Bruxellesu

Mekša struja DP-a za suradnju s HDZ-om – Mario Radić (Foto: Matija Habljak/PIXSELL)

odnosno Plenković više nije dovoljno politički jak da se odupre i provede svoju volju, naročito u situaciji u kojoj HDZ-u visi ostatak na vlasti. IVAN ANUŠIĆ, potpredsjednik HDZ-a koji je dobio najviše preferencijalnih glasova od svih koji su izišli na ove parlamentarne izbore, puše za vrat partijskom vođi i otvoreno govori da je sporazum s DP-om idealno rješenje, bez obzira na to čega se i koga HDZ morao odreći u dosezanju tog cilja. Anušić je ionako, ne tako davno, izražavao nezadovoljstvo koalicijom sa SDSS-om i političkim ponašanjem MILORADA PUPOVCA. Plenković stoga samome sebi već stvara alibi za pokleknuć pred većinskim raspoloženjem stranke: tumači da je biračko tijelo otišlo udesno, pa se u skladu s time mora pomaknuti i njegova buduća vlada, koja bi mogla biti najdesnija u povijesti samostalne Hrvatske, kao da se radi o nekoj fizikalnoj zakonitosti.

‘Da je manje ljudi izišlo na izbore, osvojili bismo 66 mandata i već bismo imali vladu. Ja sad jamčim da oni neće doći do 76. To su gubitnici koji imaju program da se prave da su pobjednici. Ja ću sad iz inata, iz dišpeta, formirati 76’, izjavio je Plenković u ponedjeljak. Ako se uspostavi, bit će to, znači, vlada iz inata, i to, prije svega, iz inata ZORANU MILANOVIĆU, a ne iz Plenkovićeva uvjere-

nja da čini nešto dobro, bilo za sebe, bilo za Hrvatsku. Inat nije jedini motiv: drugi je, rekosmo, Plenkovićeva nemoć u odnosu na vlastitu stranku, koja mu sigurno ne bi oprostila neuspjeh u okupljanju većine za očuvanje vlasti. Za svaki slučaj, šef HDZ-a sam je sebe stavio na čelo stranačke liste za europarlamentarne izbore, koji će se održati 9. lipnja. To je stvaranje pretpostavki za njegovu izlaznu strategiju, ako se stvari na domaćem terenu zakompliciraju ili ako mu se posreći jedna od tri-četiri najvažnije funkcije u Bruxellesu.

Što se tiče šansi SDP-a i lijevo-liberalnog bloka u sastavljanju buduće vlade, postoje dvije teoretske i nategnute mogućnosti. Svaka od njih, naime, podrazumijeva sudjelovanje Mosta, kao dijela većine i vlade ili kao parlamentarne podrške SDP-ovoj manjinskoj vladi, a NIKOLA GRMOJA u utrak je objavio da Most nije zainteresiran za savezništvo sa SDP-om, pri čemu trenutno nije poznato s koliko će zastupnika, od devet izabranih, Most uopće dočekati konstituirajuću sjednicu Sabora; isključena je, osim toga, koalicijska suradnja platforme Možemo! i DP-a, što na drugi način limitira SDP u okupljanju većine. Predsjednik SDP-a PEĐA GRBIN obznanio je, usto, da odustaje od Zorana Milanovića kao premijerskog kandi-

Predsjednik SDP-a Peđa Grbin obznanio je da odustaje od Milanovića kao premijerskog kandidata, a to je ujedno odustajanje od maglovite zamisli o vladi nacionalnog spasa. To je učinio jer se ispostavilo da Milanović ipak nije kohezivni element široke antihadezeovske opozicije

data, a to je ujedno odustajanje od maglovite zamisli o vladi nacionalnog spasa. Grbin to nije učinio zbog protuustavne prijetnje Ustavnom sudu da bi mogao poništiti odluku o eventualnoj dodjeli premijerskog mandata Milanoviću, nego zbog toga što se ispostavilo da Milanović ipak nije kohezivni element široke antihadezeovske opozicije od ljevice do desnice, usprkos tome što je uključenje predsjednika Republike u parlamentarnu kampanju u cijelosti bilo koncentrirano na otvaranje prostora za nadideološko povezivanje protiv HDZ-a.

Jedino na što SDP još donekle može računati jest konstituiranje novog saziva Sabora prije nego što se dogodi stvaranje većine, ako se dogodi, pa donošenje ili izmjena nekih zakona i odluka oko kojih bi se u kratkom roku mogli dogovoriti SDP, DP, Možemo!, Most, IDS, Matija Posavec i Fokus. Takav rasplet, koji je na dugom štapu, značio bi da je HDZ-u propao pokušaj stvaranja vlade i da se novi izbori nameću kao najvjerojatnije rješenje. ■

Strpljivo u redu za vlast na dugom štapu – Grbin na biralištu (Foto: Saša Miljević/PIXSELL)

Amputiranje istine

Domovinski pokret one koje smatra neprijateljima proziva za antihrvatsko djelovanje. Istodobno ta je stranka na svojim listama imala samozvane ustaše, veličali su Hitlera, optuživali Židove za razapinjanje Isusa, prijekim sudom prijetili HDZ-u, SDSS-u, RF-u i Možemo!

Obuzeli ga Srbi – Ivan Penava (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

Srbi na programu

Fokus postizborja u potpunosti je na Srbima, dok o programskim (ne)podudarnostima ne govori baš nitko. Za to krivnju snosi i ljevica, jer teško je reći gdje se u programima nalazi išta mimo Srba, ako je ukupna oporbeno-kampanja vođena samo zbog formiranja sanitarnog kordona prema HDZ-u

Još nije gotovo, a pitanje je i kad će biti, ali već se može reći da su apsolutni hit ovog postizborja – Srbi. Najveći dio igrača koji bi mogli donijeti prevagu u sastavljanju vlasti ne može njihove predstavnike vidjeti ni nactane, dotle da su im, navodno te zasad, postali osnovni kriterij za moguće koaliranje s HDZ-om. Domovinski pokret ističe se tu prije svih, ne samo zbog broja osvojenih saborskih mandata. No tako rezonira i Most, osim što ta stranka iz svojih kombinacija

isključuje HDZ, dok poruku o Srbima očito šalje SDP-u.

U prevodu, ako Most opet pomogne HDZ-u da sastavi vlast, učinit će to više pasivno, ne priklanjajući se njegovu glavnom konkurentu, a izvlačeći se na Srbe, odnosno SDSS. Na koncu, međutim, svi potezi svih aktera mjerit će se isključivo prema tome koliko se pomoglo ili odmoglo HDZ-u.

Objekti navedene manje stranke desnice, i DP i Most, pritom su Srbima dodale Možemo, proglašivši ga jednako neprihvatljivim.

Valjda im je zatrebala konkretnija meta u zoni lijevog centra, a druge nema ni uvjetno, jer valja nekako opravdati pregovore sa SDP-om. U svakom slučaju, danas o programskim eventualnim (ne)podudarnostima ne govori baš nitko. Stranke se razlikuju sve manje po stajalištima o socijalu i porezima ili zdravstvu i mirovinstvu. DP je tu najmanji problem, jer ta falanga dosljedno huškački upire prema Srbima uvijek, pa je to činila podjednako uoči izbora i poslije njih.

Ipak, ne bi im trebalo vjerovati na riječ da su koncentrirani prvenstveno na to, ne onoliko koliko nastoje stvoriti dojam. Oni naprosto žele da se kompletna javnost zaokupi forsiranim pitanjem Srba u Hrvatskoj, dok vodeći ljudi dotične stranke neometano razvijaju svoj nasušni, svagdanji biznis. MARIJO RADIĆ, primjerice, ili negdje u pozadini sveprisutni PAVAO VUJNOVAC.

‘Nećemo pregovarati ni o ministarstvu ni o foteljama, već o politikama’, rekao je ovih dana Radić, što bi značilo da smjera na teme sadržajnije od pukog ostraciranja Srba. Doista, prisnažio mu je STIPO MLINARIĆ: ‘Ja DP vidim isključivo u vladi koja će istinski raditi na reformama’. No svjetonazorske preokupacije ne zaodijevaju se reformskim zavodljivim ruhom. Stoga će DP istrgovati minimum svojih nacional-ideoloških pozicija s HDZ-om, potom osigurati mir za daljnje poslovanje tj. ekskluzivnu poduzetničku slobodu podalje od urokljivog oka javnosti.

Hoće li s takvom misijom i vizijom stradati jedino državne financije i Srbi, ili još i izbjeglice, strani radnici, žene, homoseksualci – prerano je da se tvrdi. Naoko je DP razapet poput Buridanova magareta, ili onoga poslovičnog nogometnog selektora u slatkim brigama. ‘Mislim da nema dileme da je nama HDZ po svemu svjetonazorski bliže’, odvalio si je od srca IVAN PENAVALA, pojašnjavajući dalje kako svejedno ‘imate ogromnu korupciju koju producira uporno HDZ, koja nam je toliko strana da nam je apsolutno i SDP bliži’.

Ah, korupcija, ta čarobna riječ kojom se pokriva manjak svake ozbiljnije ekonomske politike. Samo vrisnite da je to najveća pošast i da vam je glavni cilj borba protiv nje, uzmite kakvog stručnjaka za govor tijela i spremni ste za izbore, s posve nezanemarljivim izgledima. No taj nas termin vodi pravo do druge najdesnije hrvatske stranke u ovom trenu, Mosta.

Nema tome dugo, Most je tako u javnom prostoru zdušno pogurao jednu aferu, prozvao i DP po gorespomenutim nepodopštinama na relaciji s vladom. Uz još jedan sličan zgoditak na kontu, Nikola Grmoja se za potrebe izbora brže-bolje samoproglasio najvećim hrvatskim borcem protiv korupcije. Još više stalo mu je da primat u tome učvrsti na samoj desnici, tamo gdje i sam zahvaća glasove biračkog tijela. ‘Mi smo (...)’, pojasnit će on, ‘jedina prava antikorupcijska snaga od centra nadesno.’

Mostovci pritom smatraju da moraju ostati na zadanoj distanci od Srba i Možema, dok se sa SDP-om dade kalkulirati. Ubrzo je Grmoja zaboravio na koruptivnost DP-a i predložio mu savez utroje, dakle, uz SDP. To svakako izgleda više kao alibi, jer bi vodeću stranku lijevog centra dovelo u nemoguć položaj, pa i nije baš realna opcija. Ostavit će zato DP u zagrljaju s HDZ-om, oprati ruke od šire odgovornosti i nastaviti tvrditi da su jedina vjerodostojna pojava na sceni. Most se doduše u međuvremenu pomalo i raskolio, a nije isključeno da će nešto takvog uskoro zadesiti i DP.

Pamtimo još jednu Mostovu sličnost s DP-om, čisto da se u ovom delikatnome momentu ni to ne preskoči. Njegovi prvaci također su svojedobno poželjeli ukinuti javno financiranje ovog našeg tjednika, pa DP u tome definitivno nije usamljen. Samo

je dao novi potisak svojevrsnoj *cancel* kulturi u hrvatskoj politici i društvu, jer tu nema instinskog kenslanja do kenslanja Srba. ‘Porezni obveznici financiraju takav list i mislim da je dosta mučenja hrvatskog naroda. Ako žele i dalje trovati politički prostor, neka idu na tržište i bore se s ostalima’, naglasio je Stjepo Bartulica.

Ključna riječ u ovome vapaju ipak je, po mnogočemu sudeći – tržište. Novosti oduvijek podržavaju što veće i šire javno financiranje medija općenito, posebno neprofitnih, kako opstanak sektora ne bi ovisio o interesu privatnog kapitala, a tako i medijska ponuda.

No s tim kriterijem i općenito predmetom dolazimo natrag do teme ekonomske politike, a u njoj desničari neće otvoreno kruha ni tražiti ni nuditi. I nije im takva situacija pala s oblaka, nego ju je upornim antikorupcijskim pričama bez suvislijeg političkog iskora sukreirao i lijevi centar. Uostalom, teško je reći gdje se u programima nalazi išta mimo pitanja Srba, ako je ukupna oporbeno-kampanja vođena samo radi formiranja sanitarnog kordona prema HDZ-u. Jedino tako moguće je stav po kojem i SDP i Možemo pristaju na koaliranje s bilo kim iz sadašnje opozicije.

U stvari, ne baš s bilo kim, ako znamo kako su odnosi izgledali prije izbora, u poredbi s ovim sad. Točnije bi bilo reći da pristaju na bilo kakvu postizbornu koaliciju u kojoj su i oni zajedno, a nema HDZ-a. Što se tiče predizbornog koaliranja, onakvog kakvo se više zasniva na npr. razvojnim programima, a manje na reaktivnom impulsu spram aktualne vlasti, SDP i Možemo se nisu bili u stanju udružiti ni jedan s drugim.

Srodni programi SDP-u nisu bili dovoljni da pristane na tzv. točkastu koaliciju s Možemom. Potonja stranka pak nije mogla podnijeti ideju da koalira s Radničkom frontom, dok jedan SRP u 10. izbornoj jedinici nitko od njih zapravo nije ni doživio kao relevantnu činjenicu. No da su te dvije veće stranke ušle u trku zajedno, i da su prihvatile ove dvije manje, ishod bi bio kudikamo drukčiji. Prema izbornoj matematici, dobili bi ukupno osam mandata više, i to na račun HDZ-a i DP-a.

Taj desni blok bi imao osam manje, 67 umjesto 75, a lijevi bi imao 60 umjesto sadašnja 52. Ono što bi lijevi centar izgubio na Mostu, dobio bi na čupriji s manjincima, uz liberalne privjeske iz Istre i Medimurja i Prigorja koji će ovako možda završiti s HDZ-om. Mostu ne bi ostalo prostora za izmotaavanje, morao bi lijevu vladu podržati barem sa strane. Nažalost, ispalo je da programi nisu faktor od značaja, što se u slučaju SDP-a vidjelo i po djelomičnom nepodudaranju s ekonomsko-političkim smjernicama ZORANA MILANOVIĆA. A nemojmo smetnuti s uma da je mobilizacija ipak započela pozivom predsjednika RH na sedlanje.

Uzimajući sve u obzir, čini se da najviše do programa drži Fokus čiji je zastupnik DARIO ZUROVEC ovaj tjedan ponovio što im je najvažnije. Njegov horizont ne seže dalje od Žumberka na jednu i Medvednice na drugu stranu, pa si može priuštiti iskrenost kakva se Radiću nikako ne bi isplatila. Od 11 navedenih prioriteta Fokusa, sedam kazuje o propoduzetničkom smanjivanju poreza, a ostala četiri su također na sličnom tragu liberalizacije tržišta.

Konačno, jasno je da se neki u ovoj gunguli ne obaziru na svoj ni tuđi politički program zato što im to sad ne odgovara, a neki drugi zato što ga objektivno ni nemaju. Ostaju manjinske stranke kojima nikad istinski nije ni dano da na širem planu nastupaju programski, ne tek u ovom specifičnom *intermezzu*. Manjinski predstavnici utoliko su najvjerniji odraz ukupne hrvatske politike danas, za *ad hoc* rješenja pod ucjenom i potkusurivanje do sljedećih izbora. ■

BOŽO KOVAČEVIĆ Domovinski pokret nas želi vratiti u vrijeme Tuđmana

Ako bi sve bilo po volji Domovinskog pokreta, onda bi se Hrvatska vratila u situaciju u kojoj je bila posljednjih godina Franje Tuđmana. Bila je to zemlja na rubu sankcija prema kojoj su Vijeće Europe, Europska unija i NATO bili krajnje skeptični zbog nepoštivanja manjinskih prava i vladavine zakona

TJEDAN dana nakon parlamentarnih izbora u borbi za vlast sve su karte i koalicijske kombinacije na stolu. Najjednostavnija matematička kombinacija bila bi: HDZ-ovih 61 plus osam dosadašnjih partnera, saborskih zastupnika nacionalnih manjina, plus 13 zastupnika s liste Domovinskog pokreta. Dobrom dijelu hrvatske javnosti ta kombinacija je ideološki i politički nespojiva. Mračnija varijanta glasi okupljanje HDZ-a i Domovinskog pokreta u desnoj Vladi za što im treba još dva saborska zastupnika sa strane. O opasnostima za osjetljivu hrvatsku demokraciju, eventualnoj budućoj desnoj Vladi kao i o SDP-ovim preostalim šansama za parlamentarnu većinu, razgovarali smo s **BOŽOM KOVAČEVIĆEM**, političkim analitičarem, diplomatom i bivšim ministrom u vladi **IVICE RAČANA**.

Kakvu biste pouku iz ovogodišnjih parlamentarnih izbora izvukli? Hrvatska je većinski desno politički orijentirana, srušen je mit da izlaznošću većom od 60 posto pada HDZ, ali su srušene i tvrdnje opozicije da građani više vjeruju svom džepu nego HDZ-u?

Pojačana izlaznost pokazala je da među građanima koji dosad nisu izlazili na izbore nisu samo protivnici HDZ-ove vlasti. Za mene je razočaravajuće da su znatnu većinu mandata osvojile desne stranke, ali smatram da je temeljem rezultata izbora, realistično pretpostaviti da će buduća Vlada biti desna. Čini mi se da je dijeljenje novca šakom i kapom koje je provela Vlada **ANDREJA PLENKOVIĆA** neposredno pred izbore imalo utjecaja na građane. Mnogi građani su bili sretniji i s tim vrapcem u ruci nego s obećanim golubom na grani o kojem je govorila ljevica. Cjelokupna opozicija nije uspjela uvjeriti građane da je stanje u državi doista katastrofalno, ni da Hrvatsku treba osloboditi kao što je unisono govorila cijela opozicija, kao ni to da je Hrvatska totalno besperspektivna i uronjena u korupciju. U okolnostima kad se nominalni iznosi na tekućim računima povećavaju, govoriti o tome da vlast ne ispunjava očekivanja građana, bila je pogrešna taktika opozicije. Ne treba zanemariti da je dosadašnjom raspodjelom poreznih opterećenja, proizvedena vlastita HDZ-ova biračka baza građana koji su se znatno obogatili. HDZ-u je trebalo priznati dobre poteze i inzistirati na kritici loših politika. Dio kampanje SDP-a koja je uspjela izmaći ispod kišobrana **ZORANA MILANOVIĆA**, bio je usredotočen na raspored prihoda državnog proračuna, a ne na način ostvarivanja ekonomskog rasta iz čega bi proistekao i rast plaća. HDZ je, uglavnom, napravio ono što je obećao u pogledu plaća, a SDP kad je bio na vlasti, mnoga očekivanja svojih birača i neka svoja obećanja nije ispunio. Građani se sjećaju da SDP na vlasti nije donio novi Zakon o izbornim jedinicama, nije promijenio izborni sustav, nije sredio popise birača, nije smanjio broj županija i nije ratificirao Istanbulsku konvenciju što je sad sam Milanović na vrlo čudan način objasnio da je – to zaboravio. Ozbiljna stranka se ne odnosi tako prema ozbiljnim pitanjima. Opravdano je ta pitanja postaviti SDP-u, ali oni na njih nemaju odgovore.

Pobijedila je stabilnost

Možemo li reći da je pobijedila stabilnost i smirenost koju je Plenković prezentirao u samoj kampanji, izbjegavajući svade s Milanovićem?

Pretpostavljam da su Milanovićevi istupi mnoge građane odvratili od namjere da glasuju za SDP. Na globalnoj razini svjedočimo porastu nestabilnosti i izbijanju ratova, regija je prilično nesigurna i u tom kontekstu predsjednik Milanović počne nastupati kao da najavljuje neki krstaški, osvjetnički pohod i kao da dovodi u pitanje postojeća savezništva. Za razliku od predsjednika, premijer Plenković djelovao je stabilno. Ali Plenković je u toj stabilnosti kršio Ustav od prvog dana svog mandata, što predsjednik Milanović od same izborne kampanje nije činio. Problematično je što Ustavni sud na koji način nije detektirao protuustavno ponašanje premijera. Ustavni sud se na neprimjeren način upleo u političke procese i sad svjedočimo situaciji da neki od ključnih igrača u politici ne priznaju ustavna pravila, a Ustavni sud, koji bi trebao biti sudac u toj igri i jamac provedbe tih pravila, doveo se u takvu situaciju da mu više ne vjeruju ni ti igrači ni publika. Plenković dosad nije pokazao da razumije da postoji i njegova odgovornost za koruptivne radnje najbližih suradnika koje je sam birao i podržavao, ministara. Ako se u izvršnoj vlasti učestalo ponavljaju primjeri korupcije na najvišoj razini, to ne može premijera ostaviti netaknutim. Bivši austrijski premijer **SEBASTIAN KURZ** dao je ostavku samo zbog sumnje da je sudjelovao u nekim koruptivnim djelatnostima. Premijer Plenković u politici primjenjuje pravosudne kriterije da netko tko je osumnjičen za korupciju ne mora dati ostavku dok se ne dokaže eventualna krivnja, dok se politički kriteriji primjenjuju tamo gdje se ne bi smjeli primjenjivati – na Ustavnom sudu koji sebi uzima pravo da Saboru određuje koga smije, a koga ne smije izabrati za premijera.

Na kraju je SDP i zvanično odustao od Zorana Milanovića kao budućeg mandatar za premijera. Kolike su šanse SDP-u, sad bez Milanovića kao mandatar, da formira parlamentarnu većinu?

Mislim da su izgledi za formiranje SDP-ove Vlade minimalni. SDP je bez i najmanje ograde dopuštao da Milanović tijekom cijele kampanje kao mogući SDP-ov mandatar, iznosi program Domovinskog pokreta. Prije početka kampanje trebalo je razmišljati, planirati i donositi odluke. Danas se SDP mora baviti sanacijom posljedica svojih nedovoljno promišljenih odluka. Način na koji je odlučeno da Milanović bude njihov kandidat za premijera pokazuje da je nekolicina ljudi

Ideolozi Domovinskog pokreta žele revidirati recentnu povijest: ne priznaju da je istočna Hrvatska reintegrirana u ustavno-pravni poredak Hrvatske zahvaljujući mirovnom sporazumu

Pretpostavljam da su Milanovićevi istupi mnoge građane odvratili od namjere da glasuju za SDP, koji je bez najmanje ograde dopuštao da Milanović tijekom kampanje kao mogući SDP-ov mandatar, iznosi program Domovinskog pokreta

unutar te stranke, mimo nadležnih stranačkih tijela, donosila najvažnije političke odluke. Vrlo je vjerojatno da će stranačko članstvo tražiti odgovornost za takvo postupanje.

Toliki Hrvati koliki su antisrbi

Kolike opasnosti donosi eventualna buduća Vlada sastavljena od HDZ-a i Domovinskog pokreta?

Najvjerojatniji je scenarij da će Vladu sastaviti HDZ i Domovinski pokret uz sve probleme koji među njima postoje. Ako Plenković u Vladi ima jednog snažnog partnera kao što je Domovinski pokret, onda mora respektirati i njegove ambicije. Za razliku od dosadašnjih HDZ-ovih partnera, Domovinski pokret može ozbiljno uvjetovati politiku nove Vlade što Plenkoviću ne odgovara, ali nema alternativu. Ako bi sve bilo po volji Domovinskog pokreta, onda bi se Hrvatska vratila u situaciju u kojoj je bila posljednjih godina **FRANJE TUĐMANA**. Bila je to zemlja na rubu sankcija prema kojoj su Vijeće Europe, Europska unija i NATO bili krajnje skeptični zbog demokratskog deficita, zbog nepoštivanja manjinskih prava i nepoštivanja vladavine zakona. Ne zaboravimo da su neki od lidera Domovinskog pokreta bili predvodnici pokreta za razbijanje ćirilčnih ploča u Vukovaru, da su bili organizatori onemogućavanja formiranja kolone na Dan pada Vukovara. Ne znam jesu li se ti ljudi promijenili, jesu li se politički urazumili. To su političari koji sebe određuju prefiksom 'anti'. Oni nisu toliki Hrvati koliko su antisrbi. Na Plenkoviću je velika odgovornost da Domovinskom pokretu postavi uvjet da nema reduciranja dostignute razine manjinskih prava i da se to odnosi na sve manjine. Skretanje udesno ne bi smjelo otvoriti mogućnost nepoštivanja međunarodnih obveza koje Hrvatska ima i ne bi smjelo voditi reduciranju postojeće razine svih ljudskih prava uključujući i manjinska. Što se tiče Istanbulske konvencije, tu bi HDZ i DP mogli postići kompromis koji bi se sastojao u dosadašnjoj HDZ-ovoj praksi neprovođenja te konvencije.

Desničarska Vlada u kojoj bi sudjelovao Domovinski pokret potencirala bi nacionalističku retoriku povodom ideoloških

pitanja koja su dosad u javnom prostoru bila koliko-toliko pod kontrolom. Tu je još uvijek nereguliran status ustaškog pozdrava. Jesmo li blizu zapaljive atmosfere ratnih devedesetih?

Nereguliranje ustaškog pozdrava 'Za dom spremni' žalostan je propust Plenkovićeve Vlade. No to dokazuje da je Plenković vješt političar. Na osnovu njegovog imidža većina bi pretpostavila da su ti problemi već davno riješeni, ali zapravo nisu jer Plenković nije imao hrabrosti osobito kad je riječ o ustaškom pozdravu. Sad bi se moglo desiti da ustaški pozdrav bude drugačije reguliran, da bude skroz dopušten. Osim generalnog vanjskopolitičkog i ekonomskog izolacionizma, Domovinski pokret ima jednu jedinu programsku odrednicu – ne sa Srbima. Ako Domovinski pokret bude inzistirao da to bude programska odrednica nove Vlade i ako bi se HDZ suglasio s tim, to bi moglo imati ozbiljne unutarnjepolitičke posljedice. Vjerojatna posljedica bila bi daljnja politička i društvena polarizacija. To bi sasvim sigurno u EU-u bilo zamijećeno kao udaljšavanje Hrvatske od europskih načela i vrijednosti. Takva desna Vlada s takvim Domovinskim pokretom dovela bi u pitanje dosadašnja postignuća na planu međuetničke i ideološke pomirbe. Dosadašnji javni istupi nekih istaknutih predstavnika Domovinskog pokreta navode na zaključak da oni ne priznaju činjenicu da su Vukovar, istočna Slavonija i zapadni Srijem u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske reintegrirani na osnovi mirovnog dokumenta, Erdutskog sporazuma koji je, zapravo, dio Daytonskog sporazuma. Erdutskim sporazumom kao i Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina postavljeni su temelji, između ostalog, i za tretman srpske manjine u Hrvatskoj. Kao da ta pitanja nisu riješena, Domovinski pokret poziva na njihovo rješavanje mimo postignutih međunarodnih sporazuma i domaćih zakona. Nadam se da Plenković ipak neće dopustiti da mu, čini se neizbježni, koalicijski partner ruši ono što je on tijekom svoja dva prethodna mandata gradiro.

Manjine u Vladi

Kolika je mogućnost da svih osam predstavnika nacionalnih manjina sudjeluju u jednoj takvoj desnoj Vladi? Da li bi to bila njihova predaja samo da ostanu na vlasti po svaku cijenu, kao što će vjerojatno reagirati jedan dio lijeve političke scene ili bi to zaista bila borba za političke interese nacionalnih manjina?

Kad je Hrvatska imala problem ulaska u Vijeće Europe, bilo je to zbog nepoštivanja prava srpske manjine, kad su se pojavljivali različiti problemi zbog kojih se Hrvatskoj prigovaralo, to je redovito bilo zbog srpske manjine. Nema Ustavne i zakonske odredbe koja bi određivala da u svakoj Vladi moraju biti i predstavnici nacionalnih manjina. Kad je riječ o ljevičarskim hrvatskim Vladama, ni jedna manjina, pa ni srpska, nema osobito snažan motiv da bude dio takvih Vlada jer sve te manjine znaju da će se primjenjivati ustavne i zakonske odredbe o pravima nacionalnih manjina. Kad su u pitanju desne Vlade, nacionalnim manjinama, a posebno predstavnicima srpske, važno je da budu u izvršnoj vlasti jer svoje sudjelovanje smatraju jamstvom da će se odredbe zakona koje određuju položaj manjina, doista poštivati. Ako manjine misle da bez njihovog sudjelovanja u izvršnoj vlasti njihova prava neće biti poštivana, to zapravo govori o nepovjerenju manjina prema vlasti. Postojanje zakona bi već trebalo biti jamstvo, ali je činjenica da se ti zakoni katkad ne provode iako predstavnici

manjina sudjeluju u izvršnoj vlasti. Dosađnje djelovanje Domovinskog pokreta pruža razloge za zabrinutost, osobito među pripadnicima srpske manjine. Nadajmo se da će rezultat koalicijskih pregovora HDZ-a i Domovinskog pokreta otkloniti tu zabrinutost. Zadaća je svih sudionika u politici, i u vlasti i u opoziciji, da se zauzimaju za dosljednu provedbu svih zakona. Veliki napredak za hrvatsku desnicu bio bi ako bi se dogodilo da Vladu formiraju HDZ i Domovinski pokret bez nacionalnih manjina, a da pritom ni jedna manjina ne bude suočena s redukcijom svojih prava. To bi značilo da je desnica osvijestila važnost dosljednog poštivanja svih ljudskih prava, uključujući poštivanje prava nacionalnih manjina

u Hrvatskoj. Ali s obzirom na dosadašnju retoriku Domovinskog pokreta, u taj pozitivan ishod teško je povjerovati. Ugodno bih se iznenadio kada bi me demantirali.

Znači, ne možete zamisliti 3P koaliciju – Plenković, Pupovac, Penava?

Bio bi to velik Plenkovićev uspjeh kada bi uspio složiti jednu takvu koaliciju. Ali teško mi ju je zamisliti. Plenković je, osobno preuzimajući odgovornost za politike kojima dio njegovog desnog biračkog tijela nije sklon, uspio stvoriti imidž europskog lidera. To mu se mora priznati kao stanovita civilizacijska zasluga i to ostaje pozitivan dio njegove političke baštine koja je nažalost obilježena

prevelikom autoritarnošću i izostankom tolerancije pa i elementarne uljudnosti u obraćanju opozicijskim zastupnicima u Saboru. Ako Plenković ostane čvrsto na poziciji da u budućoj Vladi vidi SDSS, Domovinski pokret mora modificirati svoja stajališta.

Plenković predvodi listu HDZ-a na EU izborima što nije bio slučaj prije pet godina. Sprema li tim korakom odstupnicu za Bruxelles? Može li to biti znak i previranja u HDZ-u zbog dosadašnje Plenkovićeve suradnje sa SDSS-om i uvjeta Domovinskog pokreta? I hoće li sastavljanje nove Vlade biti dio izborne kampanje za EU izbore?

Andrej Plenković ne razumije da postoji i njegova odgovornost za koruptivne radnje ministara. Ako se u izvršnoj vlasti ponavljaju primjeri korupcije na najvišoj razini, to ne može premijera ostaviti netaknutim

Činjenica da se usporedno s procesom sazivanja Sabora i formiranja Vlade odvija kampanja za Europski parlament, svakako otežava posao pregovaračima. Što se tiče Plenkovićeva mjesta na HDZ-ovoj listi za Europski parlament, mislim da on time želi pribaviti veću podršku birača toj listi. Ne vjerujem da bi se on dragovoljno odrekao premijerske pozicije u zamjenu za mjesto u Europskom parlamentu. Da li bi se HDZ odrekao Plenkovića u zamjenu za ostanak na vlasti u koaliciji s Domovinskim pokretom? Ne znam. Ali sjećam se da je Plenković pobijedio na izborima za mjesto predsjednika HDZ-a kad je dotadašnjem predsjedniku TOMISLAVU KARAMARKU poručio da 'stranka ne može biti talac jednog čovjeka'. Nije sasvim isključeno da se i Plenkoviću netko od HDZ-ovih nezadovoljnika obrati tom rečenicom.

Hrvatska i Srbija

Kako ocjenjujete odnose Hrvatske i Srbije? Ulaskom Domovinskog pokreta u Vladu realno je očekivati da će biti drastično pogoršani.

Odnosi između Srbije i Hrvatske nisu dobri, puno je neriješenih problema. Tu je, prije svega, pitanje nestalih koje bi se moglo riješiti da postoji obostrana politička volja. Plenković se na tom vanjskopolitičkom polju ponašao razumno, izbjegavao je reagirati na provokacije predstavnika Srbije. Hrvatska diplomacija pokušavala je intenzivirati odnose sa Srbijom i, koliko znam, nekoliko puta kad bi se približili nekom rješenju, redovito bi srpska strana odustajala od daljnjih koraka. Također, Hrvatska je povlačila poteze koji se vlastima Srbije nisu svidale, kao što je podrška ulasku Kosova u Vijeće Europe, ali i to je ipak proteklo bez izravne konfrontacije Hrvatske i Srbije, što govori da je Plenković mudro vodio politiku prema Srbiji. Mogućim ulaskom Domovinskog pokreta u Vladu, moglo bi se dogoditi da ono što je dosad radila diskretna diplomacija postane predmet javnog prepucavanja i da se time drastično pogoršaju hrvatsko-srpski odnosi. Ideolozi Domovinskog pokreta žele revidirati recentni dio hrvatske povijesti: ne priznaju da je istočna Hrvatska reintegrirana u ustavno-pravni poredak Hrvatske zahvaljujući mirovnom sporazumu, postavljaju se kao da je Hrvatska neupitni pobjednik u ratu u istočnoj Slavoniji, kao da su Srbija kao država i Srbi kao etnička skupina, neupitno poraženi i kao da se hrvatska strana ima pravo postavljati prema srpskoj strani kao pobjednik, neovisno o uvjetima koji su definirani mirovnim sporazumima. ■

Za Penavu su u Vukovaru nepoželjni oni kojima 'Za dom spremni nije poželjan' (Foto: Borna Jakšić/PIXSELL)

Ljudska prava na rubu desnila

Pučka pravobraniteljica nacionalne manjine vidi kao dio općih društvenih vrijednosti, a Domovinski pokret te vrijednosti degradira. Pravobraniteljica zamjećuje netrpeljivost i mržnju u javnosti, a Penava poručuje da u Vukovar 18. studenog ne trebaju dolaziti oni kojima se ne sviđa 'Za dom spremni'

PRIPADNICI nacionalnih manjina pravo prednosti pri zapošljavanju u tijelima državne uprave i pravosuđu proporcionalno njihovom broju u ukupnom stanovništvu, što je propisano čl. 22 Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, koriste vrlo rijetko pa su u tom segmentu podzastupljeni. Razvidno je to iz izvješća

pučke pravobraniteljice TENE ŠIMONOVIĆ EINWALTER za 2023. pri čemu je navedeno da je 2022. tek jedna osoba pozivanjem na spomenuto pravo zaposlena u pravosuđu. Istovremeno, za razliku od 2021. kada su zahvaljujući pravu prednosti iz Ustavnog zakona u tijelima državne uprave i uredima Vlade bile zaposlene dvije osobe, 2022. pak nije bila zaposlena ni jedna.

U izvješću su objavljeni i podaci Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 31. prosinca 2022., prema kojem je u tijelima državne uprave i stručnim službama i uredima Vlade bilo zaposleno 47.306 službenika i namještenika, od kojih su tek 1.426, odnosno 3,01 posto činili pripadnici nacionalnih manjina. Pripadnici srpske manjine, koji prema zadnjem popisu čine 3,2 posto u

ukupnom stanovništvu, bili su zastupljeni s tek 1,93 posto, zatim slijede pripadnici mađarske nacionalne manjine s 0,18 posto, pa Česi s 0,16 posto i dalje sve do romske manjine s udjelom od svega 0,02 posto.

Problemi i dalje postoje u ostvarivanju prava na upotrebu jezika i pisma: prema rezultatima popisa stanovništva 2021. pripadnici pojedinih nacionalnih manjina imaju

pravo na ravnopravnu i službenu uporabu manjinskog jezika i pisma zbog udjela u stanovništvu većem od jedne trećine u 24 jedinice lokalne samouprave od čega srpska nacionalna manjina u njih čak dvadeset. U izvješću pučke pravobraniteljice ocjenjuje se da je 'dvojezičnost na zadovoljavajućoj razini uvedena i provodi se u pogledu talijanskog jezika u Istri, koji je u službenoj uporabi i u brojnim jedinicama u kojima pripadnici talijanske manjine čine znatno manje od trećine stanovništva, dok su srpski jezik i ćirilčno pismo i dalje stigmatizirani u društvu'. U svojoj ponovljenoj preporuci pravobraniteljica sugerira Vladi da osmisli i provede kampanju usmjerenu prema široj javnosti o vrijednosti manjinskih jezika i pisama te njihovoj uporabi u javnoj sferi. Latinično-ćirilčni prometni znakovi s nazivima naseljenih mjesta i dalje nisu postavljeni u općinama Borovo, Dvor, Markušica, Plaški, Vojnić i Trpinja. Izvješće upućuje i na adekvatniju zastupljenost nacionalnih manjina u javnim medijima uz ponovljenu preporuku pravobraniteljice HRT-u da poveća udio programa posvećenog nacionalnim manjinama te da u takvim emisijama redovito koristi manjinske jezike. Time bi se pridonijelo njihovoj promociji, ali i afirmiralo politiku približavanja i prepoznavanja manjina kao općedruštvene vrijednosti i sastavnog dijela ukupnog javnog i kulturnog života.

Uvodni tekst treba tumačiti i u kontekstu aktualnih postizbornih dogovora između stranaka za sastavljanje saborske većine, pri čemu Hrvatskoj prijete najdesnija Vlada dosad. Štoviše, isključivost, nacionalizam i huškanje protiv Srba, ali i dijela nevladinih organizacija i drugih nedovoljno 'domoljubnih' skupina, što je politička agenda Domovinskog pokreta (DP) koji je osvojio 14 mandata, a u novoj Vladi nipošto ne želi članove Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS), mogli bi eskalirati ako se ta stranka pritom dogovori s HDZ-om i dobije značajniju ulogu u izvršnoj vlasti.

Povucimo stoga paralelu: iako pučka pravobraniteljica u izvješću vidi nacionalne manjine kao dio općih društvenih vrijednosti, političari iz DP-a i njihov predsjednik i gradonačelnik Vukovara IVAN PENAVA te vrijednosti degradira, a odnos prema srpskoj manjini gradi na govoru mržnje i isključivosti. To što je Penava, kako ga je nakon konferencije za novinare u utorak 23. travnja nazvao politički analitičar ŽARKO PUHOVSKI, nesuvisli desničar, ne mijenja mnogo na stvari, jer upravo takvi vode društvo u regresiju.

'Vezano za pripadnike srpske nacionalne manjine posebice su zamjetni izrazi netrpeljivosti i mržnje u javnom prostoru', navodi se u pravobraniteljičinu izvješću. Posebno se ističe atmosfera koja je pretходила Danu sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje pri čemu su predstavnici SDSS-a i drugih srpskih organizacija u Hrvatskoj odustali od odlaska u Vukovar i Škabrnju. Pritom je odjeknula izjava Ivana Penave koji je poručio da u taj grad 18. studenoga ne trebaju dolaziti svi oni – političari, suci, policajci, veleposlanici, državni odvjetnici, pa i novinari – 'kojima se ne sviđa i koji ne poštuju Domovinski rat i HOS, te oni kojima se možda ne sviđa 'Za dom spremni' u HOS-ovom grbu'. A nakon toga na sam dan održavanja Kolone sjećanja pokraj Nuštra napadnuti su studenti iz Srbije koji su se vozili u automobilu srpskih registracija. Slušali smo tog dana u koloni i uzvikve 'Za dom spremni', a zabilježeno je dizanje ruku u znak nacističkog pozdrava, što se također navodi u pravobraniteljičinu izvješću. Da je Penava nepopravljiv javnost se uvjerila i dok su Srbi u Vukovaru službeno činili

Istanbulska konvencija, međunarodno pravno sredstvo zaštite žena od nasilja i nasilja u obitelji, za Domovinski je pokret 'zloćudna tvorba u hrvatskom društvu, koju će izliječiti', a pravo na pobačaj bi ograničili samo na slučajeve spašavanja života žene

više od jedne trećine stanovništva, kada nije htio ni čuti za njihovo pravo na jezik i pismo. U listopadu 2019. Penava je u Gradskom vijeću Grada Vukovara demonstrativno bacio na pod gradski statut tiskan na ćirilici koji mu je, uz natpis na latinici 'Da se bolje razumijemo', uručio SDSS-ov vijećnik SRĐAN KOLAR kao dio SNV-ove kampanje za destigmatizaciju ćirilice, ustvrdivši da se nisu stekli uvjeti za ostvarivanje prava Srba u Vukovaru, posebno na ravnopravnu upotrebu ćirilice. Činjenicu da je Vukovar grad koji je zarobljen u ratnoj prošlosti može ponajviše zahvaliti svom gradonačelniku i njegovoj lokalnoj domovinskoj sljedbi.

KADA bi Domovinski pokret političkim sporazumom dobio važnu ulogu u Vladi, stanje zaštite ljudskih prava i sloboda, kako je puni naziv izvješća pučke pravobraniteljice, sudeći po njihovom političkom programu ubrzo bi moglo postati još mnogo lošije. Domovinski pokret rado bi redefinirao manjinsko predstavništvo, posebno Srba, i umanjio ga. Taj dio njihovog programa pokazuje njihovo posvemašnje neznanje. Doslovce navode da lista nacionalnih manjina u XII. izbornoj jedinici ne smije imati jednak broj zastupnika koji se biraju u Sabor kao i ostale izborne jedinice. Pa i nemaju. U deset izbornih jedinica na koliko ih je podijeljena Hrvatska bira se po 14 zastupnika, dok se u XII. (za predstavnike nacionalnih manjina) bira njih osam. Smatraju da 'broj mandata te izborne jedinice treba uskladiti s rezultima popisa stanovništva'. U programu DP-a navodi se da je eksplicitni nesrazmjer jasno vidljiv kod pripadnika srpske nacionalne manjine gdje je 3,2 posto, odnosno 123.889

stanovnika, imaju tri saborska zastupnika. To zapravo znači da traže povećanje broja saborskih zastupnika srpske nacionalne manjine. U deset općih izbornih jedinica bira se 140 zastupnika, pa bi broj srpskih zastupnika, proporcionalan udjelu u stanovništvu iznosio četiri. Vrhunac neznanja je tvrdnja iznesena u programu DP-a da predstavnici nacionalnih manjina pored općeg imaju i posebno biračko pravo, pa osim što mogu glas dati u XII. izbornoj jedinici, mogu birati zastupnika i u izbornoj jedinici u kojoj imaju prebivalište. Domovinski pokret zalagat će se da se to, a što ne postoji, ukine, i da se uvede ono što postoji – da pripadnici nacionalnih manjina daju glas ili u XII. izbornoj jedinici ili u izbornoj jedinici u kojoj žive. No, toliko o Penavinoj izjavi na konferenciji za novinare u utorak prijepodne da nema ništa protiv srpske manjine već protiv SDSS-a.

Hvalevrijedno je stoga pronicljivo za pažanje VELJKA KAJTAZIJA, predsjednika romske nacionalne manjine koji je u kontekstu postizbornih nagađanja rekao: 'Nema razbijanja manjina, nećemo to dozvoliti, jer DP-u su danas na tapeti predstavnici srpske manjine, sutra će im biti netko drugi.'

Prava nacionalnih manjina u izvješću pučke pravobraniteljice zadovoljavajuće su lani ocijenjena uglavnom u području kulturne autonomije, vezano uz financiranje knjižnica nacionalnih manjina, izdavačke djelatnosti, adaptacije i opremanja kulturne infrastrukture, glazbene djelatnosti, kulturno-umjetničkog amaterizma i sličnog. No koliko dugo bi to moglo bilo tako? DP u svom nakaradnom političkom programu kulturu vidi kao obračun i podlogu za, kako navode 'temeljnu reviziju financiranja onih udruga za koje je poznato da su se danas izravno bavile antihrvatskim djelatnostima, pokušavajući umanjiti institucije hrvatske kulture kao i svijest o hrvatskom identitetu'. Koje su to udruge za koje je poznato da su se izravno bavile antihrvatskim djelatnostima? Ta vrlo opasna konstatacija doista priziva prošla mračna vremena iz tridesetih godina prošlog stoljeća. Ludilo u tom domovinskom programu ide dalje pa u DP-u navode i da će Leksikografski zavod Miroslav Krleža preimenovati u Hrvatski leksikografski zavod Miroslav Krleža; ideja im je također da revidiraju sredstva koja se dodjeljuju tjedniku Novosti, u što nismo sumnjali, ali i nekim drugim (neimenovanim) portalima i tiskovinama, zbog, kako ponovno navode, 'antihrvatske djelatnosti koju razvijaju godinama'. Kulturno uzdizanje u DP-u završavaju s najavom kroatološke (?) analize udžbenika i publikacija u Republici Srbiji kao i priručnika srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj. Zaključno, ako manjinski predstavnici poslovično konstatiraju da se na području kulturne autonomije ostvaruje najviši stupanj provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, ovakav program radikalno desnog Domovinskog pokreta poništava tu autonomiju u svojoj srži.

MARIO RADIĆ, zamjenik predsjednika DP-a, najavio je i deratifikaciju po hitnom postupku Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, poznatije kao Istanbulska konvencija, koja je 2018. usvojena u Saboru sa 110 glasova i 30 protiv među njima i 14 članova HDZ -a, ali i viđenijih članova također desničarskog Mosta: NIKOLE GRMOJE, BOŽE PETROVA i MIRE BULJA. Pritom se DP osim krajnjeg prezira prema tom dokumentu, služi i obmanama kada u svom

Tena Šimonović Einwalter
(Foto: Saša Zinjaja/NFOTO/PIXSELL)

Da je Penava nepopravljiv javnost se uvjerila i dok su Srbi službeno u Vukovaru činili više od jedne trećine stanovništva, kada nije htio ni čuti za njihovo pravo na jezik i pismo. U listopadu 2019. u Gradskom vijeću demonstrativno je bacio na pod gradski statut tiskan na ćirilici

Višnja Ljubičić (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

programu navodi da 'Iskustvo nas uči da od ratifikacije te konvencije nije došlo ni u najmanjoj mjeri do smanjenja broja fizičkih napada na žene, na žalost niti onih sa smrtnim ishodom, tzv. femicida.'

Prema prošlogodišnjem izvješću pravobraniteljice za ravnopravnost spolova VIŠNJE LJUBIČIĆ razvidno je pak da je lani bilo devet ubijenih žena, što je četiri manje nego 2022. i šest manje nego 2021. godine. Dakle suprotno 'iskustvu Domovinskog pokreta' jasno je, a što piše u izvješću Ljubičić, 'da je i u 2023. godini nastavljen trend ukupnog pada broja ubojstava, kao i pada broja ubojstava žena, a koji bilježimo još od 2020.'

Domovinski pokret ne uzima činjenice u obzir, a to je i uvođenje novog kaznenog djela 'teško ubojstvo ženske osobe' – kao kvalificiranog oblika kaznenog djela ubojstva s propisanom maksimalnom kaznom dugotrajnog zatvora. Za njih je Istanbulska konvencija tek 'zloćudna tvorba u hrvatskom društvu, koju će izliječiti' dok bi pravo na pobačaj ograničili samo na slučajeve spašavanja života žene.

Pravo je pitanje ima li nade za društvo u kojem nema mjesta za manjine, u politikama koje kane provoditi politike Domovinskog pokreta i njima sličnih, a nije da kandidata nema. Sudeći prema političkoj agendi koja se s ruba desnica marljivo gradi, sigurno je samo da bi buduća izvješća pučke pravobraniteljice mogla biti znatno dramatičnija od svih dosad objavljenih. ■

Здравство и јединство

Након прегледа неколико трибина о здравству јасно се види да је сјена Милановићевог покушаја уласка у изборну утрку помогла да странке прикрију недостатак озбиљних програма, аналитичких капацитета и неупућеност у основне проблеме сектора

КРОЕЈШН медијални цурнал објавио је 2011. истраживање према којему је здравство за бираче једна од двије најважније теме на изборима од 2005. до 2009. године. На парламентарним изборима 2007. године, од шест понуђених подручја испитаници су као два главна приоритета истицали здравство (њих 58 посто) и економију (57 посто). На предсједничким изборима 2005. и 2009. године, проблеми у здравственој заштити били су на другом мјесту по важности (46 и 28 посто), иако је провођење здравствене политике у ингеренцији Владе.

Детаљно анализирајући перцепцију сектора у проматраном раздобљу, аутори тврде да су испитаници највећи проблем видјели у корупцији, недовољном финансирању здравства и слабој организацији. Напомињу да проблем незадовољства сектором траје од првих реформи 90-их, а да би резултати њиховог истраживања требали сигнализирати странкама да фокус на проблеме здравствене скрби може донијети изборну добит.

До овогодишњих избора, однос обје странке које су управљале здравством (хдз и сдп) учинио је да данас још више бирача уочава распад система и жели

странку која нуди рјешења. Умјесто политичких странака, међутим, важност те теме у задњој кампањи позабавила се пр агенција Вал Група за коју је истраживање провео Ипсос. Чак је 88 посто анкетираних изразило одлучност да на овим изборима одаберу опцију која нуди побољшање квалитете здравства, док се 61 посто изјаснило да програми за побољшање здравствене скрби изразито утјечу на њихову одлуку о гласању. Из Вал Групе објавили су да су испитаници здравству дали просјечну оцјену 2,7, што је значајан пад у односу на 2020., када је ресор оцијењен с 3,3.

Здравство је стога идеална тема на којој се по стоти пут треба запитати – како то да хдз стално побјеђује, иако бирачи желе другачије јавне политике? За почетак, у овим је изборима динамику и кључне теме кампање наметнуо предсједник државе ЗОРАН МИЛАНОВИЋ, односно политичко, правно и морално одмјеравање његових потеза у односу на Устав и Уставни суд (УСУД) и обрнуто, одмјеравање одлука УСУД-а у односу на Милановићеве потезе. Та се ситуација генерално окривљује за невидљивост свих других тема, но након прегледа неколико трибина о здравству, одржаних на маргинама медијског интереса, јас-

но се види да је она помогла да странке прикрију недостатак озбиљних програма, аналитичких капацитета и неупућеност у основне проблеме сектора. У неколико слабо попраћених расправа судјеловали су углавном изборни фаворити – ХДЗ, ДП, Мост, Можемо! и СДП – међу којима скоро да није било дисонантних тонова. Напримјер, странка Можемо!, која се на сцени представља као аутентично лијева алтернатива СДП-у, без оградe се на трибини у организацији Хрватске лијечничке коморе сложила са задржавањем призива савјести у јавном здравству и с правом на двојни рад лијечника, не улазећи у генезу проблема и анализу штете коју су та два института нанијела јавном здравству.

Једину ширу дебату између десетеро представника странака у изборној утрци организирао је ХТВ; трајала је два и пол сата, од чега је здравству посвећено шест минута. Од свих кандидаткиња и кандидата, једино је КАТАРИНА ПЕОВИЋ из Радничке фронте (РФ) исправно адресирала проблем двојног рада лијечника као важну полугу корупције у здравству и залагала се за његову потпуну забрану. Иако би се то у пракси показало немогућим, вриједно је само противљење РФ-а истом дискурсу и реторици која је омо-

гућила алармантну дренажу лијечника у пацијената у приватни сектор.

Нитко од судионика није показао да схваћа да је штета практички неправљива.

Корупцију се елегантно заобишло као кључну тему у расправи о здравству.

У укупно пет дебата о здравственој заштити, занимљиво је наступио једино есдепеовац млађе генерације Мишо Крстичевић, који је на сучељавању у организацији Хрватске удруге послодаваца изјавио да се проблеми здравства не могу ријешити без уласка у повијест проблема. На ту се важну напомену – која је уједно тест познавања градива – нитко није ни осврнуо, па ни онда када се Крстичевић дотакнуо аранжмана бивше државе с ммф-ом, што је почетком 90-их отворило пут политикама штедње и приватизацији примарне здравствене заштите.

Како се у томе држао хдз?

Министар здравства Вили БЕРОШ није био ни на једној дебати, али је Министарство здравства медијима тједнима сваки дан упућивало голем број пропагандних порука о властитим активностима. Паралелно, Влада и мз одрадили су кључну ствар – куповину бирача, темпирањем највећег повећања плаћа за 244 тисуће бирача у јавним и државним службама. Ради се о укупној вриједности од фасцинантних 1,6 милијарде еура, а прве су повишице исплаћене баш у травњу.

За 75 тисућа запослених у здравству то је јака мотивација да гласају за континуитет, поготово за оне с најјачим утјецајем у друштву – лијечнике. Нитко није направио пројекцију како ће се повећање плаћа одразити на колапс прорачуна, но нема сумње да је цијена изборне побједи сама по себи огроман скандал.

Тајност детаља чини га још већим.

Након прве исплате увећаних плаћа, покушали смо добити податке од Хрватске удруге послодаваца у здравству која окупља равнатеље свих болница, Хрватског синдиката лијечника и Самосталног синдиката у здравству и социјалној скрби Хрватске, но одговор је исти – нитко их нема.

Познато је једино то да је хдз први пут у повијести отворио велик број радних мјеста лијечника савјетника, који раде све исто што и остали лијечници, али им је коефицијент чак 3,95. Опис њихових обавеза бит ће израђен тек у рујну ове године.

На рекордан дуг од 14 милијарди куна из 2021. и бројне индикаторе да повећања потрошња не доприноси доступности здравства, Берош је, дакле, ојачао финансијску моћ лијечника, тако да им плаће парирају еуропским, док лабаве обавезе према јавном сектору и суздржавање од сукоба интереса остају као стечена права.

Не само то – вишедесетљетна кампања која се врти око најмоћнијих у сектору, помогла је да и данас све странке папагајски понављају како здравству може бити боље једино ако се побољша статус лијечника, уопће не размишљајући о стварном (бес)смислу те реторике. Берош је к томе велике инфраструктурне пројекте представио као страначки тријумф, умјесто срамоту државе која их не би провела без еу фондова, уз огромно кашњење.

С једне стране дакле имамо аматерску неспремност опозиције да хдз-у конкурира осмишљеним дугорочним политикама, а не само реакцијама на афере, а с друге стране готово непогрешиву хдз-ову технологију задржавања бирачке сљедбе чистим поткупљивањем.

Бирачко тијело открива – анкете су важне, а ситни интереси још важнији. ■

Цијели спектар безидејности – трибина 'Лијечништво и здравство – програми и рјешења политичких странака' (Фото: Screenshot/ХЛК)

UGOVOR
S ĐAVLOM

PIŠE Boris Dežulović

*Crveno osvijetljenim
hodnicima gore
na katu trče
Kolakušić i Bartulica
u ružičastom
babydolu,
sudaraju se
za njima Plenković
i Milanović
u zimskim gaćama,
tamo u kutu Grbin
se na prastaraj
Oriolikovoj
garnituri hvata s
Grmojom, gol golcat
Anušić na ramenima
nosi Vučemilović
i pjeva 'Tek je
dvanaest sati'*

Praznik kurvi

ČULI ste već taj stari vic: kasna je subotnja večer, u polumračnoj ulici kraj željezničkog kolodvora zaustavlja se crna Audijeva limuzina, kojoj prilazi ocvala dama napadno crvene kose, u utegnutoj crnoj kožnoj mini suknji, mrežastim čarapama i crvenim cipelama s vrtoglavo visokim potpeticama. Uz tiho zujanje spušta se tamno staklo, ona se naslanja na prozor izbacujući duboki dekolte, a muškarac unutra – uglađeni neki tip sa svilenom žutom kravatom ispod pažljivo njegovanog podbratka – naginje se preko suvozačkog sjedišta.

— Pošto, sestro?

Sestra se na to koketno smješka, razvlači žvakaču gumu u ustima i mjeri mušteriju od cipela do kravate.

— Mjesto potpredsjednika vlade, dva ministarstva, europski fondovi i poljoprivreda, i upravni odbor Ine – odgovori ona dubokim muškim glasom, a Adamova jabučica izdajnički joj izviri ispod plastične crvene ogrlice. – Plus dvjesto milijuna eura.

— Dvj... dvjesto milijuna eura?! – zaprepasti se gospodin, ne zna čovjek je li više šokiran muškošću noćne dame ili njenom cijenom. Ili iznenadnom vrelom ugodom u vlastitim gaćama.

— Da, dvjesto. Za mala obiteljska gospodarstva – odgovori ona uvrijeđeno. – Znae, gospodine, ja se ne mislim ovim baviti cijeli život.

Gospodin se malo premišlja, gleda malo u Adamovu jabučicu, malo u Evine bundeve, i svašta mu kroz glavu prolazi.

— Imam samo sto trideset – kaže konačno vrteći novčanik, sad mu je već malo i neugodno, pa se sjeti, otvori pretinac i izvadi neki sitniš, izbroji ga i ozaren nadom pokaže crvenokosoj. – Evo ga, ravno sto pedeset milijuna eura. Može?

— Uf – razočarano će dama uvlačeći sise i pogledavajući niz ulicu. – Ne znam, morat ću se konzultirati s PENAVOM.

Zamakne onda iza ugla, nema je pet minuta, pa se vraća. A već joj se iz pogleda vidi da noćas neće biti ništa od posla.

— Rekao je Penava da ne može. Ili dvjesto ili ništa.

— Nemam nego ovih sto pedeset milijuna – pogleda gospodin u damu skrušeno kao u Gospu od Kamenitih vrata. – Može li za tu lovu barem pušenje?

— Pušenje?! Jooj – otpuhne ona. – Moram pitati Penavu.

Crvenokosa to reče, pa opet nestane iza ugla. Vraća se već nakon par minuta, isti joj onaj ravnodušni prazni pogled ispod svijetloplavo našminkanih kapaka.

— Ništa, ne može – dobaci kratko sa sisama u prozoru. – Kaže Penava da je pušenje ministarstvo državne uprave, dva državna tajnika i sto osamdeset milijuna eura.

— Sto osamdeset?! Ali kažem ti da nemam, moram plaće dignuti za cijelih trideset posto, obećao sam i penzionerima prosječnu mirovinu od sedamsto pedeset eura, odakle mi? Imam samo ovih sto pedeset milijuna – odgovori gospodin, grozničavo u glavi vrteći opcije. – Možda bih, recimo, za to mogao dobiti barem, šta ja znam... ručni rad?

— Ha, šamaranje? – nasmije se crvenokosa. – Sačekaj.

— Što, i za to moraš pitati Penavu? – dovikne on za njom.

— Takav je dogovor!

Nestade ona opet, nema je pet minuta, nema je i cijelih deset. Već je tip u limuzini

Čija ruka čiju ruku mije?
(Foto: Neva Žganec/
PIXSELL)

razočarano shvatio da ga je odjebala, kad eto nje opet, otvara vrata automobila i sjeda na suvozačko mjesto.

— Rekao je Penava da drkica može.

— Za sto pedeset milijuna?

— Aha.

Gospodin na vozačkom mjestu odmah pomakne sjedište unatrag, spretno spusti hlače, i dami se na dlanu opruži lijep komad državnog aparata – vladine službe, državna tajništva, upravni odbori, europski fondovi, lokalna samouprava, sve premreženo stranačkim kadrovima, stani pa gledaj. I ona, jasno, stala pa gleda. Vrta izvršni organ u rukama dugačkih umjetnih noktiju, pohotno liže usne, i nakon kratkog razmišljanja digne pogled.

— Znaš šta? Sačekaj minutu, moram nešto pitati Penavu.

Ostavi onda zbunjenog gospodina da izvrnutog vrata gleda za njom, a ona odjuri u sjedište Domovinskog pokreta, uspne se uz stepenice i bane zadihana u Penavin ured.

— Ivane – kaže odmah s vrata – bogati, posudi mi pedeset milijuna, hitno mi je, vratit ću ti čim dobijem ministarstvo.

Otrcana je, znam, ta prisposoba sa politikom kao kurvom, ali ono što se ovih dana događa iza zatvorenih vrata stranačkih kancelarija nadilazi i najbujniju maštu nadobudnih scenarista istočnoeuropske pornoindustrije. Građani što uvečer prolaze Trgom hrvatskih velikana ili Iberovim trgom gledaju u prozore spuštenih roleta, slušaju otamo rzanje, stenjanje, hihotanje i podvriskivanje, pa se križaju i spuštenu glavu ubrzavaju korak.

U kasnu uru ulaze tamo i izlaze pregovarači Domovinskog pokreta i Mosta, pa Fokusa i Republike, pa zastupnici nacionalnih manjina i dijaspore, Srbi, Mađari, nezavisni i zavisni, suverenisti, reformisti, laburisti, regionalisti, razni isti, isti isti, lijevi centar, desni centar, srednji centar, zeleni, crveni, ovi, oni, promet je tu bogami kao na katu kakovog oronulog motela u predgrađu s automat klubom u prizemlju.

Crveno osvijetljenim hodnicima gore na katu trče KOLAKUŠIĆ i BARTULICA u ružičastom babydolu, sudaraju se za njima PLENKOVIĆ i MILANOVIĆ u zimskim gaćama, tamo u kutu GRBIN se na prastaraj Oriolikovoj garnituri hvata s GRMOJOM, gol golcat ANUŠIĆ na ramenima nosi VUČEMILOVIĆ i pjeva 'Tek je dvanaest sati', iznenada pred njim iz sobe u sobu protreči RADIĆ u ljubičastom kombineu, za njim s vrata viču ZUROVEC i POSAVEC s kožnim bičevima u rukama, odjekuju hodnicima cika, vriska i pijani smijeh, a recepcioner dolje u prizemlju pojačava muziku i glupavo se smješka zbunjenom gostu u službenom posjetu.

— Pregovori – objašnjava on albanskom ministru vanjskih poslova.

Zamislite, na primjer, paniku da za koji mjesec mediji otkriju kako je jedan sudionik pregovora o sastavljanju Vlade bio HIV-pozitivan. Anonimni zastupnik iz jedne manje stranke, pod velikom fotografijom – očiju sakrivenih crnom vrpcom, ispod koje vire obješeni ljubičasti podočnjaci – u potresnoj ispovijedi novinaru priča o svom tegobnom životnom putu, sve od onog davnog dana kad je nakon parlamentarnih izbora stigao u Zagreb kao mladi idealist s Hrvatskom u srcu i diplomom osječkog Ekonomskog fakulteta u džepu, očarano gledajući svjetla Zagreba i sanjajući rušenje dušmansko režima, premijersku fotelju, hrvatsko gospodarsko čudo, trgovinski suficit, kreditni rejting AAA i renesansu hrvatskog sela.

Ali znate kako je: neimaština, glad, skupoća i zagrebačko tržište nekretnina brzo su prizemljili našeg mladog ADENAUERA, život ga je zvučno ošamario, snovi su mu se na asfaltu velegrada rastopili kao bljuzgav snijeg i nesuđena zvijezda izbora, najveća nada hrvatske politike – 'voda Trećeg puta', tako su mu tepali analitičari u Otvorenom – uskoro se našao u svojoj prvoj postizbornoj koaliciji. Valja spašavati Domovinu, ovo je veće od tebe, objašnjavao je sam sebi, bit će mu to prva i posljednja koalicija u životu, svečano se tada na koljenima zakleo Gospi od Kamenitih vrata.

Dalje znate i sami: nije završio ni drugi pokajnički 'moj grijeh', kad se odjednom zatekao u drugoj i posljednjoj koaliciji, sada već s dojučerašnjim najljucim dušmanima, hvatajući se ujutro kako u prljavom ogledalu sam sebe uvjerava da je to samo privremeno, dok ne uštedi novac za obnovu naslijeđene kuće i malo obiteljsko gospodarstvo.

I dok si uvečer namignuo prvom tipu u službenom autu, već je prošlo deset godina, a nekadašnji se ambiciozni mladi idealist pretvorio u tužnu ljudsku olupinu, koju po mračnim zagrebačkim trgovima kojekakvi sumnjivi mandatar razvlače za jebeno ministarstvo poljoprivrede.

Sve bi se to, pitate li mene, riješilo legalizacijom postizbornih koalicija. Da se skine društvena stigma s tog zanata, da sve te nesretne stranke i strančice dobiju uredan status, obrtnice i poslovne prostore, socijalno i zdravstveno osiguranje, plaćene prekovremene sate i naknadu za odvojeni život, da plaćaju porez i idu na redovne medicinske preglede. Vidjeli biste, manje bi nemilih scena bilo u centru Zagreba, manje nasilja, manje kriminala, manje trgovine ljudima, a bogami i manje bolesti.

Kako kažu politički analitičari u Dalmaciji: ko ne plati koalijskog partnera, platit će likara. ■

INTRIGATOR

Integracija
onemogućena

Stranima radnicima otežano je ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu, izloženi su predrasudama, diskriminaciji i jadno su plaćeni

Prosječna bruto plaća između 780 i 934 eura – strani radnici
(Foto: Luka Batelić/PIXSELL)

ZBOG radnog vremena, generalne zaokupljenosti poslom i nepoznavanja jezika, stranim radnicima gotovo je onemogućena integracija u hrvatsko društvo, a predrasude i diskriminacija, kao i nepovoljni uvjeti stanovanja mogu rezultirati i njihovom getoizacijom. Za to vrijeme, uključeni u proces njihovog zapošljavanja žale se na tromost sustava i hiperburokraziranost postupka za izdavanje boravišnih i radnih dozvola. Preliminarni su to rezultati istraživanja o stranim radnicima u Hrvatskoj, koje je na predavanju održanom u prostorima Instituta za etnologiju i folkloristiku predstavila MARGARETA GREGUROVIĆ, sociologinja i voditeljica projekta 'Hrvatska kao imigracijska zemlja: povijesne i suvremene perspektive' s Instituta za istraživanje migracija.

Gregurović je podsjetila da je u 2022. godini, nakon dužeg razdoblja, u Hrvatskoj ponovno zabilježen pozitivan migracijski saldo, s 11.690 više useljenih nego iseljenih. Za razliku od lani, kada je najviše stranih radnika dolazilo iz BiH i Srbije, podaci za prva tri mjeseca 2024. pokazuju da je najviše dozvola izdano državljanima Nepala, a prvi put u statistici pojavljuju se radnici iz Egipta i Uzbekistana. Najveći broj stranih radnika angažiran je u sektoru građevinarstva, ugostiteljstva i turizmu, dok im prosječna bruto plaća iznosi između 780 i 934 eura.

— Iako postoji regulativa kojom su kroz Zakon o strancima i Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti regulirana prava i obave-

ze različitih kategorija migranata, još uvijek nije donesena dugoročna integracijska strategija kojom bi bili definirani učinci migracija na društvo. Ulogu integracije donekle su počela preuzimati tijela lokalne samouprave, pa su tako iz Grada Zagreba najavili kako će osigurati sredstva za tečajeve hrvatskog jezika – rekla je Margareta Gregurović.

Zasad su obrađeni rezultati istraživanja kojima su obuhvaćeni sudionici uključeni u proces zapošljavanja stranih radnika, kao što su predstavnici ministarstava, strukovnih udruženja, agencija i sindikata. Neke od glavnih problema koje su istaknuli odnose se na sporost administracije, manjak nadzora poslodavaca i agencija za zapošljavanje. — Upozoravali su da ni nad poslodavcima ni nad radom agencija nema kontrole, da se sklapaju ugovori koji nisu usmjereni na dobrobit stranih radnika, da nisu poštovana primanja koja su bila dogovorena, kao ni radno vrijeme, opterećenja i slično. Sve to dovodi do nesigurnog zapošljavanja i nepovoljnih uvjeta za smještaj stranih radnika – objasnila je Gregurović.

Kada su pak u pitanju glavni problemi s kojima se susreću strani radnici u RH, preliminarni rezultati pokazuju da oni u najvećoj mjeri podrazumijevaju otežano ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu, predrasude, diskriminaciju i antagonizam domaćih radnika koji smatraju da se strancima nude povoljniji uvjeti. Međutim, dodala je Gregurović, pravo stanje stvari znat će se nakon što se postojećim nalazima u nastavku projekta dodaju rezultati ranije započetog istraživanja sa samim radnicima iz tzv. trećih zemalja.

— Naravno da se poslodavci najviše usmjeravaju na pojednostavljenje registracijske procedure, a mi istraživači konstantno naglašavamo da su potrebne migracijske i integracijske politike. Primjerice, ako nemate kvalitetne uvjete stanovanja, nećete se moći ni integrirati. Ako nemate omogućen tečaj jezika, nećete moći ni razgovarati s ljudima iz okoline u kojoj živite. Zbog toga naše preporuke idu u smjeru promišljanja učinaka na društvo u cjelini i primjenu interkulturalnog pristupa u lokalnoj zajednici – zaključila je sociologinja.

■ Tamara Opačić

Stečaj
u roku keks

DOMAĆE informativne rubrike zaljuljale su se u nevjerici kad je ovih dana iz pravosudnih krugova procurila vijest kako jedno poduzeće TOMISLAVA DEBELJAKA, vlasnika Brodosplita, ima rok od mjesec i pol da popiše imovinu i obaveze te proglasi stečaj. Razlog je 'utvrđena neizvršena osnova za plaćanje' dotične tvrtke zakučastog naziva Izvor energije vjetroparkova – jer to je vjetar sam, zar ne – u iznosu od oko 50 tisuća eura, a što se nekome može činiti i sitnicom za takvog poduzetnika koji inače javno i pasionirano dijeli krupne banknote žrtvama elementarnih nepogoda.

No karitativna poza je jedno, a biznis drugo, pa se prisjećamo slične zgode kad je Trgovački sud u Splitu jesenas pokretao stečajnu proceduru zbog nepunih 17 tisuća eura, ali je Debeljak u zadnji čas odriješio kesu i održao poslovanje. No kakvo je to poslovanje, pitanje je sad, a odgovor možemo potražiti u medijskim kronikama splitskog brodogradilišta koje smo i sami dopunjavali, nemalo impresionirani razmjerima dovitljivosti Tomislava Debeljaka. Recimo, prije nepune tri godine u jednim novinama prebrojano je ravno 47 sestrinskih poduzeća Brodosplita od kojih čak devet nije imalo nijednoga zaposlenog, dok je u preostalim 38 bilo raspoređeno oko 2.000 radnika.

Takav model poslovanja nije posebna nepoznanica, jer npr. i DANKO KONČAR, drugi naš najveći privatni vlasnik nekog velikog škvera, odlikovao se takvim sklonostima, prebacujući radnike i obaveze iz jednog u drugo trgovačko društvo poput one kuglice ispod triju kutija od šibica. No gazda Brodotrogira je s brodogradilišnom djelatnošću manje-više propao, a s njim i nekoć dični Brodotrogir, dok mu je tajkunski kolega Debeljak uspio povući za nos više hrvatskih vlada, tj. uspijeva to i dandanas. Od preuzetog novca za tzv. restrukturiranje do neisporuke patrolnih bodova za Hrvatsku ratnu mornaricu, samoborski biznismen postiže čuda u tom ekonomsko-politikantskom miljeu, pa vjerujemo da mu ni ovaj stečajčić neće fatalno utjecati na daljnji osobni prosperitet.

■ Igor Lasić

KRATKO I JASNO
Karlovačka
katastrofa

Zbog čega ste u Karlovcu osnovali inicijativu građana Zvijezde i Gaze?

Inicijative oštećenih građana četvrti Zvijezda i Gaze su pokrenute ponukane katastrofalnim posljedicama provođenja projekta Aglomeracije ili 'Poboljšanje vodokomunalne infrastrukture aglomeracije Karlovac – Duga Resa'. Nestručnim izvođenjem radova oštećeno je preko 50 privatnih zgrada i nekoliko javnih kao što su zgrade Veleučilišta u Karlovcu te novoizgrađena zgrada Srpske pravoslavne crkve pored crkve Svetog Nikole, kao i zgrada Kamod. Ona je obnovljena nakon potresa posebnom tehnologijom učvršćivanja kojom je trebala biti zajamčena otpornost na potrese do šest stupnjeva Richterove ljestvice. Da ironija bude veća, u zgradu Kamoda je trebao biti premješten Odjel konzervatorskog ureda u Karlovcu, ustanove koja bi trebala štiti povijesnu i kulturnu baštinu.

Koliko je štete prouzročeno u tim dijelovima Karlovca?

Projekt Aglomeracija se pretvorio u infrastrukturnu i komunalnu katastrofu bez presedana, jer je prilikom izvođenja oštećeno 54 od ukupno 270 zgrada u povijesnoj jezgri. To je 20 posto ukupnog stambenog fonda Zvijezde, zaštićene povijesne jezgre. Stanje u ulicama uz trasu izvođenja radova još je i gore. U njima se oštećenja penju i na preko 90 posto objekata. Po istom načelu se najavljuje nastavak radova i u susjednoj četvrti Gaza, pa su se građani opravdano pobunili u strahu od gubitka imovine. U Karlovcu su gradske vlasti potpuno odustale od zaštite javnog interesa, a njihovu ulogu smo bili prisiljeni preuzeti mi iz inicijativa oštećenih građana. Umjesto zaštite javnog interesa, Grad Karlovac i poduzeće Vodovod i kanalizacija štite izvođača radova i ohrabruju daljnje uništavanje grada.

Hoće li biti moguće obnoviti građevine?

Pretpostavljam da će, kao i nakon svake katastrofe, popravci biti mogući, ali postavlja se pitanje koliko će to koštati i tko će to platiti. Sadašnjom politikom Grada Karlovca taj se problem jednostavno gura pod tepih, a lokalna vlast svu odgovornost i trošak popravka kuća koje je ošteti izvođač radova svaljuje na građane.

Što ćete dalje poduzimati?

Pošto se cijela ova katastrofa financira sredstvima EU-a, zahtijevamo od Europske komisije da nad projektom hitno provede revizijske i kontrolne postupke koji su u njezinoj moći, zbog sprječavanja daljnje štete po proračun EU-a.

■ Mirna Jasić Gašić

Revizionizam na račun Evrope

Gradonačelnik Gline hvali se da će zgrada izbrisanog Spomen-doma za civilne žrtve ustaša, danas Hrvatskog doma, biti obnovljena novcem iz evropskih fondova

BILO je samo pitanje dana kada će se zamaskirani revizionizam i negacija ustaških zločina početi provoditi uz svesrdnu podršku europskih fondova i tako poprimiti još grublju dimenziju. IVAN JANKOVIĆ, gradonačelnik Gline, svečano je najavio 'projekt rekonstrukcije zgrade Hrvatskog doma u Glini' na poziv Ministarstva regionalnog razvoja i Fondova Europske unije.

Riječ je o zgradi koja se nalazi na mjestu srušene pravoslavne crkve Presvete Bogorodice, na lokalitetu na kojem su ustaše 1941. počinile pokolj nad srpskim stanovništvom. Ovdje je 1969. bio izgrađen Spomen-dom, trajna uspomena na više stotina civilnih žrtava stravičnog zločina. Međutim, u septembru 1995., glinska vlast donijela je odluku da Spomen-dom preimenuje u Hrvatski dom. Uklonjena su sva obilježja, uključujući i ploču s popisom žrtava. Nisu pomogle ni višegodišnje molbe da ime Spomen-doma bude vraćeno i da se uspomena na žrtve ne skrnavi. Grad je 2014. izrekao skandaloznu zabranu okupljanja, polaganja vijenaca i paljenja svijeća na tom mjestu. Sada se ide korak dalje, pa novo gradsko rukovodstvo građane Gline bezobzirno informira o skromnom 'unutrašnjem uređenju', o opremanju 'modernom tehnologijom', kao i o uređenju prostora ispred zgrade koje, kako kaže gradonačelnik, 'uključuje izgradnju natkrivenog dijela i platoa ispred Hrvatskog doma'. I ne samo to. U pripremi projekta učestvovali su konzervatori sa smjernicama. Sve to bilo je prikazano kao veliki uspjeh u toku predizborne kampanje.

ANETA VLADIMIROV, voditeljica Odjela za kulturu Srpskog narodnog vijeća, primjećuje da je krajnje neobično da Konzervatorski odjel izdaje smjernice za obnovu zaštićenog dobra, ali se pritom kloni njegovog original-

nog imena kao i memorijalnih sadržaja poput ploča s imenima žrtava.

— Nemali je broj hrvatskih građana i građanki te udruženja koji su se svojevremeno pridružili inicijativi da se vrati ime Spomen-dom, a da se objekt Hrvatskog doma obnovi. Hrvatski dom je u Glini doista postojao i trebalo bi ga obnoviti. Sigurna sam da bi Srpsko narodno vijeće bilo dobrovoljni i pouzdani partner u jednom i u drugom, ali ovdje se ne traže partnerstva odgovornog nošenja s prošlošću i izgradnje boljeg društva, već se, nažalost, poseže za dubljom negacijom mjesto zločina kroz njegovu tobožnju renovaciju i tehničko moderniziranje. Nikakva tehnička naprednost neće sakriti činjenicu da se časno ime Hrvatskog doma zloupotrebljava za potrebe negiranja i zaborava ustaških zločina nad srpskim stanovništvom kotara Glina i Vrginmost – poručuje Vladimirov.

Ona dodaje da se Gradsko vijeće Gline prije deset godina upisalo u povijest vulgarnog historijskog revizionizma i negacionizma, podržavajući zabranu komemoriranja. Također treba naglasiti da su protiv te odluke bili samo vijećnici iz redova srpske nacionalne manjine. Sramna odluka, kako neslužbeno saznajemo, nikad nije opozvana. Tadašnje SDP-ovo Ministarstvo pravosuđa u sramotnom je dopisu izrazilo razumijevanje za obje strane i na taj način dalo za pravo Gradu Glini da čini što ga je volja.

— Nove su gradske vlasti imale priliku postupiti drugačije i smoći hrabrosti da se oda počast nevinim žrtvama rata vraćanjem imena Spomen-dom i otvaranjem uređenja spomen-sobe u njemu, u kojoj bi se, osim materijala o žrtvama srpske nacionalnosti, mogli naći podaci i izvori vezani za židovsku zajednicu Gline. O njoj se gotovo izgubio svaki trag već 1941. No umjesto da stupaju tragovima banijske požrtvovnosti i hrabrosti, ili da makar uvažavaju minimum dostojanstva za Glinjane i Glinjanke pogubljene u Drugom svjetskom ratu, kao u konačnici i za druge žrtve rasnih i drugih zakona NDH, gradske vlasti kreću u obnovu ignorirajući sramotu koju ostavlja generacijama koje do-

laze. Točno onako kako je i ovoj političkoj generaciji to ostavljeno – zaključuje Aneta Vladimirov.

■ Anja Kožul

Preko Mosta do Skeje

SINFORMACIJOM da je nekadašnja *reality* zvijezda AVA KARABATIĆ na proteklom izborima dobila više glasova od NINE OBULJEN KORŽINEK ovih se dana naslađivao popriličan broj domaćih medija. Za to vrijeme nama se daleko problematičnije čini što je isto pošlo za rukom i notornome MARKU SKEJI. Kao bivši zapovjednik bojne HOS-a 'Rafael vitez Boban' i aktualni kandidat HSP-a u IX. jedinici, Skejo je, naime, upecao 568 glasova, odnosno 62 više od PLENKOVIĆEVE ministrice kulture. I to nakon što je prilikom predaje izbornih lista usred Sabora uzviknuo ustaški pozdrav 'Za dom spremni', pa ga onda još jednom, koji dan kasnije, ponovio na splitskom obilježavanju dana osnutka NDH i spomenute bojne HOS-a.

Ostacima onoga što se još uvijek naziva HSP-om nedavno se, inače, pridružilo još zvučnijih imena s desnice: Željko Glasnović, ANTE PRKAČIN, BRUNA ESIH i TOMISLAV JONJIC. S takvim HSP-om, koji nije uspio prijeći prag za ulazak u hrvatski parlament, Most BOŽE PETROVA sada najavljuje juriš na onaj europski. U komplotu s Hrvatskim suverenistima, te dvije stranke u utorak 23. travnja predstavile su zajedničku listu za EU-izbore, a Petrov je tom prilikom novu koaliciju opisao kao 'najčvršći blok od centra prema desna'.

'Beskompromisno ćemo stajati na suverenističkim pozicijama. Hrvatski građani zato mogu slobodno smatrati da će upravo Most istom ljubavlju prema domovini i istom žestinom kao što smo to radili i u Saboru zastupati njihove interese i u Europskom parlamentu', poručio je Petrov, na čijoj se listi sada umjesto uvrijeđenog para SELAK-RASPUDIĆ nalazi fantazmagorijama sklon general Glasnović.

Ako su nekad davno uopće postojale ikakve iluzije o ideološkim pozicijama Mosta, ortačenje s proustaškim strankama još je jedna potvrda da ih više nema. Ekstremna desnica, uostalom, opet je u modi, a konkurencija u vidu Domovinskog pokreta nikad žešća. U takvoj situaciji tješi nas makar što je aktualnom raskolu u Mostu presudila i svađa o pravu na pobačaj koja je u finalnu kampanje za parlamentarne izbore izbila između MARINA MILETIĆA i MARIJE SELAK RASPUDIĆ. Dođu, tako, vremena u kojima čovjeka vesele male stvari.

■ T. Opačić

FRAGMENTI GRADA

Besmisao na Zoomu

ODRŽAO sam Zoom predavanje. Odvratno. Zaboravio sam koliko je to odvratno i beskorisno; piše u poruci koju mi je nedavno poslao kolega prijatelj. Spletom okolnosti morao je jednokratno posegnuti za tim *online* alatom, a rezultat svega jasno sumiraju citirane riječi.

Traumatični simptomi iz razdoblja kovid izolacije tek izbijaju na površinu, a njihovih razmjera postajemo u punoj mjeri svjesni onda kada nas neka aktivnost, radna ili socijalna, podsjeti na to vrijeme i njemu svojstvene prakse na koje smo bili prisiljeni. No pustimo psihologiju po strani, nešto ekonomsko-politički i socijalno važnije pritom je na djelu. Vrli neimari naših vječnih, permanentnih reformi u domenama obrazovanja i znanosti, kao i uvijek požurili su da nam objasne kako su takve prakse dio nepovratnih povijesnih procesa, fenomeni koje dotični nekritički tretiraju kao stupove nove modernizacije i progressa. Pa je stoga postuliran i model tzv. hibridnog obrazovanja, legitimacija da se klasična nastava uživo kombinira s nastavom na daljinu, posredstvom suvremenih tehnologija. Na stranu sad što u tome čuči zrno tehnodeterminizma, to jest izostanak kontekstualne obrade tehnologije, u ovom slučaju medijsko-komunikacijske, pa ju se tretira kao puki tehnički, neutralan alat stavljen u službu jedne važne socijalne aktivnosti kakva je obrazovanje.

Pustimo po strani i nalaze relevantnih istraživanja koja pokazuju da su praktični učinci nastave na daljinu za učenike i studente neusporedivo slabiji od rezultata koje polučuje nastava uživo. A tu su i dojmovi s profesorske strane, osjećaji izolacije i otuđenosti, to jest odvratnost i beskorisnost kako piše moj kolega. Uostalom, zar netko misli da u *online* okruženju može ozbiljnije konkurirati sadržajima koji su habitualni za svijet virtualnosti? Sumnja li itko od nastavnika i profesora da je u trenutku izvođenja nastave na daljinu tek jedan od petnaest-dvadeset otvorenih prozorčića na kompjutorskim ili telefonskim ekranima studenata? I pritom je antijunak u toj slici, u usporedbi s ostalim ekranskim kvadratićima nudi daleko najnezanimljiviji sadržaj.

Jedini način na koji bi mogao konkurirati dominantnim sadržajima iz tog okruženja bio bi neki tip ekscesa, po mogućnosti opscenosti, u svakom slučaju nekakav fragment koji bi se mogao podvesti pod suvremenu kulturu spektakla. No važnije od svega toga jest ono iz same srži paradigme, a to je ekonomsko-financijska perspektiva, pitanje tko tu i pod kakvim uvjetima zarađuje velike novce. Jer iza svih tih praksi, iskustava, *online* licenci i digitalnih hardversko-softverskih tehnologija u funkciji proizvodnih sredstava, stoje velike kompanije, njihove poslovne bilance i vrijednosti njihovih dionica na burzovnim tržištima. Nema stoga ničeg nevinog u prividno afirmativnom imperativu da se naprosto prikačimo.

■ Hajrudin Hromadžić

Skica budućnosti
uljepšanog remek-djela
revizionizma

Izorno mjesto u Žeravi
kraj Nina (Foto: Dino
Stanin/PIXSELL)

I manjine se mobilizirale

U odnosu na izbore prije četiri godine, Milorad Pupovac je dobio gotovo 1.000 glasova više, Dragana Jeckov 2.000, a Anja Šimpraga 3.000 glasova više na mjestu tadašnjeg kandidata Borisa Miloševića

NAJVEĆA izlaznost na parlamentarnim izborima u Hrvatskoj od 2000. godine i opća mobilizacija birača otišla je, bez pretjerane medijske popraćenosti, i u korist političkih predstavnika nacionalnih manjina. Pojedinačnim izborima na posebnim, manjinskim listićima, 34.819 birača opredijelilo se za glasanje u 12. izbornoj jedinici za manjinske predstavnike i predstavnice. Po prvi put nakon nekoliko godina i u manjinskoj političkoj utrci bilo je dinamično, a za neke do samog kraja i neizvjesno. CORRADA DUSSICHA, dogradonačelnika Buja, dijelilo je samo 35 glasova od svrgavanja FURIJA RADINA, predstavnika talijanske nacionalne manjine i nositelja titule najdugovječnijeg saborskog zastupnika. To, između ostalog, upućuje na činjenicu da ova scena nije monolitna, da i unutar nacionalnih manjina ima otpora i raznovrsnih artikulacija te da saborski mandati nisu unaprijed osigurani za pojedince, kako desnica voli tumačiti.

Najveća promjena ogleđa se u smjeni zastupnika pet nacionalnih manjina – albanske, bošnjačke, crnogorske, makedonske i

slovenske. ARMIN HODŽIĆ, kandidat Nacionalne koordinacije Bošnjaka u Hrvatskoj, preuzeo je zastupanje od ERMINE LEKAJ PRLJASKAJ (Unija Albanaca u Hrvatskoj) s 3.355 prema 2.247 glasova. Hodžić je najavio da želi biti most suradnje između Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Zalagat će se, rekao je, za unapređenje infrastrukture bošnjačkih organizacija, za izgradnju kulturnih i društvenih domova kao mjesta okupljanja, afirmiranja, očuvanja kulturnog i nacionalnog identiteta. Novi saborski zastupnik iz redova nacionalnih manjina ujedno je jedini parlamentarac mlađi od 30 godina.

Samostalna demokratska srpska stranka na ovim je izborima utvrdila nadmoć u svom segmentu. MILORAD PUPOVAC, čelnik stranke, osvojio je 11.660 glasova, potpredsjednica Vlade ANJA ŠIMPRAGA 10.842, a DRAGANA JECKOV 10.344. SRĐAN MILAKOVIĆ s liste DSS-a dobio je 2.189, a njegov stranački kolega Dragan Crnogorac 1.869 glasova. U odnosu na izbore prije četiri godine, Pupovac je dobio gotovo 1.000 glasova više, Jeckov 2.000, a Šimpraga 3.000 glasova više na mjestu tadašnjeg kandidata BORISA MILOŠEVIĆA.

Cjelokupno gledano, Srbi su u pojedinim županijama više posezali za rozim listićima nego na izborima 2020. U Vukovarsko-sremskoj županiji čak je 1.000 manjinskih listića zabilježeno više nego prije četiri godine. U Vukovaru je tada izbrojano 1.071 glasova za srpske opcije, dok ih je ovoga puta bilo 1.551. I u Osječko-baranjskoj županiji je slično: bilo je 2.339 rozih listića, a na prošlim izborima 1.645. Situacija se u tom pogledu samo malo poboljšala i u Šibensko-kninskoj županiji. Sada je 2.096 Dalmatinaca biralo svoje predstavnike, a 2020. njih 1.958. Interesantno je da je identičan broj glasača uzimao rozi listić u glavnom gradu sada i prije četiri godine – njih tek 336.

Općenito, pripadnici nacionalnih manjina u velikim gradovima radije biraju većinske liste. Tek se poneko odluči za rozi listić u gradskim sredinama. Letimičnim pregledom zagrebačkih biračkih mjesta u 12. izbornoj jedinici primjećuju se nule; mjestimično se nađe jedan ili dva glasa za manjinsku srpsku opciju. Od povjerenstva 12. izborne jedinice zatražili smo priopćenje o prigovorima na izborima 17. aprila. Do zaključenja ovog broja izvještaj nismo dobili, no neslužbeno

doznajemo da je bilo više desetaka prigovora koji su se uglavnom odnosili na nepravilno izložene manjinske listiće koji su bili sakriveni u kovertama nasuprot bijelih listića.

— Zasižno da ima nečeg subverzivnog u traženju manjinskog listića na biralištu izvan sredina gdje druge narodnosti pretežno žive i kreiraju politički kontekst. No s druge strane, iako socijalni pritisak može imati neku ulogu, moraju se uzeti u obzir opće političke okolnosti i dinamike koje utječu na taj izbor – govori DRAGAN BAGIĆ s Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Tumači da birači, primjerice, srpske nacionalne manjine iz velikih gradova, u pojedinim izborima razmišljaju što je važnije za njih u tom trenutku – da li podržati opću političku opciju koja im je bliža zbog ukupnog ishoda izbornog procesa ili glasati za predstavnike svoje manjine.

— To je vrsta političkog stava, neke političke odluke koja se može mijenjati od izbora do izbora. Pogotovo kada je u pitanju srpska nacionalna manjina, kada imate zagantirani ishod izbora, znate, više ili manje, da će to biti troje zastupnika SDSS-a. Onda je racionalno, ako imate još neke političke ciljeve i neke druge političke identitete, da pokušate utjecati na drugi ishod koji vam je važan. To je racionalni odabir koju birači u pojedinoj situaciji donose – govori Bagić.

Ovih dana je iznimno nategnut proces sastavljanja vladajuće većine. Činjenica je, govori Bagić, da je sudjelovanje SDSS-a u vlasti jedan od temeljnih prijedora za dogovor između HDZ-a i Domovinskog pokreta. On smatra da je ključno pitanje kako će to utjecati na unutarnju homogenost zastupnika nacionalnih manjina. Bilo bi dobro, poručuje, kada bi svi manjinski zastupnici ostali kompaktni i kada ne bi dopustili da ih se razbije, da se to biranje ove ili one manjine kao prihvatljive, odnosno njihovih političkih predstavnika, kao princip ne inaugurira. — Naravno, pojedini predstavnici manjina svakako žele ostati blizu vlasti kako bi nastavili ostvarivati svoje programe. Oni su u ovoj fazi najavili da će ostati zajedno, ali pitanje je kako će to izgledati za koji tjedan ako doista HDZ i DP dođu blizu dogovora i ako im budu nedostajala dva zastupnika. Dobro je da su se manjine u ovoj prvoj fazi postizbornih događanja dogovorile i zauzele taj stav – smatra Bagić.

Zakonski su osigurana tri saborska mjesta za predstavnike Srba, dok ostale nacionalne manjine, njih 21, dijele pet zastupnika. I to je iz vizure desničarskog Domovinskog pokreta neprihvatljivo. U više javnih istupa nasrtali su na političku predstavljnost Srba, a u svom izbornom programu izrazili su želju da sruše izborni proces biranja nacionalnih manjina tako što bi i njihove liste smjestili na većinsku listu, pa kako im bude. Bagić primjećuje da Domovinski pokret ima vrlo neprincipijelan stav. Može se, kaže, racionalno problematizirati i raspravljati iz ustavno-pravne i političke perspektive pravo neke manjine koja ima nekoliko hiljada ljudi, pogotovo saborski zastupnici koji okupljaju više nacionalnih manjina koje nemaju puno veze jedna s drugom. Ali jedina manjina u Hrvatskoj koja treba posebnu zagantiranu političku predstavljnost jest srpska, smatra. — Upravo obrnuto od onoga što Domovinski pokret tvrdi. Za srpsku nacionalnu manjinu znamo da ima posebnu potrebu posebnog političkog predstavljanja i posebne zaštite političkih, društvenih, identitetskih i drugih prava. Jako je indikativno da se više ili manje cijeli program Domovinskog pokreta svodi na pitanje SDSS-a. Provlači se i argumentacija da je to stranka koja je proizašla iz rata, što nema nikakvog smisla – zaključuje Dragan Bagić. ■

Жедне године

Брдски извор који је опскрбљивао осам кућа нашег заселка пресушио је прије 25 година: отишла вода тко зна камо и ето ти врага, започео нови круг наших мука... а здравље и снага помало копне, каже Жељко Бајић

МЈЕШТАНИ Бајића, заселка кордунске Доње Брусоваче, још су средином 1970-их уз помоћ мјесног самодоприноса и властитог рада, питку воду с недалеког извора довели до својих кућа – али данас, пола стољећа касније, од те воде ни млаза ни капи. Што је најгоре, такво је стање у њихову мјесту откако су се почели враћати из избјеглиштва, дакле за неке већ пуних 25 година. Међу њима је и 80-годишња Драгица БАЈИЋ са синовима ЖЕЉКОМ и ПРЕДРАГОМ; не само што свакодневно муку муче с текућином неопходном за живот, проблем им је и она тзв. техничка, вода за прање посуђа, рубља и одржавање особне хигијене. — Вратили смо се из Србије пет година након Олује и, наравно, пронашли све своје зарасло и опустошено. Кућа је била без прозора и врата, али нас то није забри-

нуло толико као спознаја да у цијевима више нема протока воде. Отишли смо истог часа до оближњег брда извидјети што се збива и остали немало затечени кад смо схватили да је извор с којег се осам кућа нашег заселка опскрбљивало још отприје мог рођења, једноставно пресушио: отишла вода тко зна камо и ето ти врага, започео нови круг наших мука. Убрзо нам је умро отац, па се све додатно замрсило и стегнуло, а тај обруч не попушта до данас. Питали смо већ тада директора војнишког Водовода има ли наде за нас и наш заселак, ал' нас је отпилио врло јасном поруком: 'Бајићу, кад сте толике године провели без воде, можете и даље тако!' Те су нас ријечи натјерале да одустанемо од даљњих захтјева, па онда довлачимо воду у кућу, не мислећи пуно о пипама и славинама. Иако нам и здравље и снага помало копне – описује нам Жељко свакодневницу у Бајићима.

Дакле, у заселку се од раног јутра размисља о води и планира опскрба, а она изгледа отприлике овако: пластични канистер од пца хиљаду литара запремине, дар некадашњег комшије који је данас у Канади, натоваре на тракторску приколицу, па га сваког другог или трећег дана, љети и зими, пуне водом из ријеке Глине. Будући да црпке немају, Жељко и Предраг претачу ријеку у spremник кантама, а тај мукотрпан посао, јасно, траје сатима. По некој њиховој рачуници, до данас су само за стоку те прање посуђа и веша, до куће дотегли три милијуна литара воде, вјеројатније и пуно више, а тај ће неславни рекорд по свему судећи, још дуго бити присиљени надмашивати. — Ако само дан дангубимо, већ смо у проблему: чим допреме воду за животиње и хигијену с Глине, моји синови морају до Војнића, удаљенога од нас 18 километара, по ону за пиће! Да ми је нетко прије фртал

вијека причао да ћемо се овако мучити с водом и веш опет прати на руке, мислила бих да је скренуо памећу. Јер ми смо давно прије деведесетих имали машину, купали се сваког дана у својој купаоници, пили воде из пипе колико нам се хтјело, појили стоку редовито и залијевали башчу без веће муке. А сада поновно овако, иако ми је већ више од осамдесет, као у некој давној и далекој забити. Има ли још тога игдје другдје, реците ми – згража се отворено времешна домаћица Драгица.

Породица је основала свој ОПГ кроз који се намакне неки ситнији и понеки потицај, но најсигурнији им је извор прихода мајчина мировина: иако износи мизерних 180 еура, бар на толико могу рачунати из мјесеца у мјесец, редовито. Посједују само једну краву и пар свиња из којих извлаче колико се може, углавном мало или незнатно изнад нуле, унаточ другачијим жељама.

— Кад бисмо имали воде, држали бисмо бар пет-шест а можда и више крава, као некад. Сада нам је и ова једна превише, јер радимо тешко а живимо још теже, иако ни брат ни ја нисмо још увијек оронули старци, још смо релативно млади и у снази. И опет смо на самом рубу сиромаштва, каквог ни овдје ни по другим селима Кордуна није било кад смо били дјеца. Сјећам се добро, свака сеоска кућа тада је добро стајала иако никад није било лако: пуно се радило, али се богме и живјело! Данас немам ни за пумпу којом бих лакше вукао воду из Глине, па вам ваљда не морам даље описивати – успоређује Жељко свој живот јучер и сад.

Иако се Жељко на здравље нимало не жали, његова се мајка на све доступне начине бори с већ неколико болештина и старачких тегаба, међу којима су висок тлак и срчани проблеми најизраженији. Предраг је недавно оперирао вене, па га брат свакога другог дана вози до лијечника у Војнићу на контроле и превијање. — Године се ваљају и носе своје, па сам тако и ја све немоћнија. Насрећу, синови ме пазе, не дају ми никакав тежи посао, с таквима се сами муче. А ја још умијем обрадити врт, но и он је све мањи и мањи, помало нестаје – закључује храбра мајка двојице вриједних средовјечних мушкараца.

Након посјета тој породици, није било друге него назвати директора војнишког Водовода МИЛОША МУСУЛИНА, који је на високој позицији у склопу мјесног комуналног подuzeћа неколико десетљећа. Како сам каже, добро их познаје, али се не сјећа да су икада упутили икакав захтјев везан уз водоопскрбу.

— Позивам Бајиће да поднесу захтјев за прикључак, то је први корак у рјешавању њихова проблема – савјетовао је преко нас Мусулин, као да први пут чује за тај кордунски заселак без питке воде.

Умјесто коментара, закључит ћемо текст с тек неколико непобитних чињеница и података, међу којима се истиче онај да је Република Хрватска по богатству и доступности питке воде у самом врху Еуропске уније, али и шире од те заједнице држава. Наиме, према Еуростату, имамо највише залиха воде по становнику (дугорочни је просјек чак 27.330 кубичних метара по глави), у стопу нас слиједе тек Финска и Шведска. У рецентнијем извјештају УНЕСКО-а, по водном богатству смо међу првих пет еуропских земаља и међу четрдесет свјетских. На годишњој разини, располажемо с 26 милијарди кубичних метара воде а потрошимо свега милијарду; вриједи истакнути да се чак деведесетак посто опскрбе 'рјешава' путем подземних залиха воде, и то питке. ■

Жељко Бајић и мајка Драгица покрај пластичног канистра

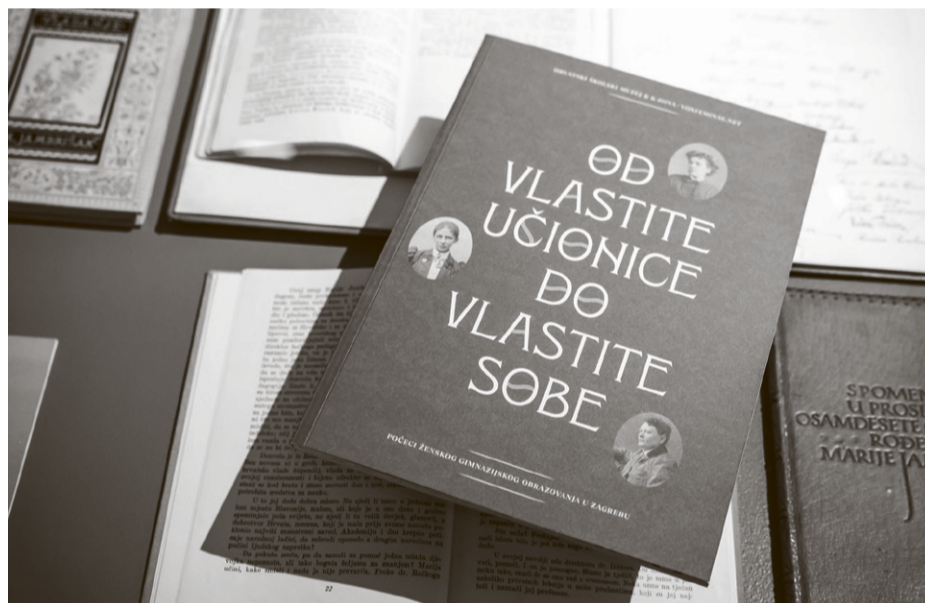
Prosvjetiteljice kojih se uporno ne sjećamo

Izložba 'Od vlastite učionice do vlastite sobe', posvećena trima pionirkama ženskog obrazovanja u Hrvatskoj, poštena je u namjeri i dosegu, no nedostaje joj eksplicitan naglasak na karakteru profesionalnih biografija njenih protagonistkinja kao feminističkoj političkoj borbi

Izložba uspijeva stvoriti atmosferu naslovne 'vlastite sobe'

AMBIVALENTAN osjećaj prati nas kroz izložbu 'Od vlastite učionice do vlastite sobe' što je postavljena u maloj zagrebačkoj galeriji Školica za pet Hrvatskog školskog muzeja. Ambivalencija je preliminarna, vezana uz naslov izložbe u usporedbi 'učionice i vlastite sobe', odnosno početaka domaćeg djevojačkog obrazovanja i učiteljanja s kraja 'dugog 19. stoljeća' s ključnim tekstom feminističke književne kritike 'Vlastita soba' VIRGINIJE WOOLF iz 1929. godine. Ta duboka historijska jama razlike istovremeno djeluje osnažujuće i deprimirajuće, uz raznoliku prtljagu feminističkih bitaka na različitim frontama, s različitim društvenih i političkih terena.

Biografije žena čija su imena u domaćem javnom prostoru posve nepoznata toliko su fascinantne da se čini dovoljnim da ih se glasno izvikuje na ulicama gradova koji ih se tako uporno i odvažno ne sjećaju. Čini se da su od takvih pretpostavki i od tog naslijeđenog felera u školskoj historiji pošle autorice izložbe 'Od vlastite učionice do vlastite sobe' TIHANA BERTEK (Prostor rodne i medijske kulture K-zona) i ANITA ZLOMISLIĆ (Hrvatski školski muzej) i stvorile ugodno mjesto za umjetničke interpretacije biografija triju velikih figura: MARIJE JAMBRIŠAK, IVANE HIRSCHMANN i NATALIJE WICKERHAUSER. Dizajn izložbe koji potpisuje BARBARA BJELIŠ uspijeva stvoriti atmosferu imaginirane 'vlastite sobe', odnosno prostora mira i rada koji je bio i ostao nedosegnuti ideal većine žena u svijetu. Neobičnost ambivalencije koju smo spomenuli na početku dolazi međutim do izražaja u nježnoj estetizaciji tih biografija u formi ilustracija, crteža i kratkog animira-

nog filma; ali tek kao nenametljivo 'sunce na prozorčiću' u pretpostavljenoj čitanci za prvi razred historije domaćih obrazovnih politika. Naravno, koncepcija izložbe poštena je u namjeri i dosegu, a osjećaj manjka i nepravde u općenitom tretmanu triju žena o kojima je riječ postaje naša stvar koja se *post festum* pokazuje (i) kao odgovornost u okviru svake profesionalne i roditeljske pedagogije.

Aktualizacija važnosti biografija Jambrišak, Hirschmann i Wickerhauser u kompliciranim okvirima suvremenih feminizama današnjih tinejdžerki – ostanemo li na monorodnom terenu – imala bi neizmerno zanimljiv potencijal. Međutim, pitanje metode u pedagogiji takve aktualizacije je sljedeći i još snažniji izazov kojemu ova izložba možda daje temelje, a možda se uopće ne obraća.

Estetizacija političkih biografija uvijek je osjetljiva stvar, a u konkretnosti umjetničkih intervencija na ovoj izložbi u potpunosti funkcionira jedino uz katalog s biografskom faktografijom.

ANAMARIJA KVAS ilustrirala je lik Marije Jambrišak, AGATA LUČIĆ lik Natalije Wickerhauser, KLASJA HABJAN lik Ivane Hirschmann, a PETRA BALEKIĆ je u 2D tehnici animirala kratki video kao prikaz sata gimnastike u 'gombalištu' liceja pod vodstvom Hirschmannove. Različitih pristupa i tehnika, svi su radovi iznimno šarmantni i elegantno postavljeni u prostoriji u kojoj ih promatrate dok listate katalog čije su tekstove napisale Tihana Bertek, PAULA ČAČIĆ i LANA PERIŠIĆ. Biografije protagonistkinja u katalogu su izvedene kao kronološki portreti s naznakama socijalnog i društvenog konteksta, korektni i uz školski navedenu literaturu, za one kojima širi kontekst ovdje zbilja nedostaje. Međutim, ako izložbi o domaćim prosvjetiteljicama kao feministkinjama s kraja 19. stoljeća nešto upadljivo nedostaje, onda je to eksplicitan naglasak na karakteru njihovih profesionalnih biografija kao feminističkoj političkoj borbi. Zapravo, šteta što se autorice izložbe snažnih figura domaće ženske povijesti nisu odlučile da, makar detaljem ili motivom, naruše simetriju tako estetiziranog koncepta i izravnije ukažu na neke od neuralgija srednjeklasnog patrijarhata 19. stoljeća, s kojim su se hrvale progresivne snage domaćih obrazovnih politika.

Ako, primjerice, inzistiramo na univerzalističkom principu ženske povijesti obrazovanja, činjenica srednjeklasnog građanskog patrijarhata izgleda kao jedina stabilna poveznica biografija Marije Jambrišak i Virginije Woolf.

Motiv ženske kulture življenja u plemenitoj dokolici u Banskoj Hrvatskoj 19. stoljeća u usporedbi s intelektualnim krugom viktorijanske Engleske i pripadnim stremljenjima u polju ženskih prava, izgleda već analitički blijedo. Naravno, lokalizacija povijesti žena i/ili feminističkih borbi u blatu i cigli konzervativne Hrvatske na mijeni 19. i 20. stoljeća zato je moćan alat, pedagoški uvjerljiviji od bilo kojeg alternativnog pokušaja školskog građanskog odgoja.

Biografije gospođa Jambrišak, Hirschmann i Wickerhauser savršeni su poligoni za analitički razgovor o, primjerice, civilnom celibatu učiteljica koji je zagorčavao život ženama (ne samo) Austro-Ugarske od 1888. do 1918. godine i drastično podijelio tadašnje društvo na liberale i konzervativce. Učiteljski celibat bio je fenomen 19. stoljeća jer se posebnim zakonom propisivalo da učiteljice nakon udaje (a prije pretpostavljene trudnoće koja je bila seksualno zazorna u učionici) napuste svoje radno mjesto. Zakon je jasno dao do znanja da udaja podrazumijeva povlačenje iz javnoga života, iako je nacionalistička retorika istodobno veličala društvenu važnost majčinstva. Treba li reći da su u tom evergrinski hrvatskom paradoksu konzervativci i liberali dijelili istu bazu, ne odstupajući od domaćinskog određenja žene. Postoje, uostalom, zalihe arhivskog materijala iz muzeja, literatura zanosnih Iliraca u posveti hrvatskim ženama koje su prepoznale i prihvatile 'hrvatski duh' – da ne spominjemo tendenciju domaćeg književništva 19. stoljeća s temom ženskoga učiteljanja, u kojoj se moralna aura majčinstva i nacionalna retorika stapaju u liku krjeposne junakinje.

Eto, o svemu tome najbolje govore biografije učiteljica ove izložbe. Svaki djelić njihovih biografija je važan, svaka je od tih žena zaslužila bogato dokumentiranu izložbu. Navodimo ovdje par motiva, koje historiografija slabo pamti.

Marija Jambrišak (Karlovac, 1874. – Zagreb, 1937.) kao prva žena u Hrvatskoj koja je javno tražila jednake uvjete rada i jednaku plaću za učiteljice, bila je iznimno oštra protivnica učiteljskog celibata, što nije bilo u koliziji s njezinim katoličkim odgojem. Prva je iz Hrvatske studirala na Pädagogiumu u Beču, a njezinim nastojanjem otvoren je Ženski licej u Zagrebu 1892. Odgojila je petero djece svoga brata, prerano preminulog JANKA JAMBRIŠAKA, uspješnog i uglednog graditelja koji je projektirao i izgradio velik dio zagrebačkoga Donjeg grada, iako ga službena povijest Zagreba jedva poznaje.

Natalija Wickerhauser (Zagreb, 1853. – 1906.) bila je anglistica i učiteljica u Ženskom liceju. Prakticirala je direktnu metodu poučavanja živih stranih jezika, zbog čega je u znanstvenom svijetu zapadne Europe dobivala izuzetna priznanja, a u Hrvatskoj su joj se izrugivali do njezine tragične smrti 1906., kada se utopila u Savi.

Ivana Hirschmann (upisana kao NANETTE) rodila se u židovskoj obitelji u Donjoj Zelini 1866. godine. Radila je kao učiteljica gimnastike na Ženskom liceju, Kraljevskoj stručnoj školi i na još par učiteljskih adresa, vodila i kolonije za oporavak djece. Vježbe je provodila po švedskom sistemu, uvela je hazenu (sportsku igru loptom, preteču rukometa) i bila prva sportska pedagoginja čiji je rad najviše doprinio razvoju sporta među ženama početkom 20. stoljeća. Skončala je u plinskoj komori u Auschwitzu 8. svibnja 1943., nakon što su dva detektiva noću upala u njezin stan u Draškovićevoj ulici. ■

Ilustracije Agate Lučić

Jasenovac nije slučajnost

Držim predavanja za Venecuelance o Jasenovcu, holokaustu i stradanjima tokom NDH. Prosječan Venezuelac teško može pojmiti što se tu dešavalo – rekla je Andrea Carolina Dorta Baptista na komemoraciji u Jasenovcu

U Venezueli nije bilo takvih pokolja – Andrea Carolina Dorta Baptista

NEDAVNI politički događaji i postizborna natezanja odrazili su se i na ovogodišnju komemoraciju žrtvama logora Jasenovac i obilježavanje 79. godišnjice proboja logoraša 21. aprila. Kolonom sjećanja od Memorijalnog muzeja do spomenika Kameni cvijet, molitvom za mrtve i prigodnim kulturno-umjetničkim programom, odana je počast žrtvama ustaškog logora Jasenovac.

Prvi su počast odali preživjeli logoraši, a nakon toga delegacija Vlade na čelu s predsjednikom ANDREJOM PLENKOVIĆEM i potpredsjednicom ANJOM ŠIMPRAGOM uz više ministara. Počast su odali predsjednik Hrvatskog sabora GORDAN JANDROKOVIĆ, izaslanik predsjednika ORSAT MILJENIĆ i čelni ljudi Srpskog narodnog vijeća na čelu s MILORADOM PUPOVCEM i BORISOM MILOŠEVIĆEM, Savez Roma Kali Sara koje je vodio VELJKO KAJTAZI te Savez antifašističkih boraca i antifašista s vodstvom FRANJE HABULINA, diplomatski kor koji su predvodili diplomati Srbije i Izraela, predstavnici manjinske i lokalne

samouprave te porodice stradalih. Ovo mi je najteži dan, a svake godine nas je sve manje poznatih, pričala nam je NEVENKA KONČAR, rodom od Bosanske Gradiške, koja je bila zatočena u dječjem logoru u Sisku.

— Nakon rata znala sam djevojke iz Zagreba koje su bile logorašice u Staroj Gradišci s mojom mamom, koja je tamo strijeljana. Povezala sam se s tim ženama koje su uhapšene jer su bile skojevke, pa smo odlazile na mjesta stradanja. Nakon logora u Sisku, preuzela me jedna porodica iz Mošćenice. U kući nas je bilo sedmero djece čiji su očevi bili u partizanima, a majke zatvorene, pa se baka koja nas je čuvala plašila da nas ustaše ne strijeljaju, tako da me kasnije preuzela porodica Jandričko. U Petrinji sam završila osnovnu školu i bila po dječjim domovima. Kad sam završila gimnaziju zaposlila sam se u sisačkoj Željezari i vratila u Mošćenicu gdje i danas živim. I ne plašim se da bi se nakon ovih izbora neko zlo vratilo jer imam tako divne susjede – rekla je Nevenka Končar. U Jasenovcu je bio JOVAN SLADOVIĆ, djed ŽELJKA SLADOVIĆA s kojim smo razgovarali.

— Imao je 40 godina kad je tu završio. U jesen 1941. njega su, uz još nekoliko muškaraca starih od 30 do 40 godina, odabrali i odveli u Njemačku gdje je služio na seoskom gospodarstvu kod žene kojoj je muž otišao na ruski front, pa su im trebali radnici. Kasnije je služio drugdje i tamo je ostao do 1945. Pričao je da je spavao na sjeniku, da je puno radio, ali da je bio hranjen, što znači da je prošao bolje nego da je ostao. Umro je mlad nakon rata, a naša porodica nije dobila nikakvu odštetu – rekao je Sladović. ANDREA CAROLINA DORTA BAPTISTA dolazi iz Venezuele. Pitali smo je otkud ona u Jasenovcu.

— Godinama pratim web stranicu SABA RH, a držim i predavanja za Venecuelance o Jasenovcu, holokaustu i stradanjima tokom NDH. Uvijek mi je teško doći ovdje. Prvi put sam sada došla vlakom, vidjela u kakvom je stanju željeznička stanica i kompozicija u krugu centra, te zaplakala jer sam bila razočarana. Nadala sam se nečemu boljem. Lijepo mi je vidjeti da ljudi dolaze u većem broju nego što sam očekivala, ali još uvijek mislim da bi trebalo više pažnje da se Jase-

novac, ali i druga mjesta, uvedu u kulturu sjećanja hrvatskog društva. Kako u Venezueli nije bilo takvih pokolja, a zadnje ratove imali smo u 19. vijeku, prosječan Venezuelac teško može pojmiti što se tu dešavalo – rekla je Andrea Carolina.

Oko spomenika okupilo se nekoliko stotina ljudi, nešto manje nego ranijih godina. Među njima su bili učenici Srpske pravoslavne opšte gimnazije iz Zagreba. Podsjetimo da je u kompleksu logora Jasenovac od septembra 1941. do 22. aprila 1945 stradalo preko 83.145 poimenično navedenih žrtava, od toga 20.100 djece. Kako ne bi doživjeli njihovu sudbinu, 22. aprila 1945., oko 600 logoraša predvođenih ANTOM BAKOTIĆEM iz Sinja, krenulo je u proboj u čemu ih je uspjelo samo 103. Preostali logoraši, koji zbog nemoći i bolesti nisu bili u proboju, pobijeni su, a njihova tijela su spaljena zajedno s logorskim objektima.

Prije službene kolone, počast žrtvama logora odali su i predstavnici Koordinacije židovskih općina RH te čelni ljudi dviju lijevih političkih stranaka – SDP i Možemo. U Jasenovcu, očekivano, nije bilo predstavnika brojnih desnih stranaka, ali niti liberala. Predsjednik Koordinacije židovskih općina OGNJEN KRAUS nečestvovanje u službenom protokolu obrazložio je odnosom države prema žrtvama NDH, tvrdeći da se u godinu dana hrvatskog predsjedanja IHRA-om ništa nije promijenilo nabolje. Neslužbeno saznajemo da su razlog za nezadovoljstvo židovske zajednice bili neki izrečeni sporni stavovi o karakteru ustaškog režima, pa i nespominjanje genocida.

— Jasenovac nije slučajnost, nego smišljena planska politika ustaške vlasti koja je u Hrvatskoj svoj najgori oblik dobila upravo na ovom mjestu. Ove godine značajno Jasenovca je još veći. U Evropi i širom svijeta postoji ozbiljno jačanje stranaka koje svoju politiku temelje na strahu i mržnji prema drugom i drugačijem pa se uoči evropskih izbora trebamo prisjetiti u što se pretvaraju takve politike – rekla je koordinatorica stranke Možemo! SANDRA BENČIĆ. Premijer Plenković novinarima je govorio o žrtvama Jasenovca. — Broj onih koji su preživjeli i koji su najveći stradalnici, iz godine u godinu je sve manji. Zato smo upravo oko te teme napravili konsenzus za okvirni dokument o politici sjećanja. Važno je da se to ugradi u naš obrazovni sustav kako bi svi mladi dobili punu informaciju na vrijeme. Hrvatska javnost je dobro vidjela što smo napravili. Imali smo velike skupove kojima smo komemorirali holokaust i mislim da je to ocijenjeno uspješno od svih partnera – ocijenio je premijer predsjedanje IHRA-om.

Bivši predsjednik SABA RH IVAN FUMIĆ smatra kako Hrvatska polako klizi udesno i da se sve više zaboravljaju NOB i žrtve, a veličaju Katolička crkva i ustaški poredak. — Koja god vlada bude neće dugo trajati, jer su rezultati takvi da nijednoj grupaciji ne daju šansu za duži opstanak. Što se tiče nas antifašista, komemoracija i obilježavanja godišnjica antifašističke borbe bit će i dalje, ali što se tiče vlasti, to je veliko pitanje – kazao je Fumić. LAZO ĐOKIĆ iz Vukovara smatra da će se nastaviti s postojećim trendom odnosa prema antifašizmu.

— Svako drugo rješenje bi bilo jako štetno za hrvatsku državu, narod i demokratiju koja treba da nađe svoje mjesto u društvu – kratko je komentirao poznati antifašist. Da je situacija nakon izbora nejasna, potvrdio nam je i ZORAN PUSIĆ koji je komentirao stavove Domovinskog pokreta.

— Zabrinjavajuće je što im se udvaraju obje strane. Njihov je put zacrtan čvrsto evropski, jedino im smetaju manjine. I nemaju oni ništa naročito protiv Srba, samo protiv Srba koji su tu – ocijenio je Pusić. ■

ИНФОРМАТОР

Савјет за националне мањине

За мањине десет милијуна еура

Укупна средства за националне мањине у прорачуну за ову годину износе 10,1 милијуна еура

На сједници Савјета за националне мањине РХ (СНМ) су усвојени извјештаји о утрошку средстава за програме културне аутономије удруга и установа националних мањина у 2023. години, као и приједлози одлука о распореду средстава за те програме у овој години те стварања материјалних претпоставки за остваривање културне аутономије Рома.

— Лани смо суфинанцирали 1.113 програма културне аутономије. Већих неправилности у извјештајима није било – рекао нам је председник СНМ-а ТИБОР ВАРГА, изразивши задовољство што има 19 нових удруга и 200 нових програма.

— На нивоу укупног прорачуна ради се о минималним постотцима, али су та средства врло важна за националне мањине. Нама су у фокусу број програма, њихова квалитета и нове удруге које можемо финансирали. Знамо колика је инфлација. Да захваљујући Влади РХ није било повећања средстава од 25 посто у односу на 2023., не бисмо могли финансирали толики број програма – казао је Варга и најавио је да се ради на промјени критерија за расподјелу која ће бити на снази идуће године.

— Настојат ћемо појаснити поступак пријава и извјештаја да људи не лутају, као и поједноставити методологију праћења – казао је председник СНМ-а.

Од пријављених 1.340 програма, бит ће финансирано њих 1.253 које проводи 116 удруга и 45 организацијских цјелина унутар њих. Од тога се 87 односи на информирање, једнако толико на издаваштво, 468 на културни аматеризам, 608 на манифе-

стације, док су три програма везана уз билатералне споразуме. Укупна средства за националне мањине у прорачуну за ову годину износе 10,1 милијуна еура. Од тих средстава, за програме културне аутономије националних мањина одобрено је 9,7 милијуна еура.

Како информација колико је која национална мањина добила средстава увијек изазива радозналост, истакнимо да је од 19 националних заједница за своје програме културне аутономије највише одобрено Србима – 2,3 милијуна еура. Заједничко веће општина Вуковар добит ће укупно 231,2 тисуће еура, а СКД 'Просвјета' за све активности 1,1 милијун еура. Српско народно вијеће добит ће 768.000 еура, од чега 610.000 еура за Новости, 110.000 еура за Архив Срба у Хрватској и њихов часопис Трагови итд.

Српски демократски форум добит ће 57.000 еура, највише за подлистак 'Нада', а 'Привредник' 70.000 еура, од чега 48.000 еура за свој истоимени подлистак. Чувари српског идентитета из Вуковара добит ће 25.000 еура, скудд Ђурђевдан из Дрежнице 23.000 еура, скуд Јован Лазић из Белог Манастира 24.800 еура, Удруга српске националне заједнице Уранак из Вараждина 10.000 еура, Удруга Жене косовске долине из Риђана 4.500 еура те Српски културни центар из Вуковара 10.700 еура.

Подсјетимо, за своје програме Талијани су добили 1,5 милијуна еура, Мађари 1,4 милијуна еура, Чеси 842,9 тисућа еура, Бошњаци 664 тисуће еура, Албанци 461 тисућа еура, Словаци 394 тисуће еура... и тако до Бугара с 28,6 хиљада еура и Румуња са 20,9 хиљада еура.

■ Ненад Јовановић

Америка у Вуковару

Представници српске заједнице Вуковарско-сремске жупаније разговарали су са делегацијом амбасадe САД-а

На иницијативу представника амбасадe САД-а у Хрватској, у средишту Вуковарско-сремске жупаније, одржан је састанак представника Амбасадe са замеником жупана из реда српске заједнице СРЂАНОМ ЈЕРЕМИЋЕМ и правним саветником у Српском народном већу ЈОВАНОМ ВЛАОВИЋЕМ. Испред америчке амбасадe састанку је присуствовала ЏОРДАН ПЕНДЕР – службеница у политичком одељењу у Загребу, задужена за праћење људских и мањинских права те миграције. Разговарали су о стању људских и мањинских права на овом подручју као и ситуацији везаној уз људска права у целој Хрватској.

— Детаљно сам их упознао са свим законима који штите људска и мањинска права,

Разговор код дожулана Јеремића

пре свега одредбама Уставног закона о правима националних мањина, којима је обухваћен највећи део ових права – рекао је Јеремић. Разговарало се и о очувању културне аутономије, мањинском образовању, мањинским медијима, те посебно пропорционалној заступљености Срба у јавним службама, те неадекватној примени таквих прописа у пракси.

Говорећи о стању на истоку Хрватске, односно унутар самих жупанијских служби, Јеремић је истакао коректан однос, напоменувши да још увек има простора да се заједничким снагама ти односи унапреде. Влаовић је нагласио да је посебна пажња

на састанку посвећена Ердутском споразуму и његовом значају за положај српске заједнице, посебно у контексту што поједине политичке структуре и правници данас преиспитују потребу његове примене. Подсетио је да се ради о међународном споразуму, који је по правној снази изнад домаћих закона те да такве тврдње немају правно упориште.

— Још увек је на снази одлука Владе РХ везана уз организацију, статус, надлежност и финансирање Заједничког већа општина и те одлуке никад нису стављене ван снаге – подсетио је Влаовић додајући да је Ердутски споразум донео мир на овом подручју, за српску заједницу је од изузетног значаја, што је апострофирано представницима Амбасадe, која је управо и гарант провођења његових правних одредби.

■ Сенка Недељковић

Подршка студентима

зво је ребалансом буџета проширио подршку на још 28 студената

ПОТПИСИВАЊЕМ уговора у Заједничком већу општина, једнократну новчану помоћ у појединачном износу од 463 евра, добило је 28 студената за академску годину 2023/2024. Председник Већа ДЕЈАН ДРАКУЛИЋ подсетио је да је ово друга година како настоје да помогну студентима, који се школују не само у Хрватској него и у Републици Србији. Рекао је да су управо они носиоци будућих активности заједнице, те да се једино кроз образовање може говорити о квалитетном раду заједнице и друштва.

— Посебно је задовољство, бар једним делом, омогућити им лакше студенске дане. Ти образовани млади људи су наша будућност, а у оваквом систему можемо да опстанемо једино уколико изузетно добро радимо свој посао и уколико се констатно образујемо – поручио је председник зво-а.

Право на новчану накнаду могли су да остваре студенти, који су хрватски држављани и припадници српске националне мањине са пребивалиштем на подручју

160 плус 28 једнократних помоћи – зво

Nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
forumu

NOVOSTI
HOBOCTA

#1271, petak 26. 4. 2024.

GORAN PEĆANAC Kapitalizam je prazni algoritam

Ono čega me strah je moć kapitalizma. On je kao alien, svejedno mu je u koga liježe jaja. Jasno je da se kapitalizam naslonio na patrijarhat, ali on se lako prilagođava i može zamutiti vodu ako mu najvidljivije patrijarhalne prakse donose štetu

GORAN PEĆANAC rođen je 1981. u Sarajevu. Akademski je slikar, umjetnički direktor u, kako sâm naziva marketinšku firmu, zjenici kapitalizma. Pisao je muzičku kritiku, izdavao fanzin, imao kolumnu o borilačkim sportovima. Godine 2023. godine objavio je prvu knjigu 'Kapitalizam i smrt' u kojoj propituje društvene kapitalističke praznine uz pomoć psihoanalitičkih teorija. Živi, radi i trenira u Zagrebu.

S Goranom smo razgovarali na klupi u procvjetalom trešnjevčkom parku u rupi između poslova i termina za nove tetovaže, okruženi psima, alergenima i neočekivanim entuzijazmom – april je, pisali su, najokrutniji mjesec, ali teško da ćemo se složiti.

Prije nego rastrančiramo knjigu, recite nam nešto o vašim studentskim sarajevskim danima.

Ne znam bih li danas uopće pisao da nije bilo moje profesore materinjeg jezika u gimnaziji (tako se zvao, da se nitko ne uvrijedi). Imala je živ pristup književnosti pa sam nakon srednje prvo upisao svjetsku književnost na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Uskoro sam ipak odlučio probati s Akademijom likovnih umjetnosti. Bio sam 20-godišnjak koji puno pije, nije zainteresiran za djevojke, stalno sluša glazbu i činilo mi se da je likovnost pravi odabir za antisocijalnog mladića i da bi se slikari trebali upravo tako ponašati. U akademiju sam se instantno razočarao jer su svi ti likovi u dugim kaputima, s crnim tuševima na očima bili poprilično isprazni. Paralelno sam s prijateljima osnovao 'Kolektiv', s kojim smo organizirali koncerte i izložbe, i odmaknuo sam se od faksa.

Poslijeratno Sarajevo bilo je, makar za mene, po mnogočemu gore od ratnog Sarajeva jer je nada u tom trenutku potpuno iščezla. U ratu smo se nadali kraju rata, nakon rata se više ničem nismo nadali. Na kulturni angažman uglavnom sam dobivao komentare 'vidi ovog što se preserava'. Sjećam se da je većina Sarajeva na Oskar DANISA TANOVIĆA ispočetka baš tako reagirala – 'što on misli da je bolji od nas'. Da skratim, vratio sam se na akademiju, završio je i nakon nekog vremena se odlučio odseliti. O današnjem Sarajevu ne mogu govoriti, ali nultih se neka zdrava skepsa najčešće pretvarala u otrovni jal.

Užitak rada u kolektivu je zarazan

Paralelno s povratkom na fakultet, vratili ste se i na nogometne tribine. Jedan od popularnijih sentimentata na ljevici je zgražanje kako drugi ljevičar, ili ne daj bože, ljevičarka, može biti dijelom neke navijačke skupine. Kao bivši navijač Želje, pobijte nam ili produbite te stereotipe.

Na utakmice FK Željeznara krenuo sam u periodu života u kojem sam bio paralelno bijesan i apatičan. Sad mi se čini da je moja agresija u Sarajevu dolazila jednim dijelom i iz čiste dosade. Ljudi govore da ti, kada si bijesan, treba neki ispušni ventil, ali moje iskustvo s vlastitom agresijom je da se nikada ne desi očekivano pražnjenje, ti izbaciš

agresiju i ništa se ne promijeni. Tokom tjedna sam bio dobar dečko i student slikarstva, vikendima sam naprimjer u Žepču ležao blatnjav u kanalu i skrivao se od policije. Moj se navijački put poklopio s nekim dešavanjima u navijačkoj skupini kojoj sam pripadao, a koja je u tom trenutku išla nizbrdo. Bilo je tuča, noževa, a bomba u Zenici je kap koja mi je prelila čašu.

Ipak, bio sam i fasciniranim onime što sam vidio na Željinom jugu – za Sarajevo je bila velika stvar da su paralelno navijali i Srbi, i pjevale se 'proislamske pjesme' i da se na tribini ljudi nisu mrzili. Iako danas nisam dio tog svijeta, kolektivizam tribine i zajedničko skandiranje je jedna od boljih stvari koju sam osjetio. A da se ne lažemo, možda vam se neće sviđjeti moj odgovor, ali kada se zaletiš na policiju, bio je to najveći high koji sam ikada doživio. Eventualno je udvaranje jednako uzbudljivo, ali traje duže i slabijeg je intenziteta.

Krajem 2008. se selite u Zagreb, danas radite u marketingu. S obzirom na to da ne bježite od kontradikcija u kojima svi živimo, ima li nešto što vas u vašem poslu (osim nadnice) ispunjava?

Užitak rada u kolektivu mi je zarazan. Kolege i ja dobijemo zadatak i želimo ga napraviti što bolje možemo, pazimo da nitko ne radi više od drugoga, formiramo tim prema kompetencijama. Rezultat je uvijek zajednički, nitko ne preuzima zasluge i taj proces me ispunjava. Kada dođem kući, jasno mi je da je rezultat našeg rada jedna velika praznina koja pomaže korporaciji i ne čini ništa dobro za ovaj svijet. To je ta kapitalistička zamka, ponekad ljudi pomisle da rade nešto društveno korisno ako imaju sreće da rade u dobrom kolektivu.

Aktivni ste u Inicijativi za slobodnu Palestinu, kakvim se aktivističkim radom bavite u sklopu nje?

Kada sam u mogućnosti, preuzmem neki komadić posla, pripreme za akcije koje radimo, dođem na akcije kada god mogu, ali postoje ljudi koji se ubijaju od posla i nose cijelu organizaciju, ja nisam dio tog užeg kruga. Naprosto bih morao dati otkaz da se potpuno posvetim inicijativi, što ne mogu jer živim u najmu.

U uvodu knjige 'Kapitalizam i smrt' pitate se što nam može ponuditi

Bio sam fasciniranim onime što sam vidio na Željinom jugu – za Sarajevo je bila velika stvar da su paralelno navijali i Srbi, i pjevale se 'proislamske pjesme' i da se na tribini ljudi nisu mrzili

šarlatanstvo i otvoreno govorite da je knjiga napisana lakrdijaški. Skrivate li se iza šarlatanstva jer, ako ga na početku priznate, svaka kritika postaje izlišna?

Uz šarlatanstvo i lakrdijaštvo, u uvodu odmah spominjem i krindž, odnosno susramlje, njega bi se najviše htio do-taknuti. Cijeli se život borim s pitanjem sramote i mislio sam, kao mnogi, da ne smijem objaviti ništa ako ne pročitam hiljadu knjiga na jednu temu. Bilo me strah da, ako ne napravim nešto sjajno, i to se zrcali u očima drugih, znači da ne vrijedim dovoljno. To je inače tipični problem patološkog narcizma jer ne postoji nikakva unutarnja vrijednost, samo zrcaljenje u očima okoline. Meni je knjigu bilo važno napisati i vjerojatno je i vlastita psihoanaliza pomogla da ona izađe van. Jasno mi je da će vjerojatno biti netočna u više od 35 posto stvari, ali to je u redu, za deset godina ću se moći izviniti, napisati predgovor i reći gdje sam pogriješio. Tako da uvod nije izlika, više trenerski razgovor sa samim sobom prije utakmice – u redu je ako je krindž, u redu su sve potencijalne negativne kritike jer ću sjesti i naučiti nešto iz njih, ozbiljno to mislim.

A što se srama tiče, da ne ostanemo bez lijedne ratne priče, može zazvučati patetično, ali sjećam se tog strašnog srama kada smo izbjegli s Grbavice. ŠEŠELJEVI Beli orlovi su nam zapalili kuću u trenu u kojem drugi dio Sarajeva još nije vjerovao da počinje rat, bili smo kratko izbjeglice u vlastitom gradu koji se čudio kesama sa stvarima koje smo nosili. Ri-ješiti se srama je bitno terapijsko iskustvo, danas recimo u teretani pjevamo DRAGANU MIRKOVIĆ i iskreno, potpuno mi je svejedno što ljudi misle o tome.

Povratak društvenim mrežama

U knjizi pišete o žalovanju. Biti potresen nečijom smrću kosi se pravilima – tada nismo u stanju biti učinkoviti ni uživati pa je žalovanje jedna od radikalnijih stvari koju možemo učiniti, dok se u kapitalizmu ono pokušava staviti u prihvatljivi vremenski okvir. Kako bi po vama trebalo izgledati žalovanje, što je suprotno strukturiranju, a da ne ode u patologiju?

Mehanizmi obrane nošenja sa stvarnošću su normalni i većinu stvari koje radimo u životu, radimo po tom ključu. Ne može vam nitko, pa ni psihoanalitičar, reći što je za vas 'zdravo' – da li trebate nakon što izgubite nekoga ležati 27 dana s ugašenim svjetlom ili ste osoba kojoj su i tri dana ležanja previše. Mislim da treba svakim atomom svoga bića osjetiti nepovratni gubitak i uro-niti u žalovanje da biste uopće mogli nastaviti živjeti. Kapitalizam nas uči da se ta rupa koju nosite sa sobom može zatrpiti, danas serijama na Netflixu ili novim Samba patikama, ali ta rupa je uvijek s nama. I nevezano s nečijom smrću, pa mi živimo s rupom kapitalističke stvarnosti svaki dan, pokušavamo je zatrpiti, i ne ide. Ljudi puno bolje nego što si često priznaju sami primijete kada nešto što rade ili osjećaju više nije dobro za njih i odlazi u patologiju. Moramo si naučiti više vjerovati pa se u tom trenutku konzultirati sa psihijatrom, prijateljem, partnerom.

Današnja desnica je ispala iz filma 'Joker', lišena ikakve vjere. Postoji samo ideja da su ljudi iznevjereni i da treba hitno pronaći krivca. Treba nekog kazniti jer se ja osjećam loše, jer sam siromašan i iznevjeren

Govorite da politika u tradicionalnom smislu više ne postoji jer sve stranke pristaju funkcionirati unutar neoliberalnog kapitalizma pa nam preostaju samo borba za kulturni identitet i borba za konzumentski identitet. Mislite li time da borba za kulturni identitet, kao primjere dajete rasu, seksualnost, rod, ne može biti antisistemska?

Ma naravno da može, u toj sam rečenici htio poentirati populistički, kao kad vas netko zaustavi za tv prilog i pita što je najvažnije pa ja odgovorim klasni rat. Kada pričamo o feminizmu, bilo mi je super što su na Noćnom maršu svi govori bili antikapitalistički. Ono čega me strah je moć kapitalizma – kapitalizam je prazni algoritam, on je kao alien, svejedno mu je u koga liježe jaja. Jasno je da se kapitalizam naslonio na patrijarhat, ali on se lako prilagođava i može zamutiti vodu ako mu najvidljivije patrijarhalne prakse donose štetu. U korporativnom svijetu iz kojeg dolazim, mnoge se žene osjećaju emancipiranim kroz kapitalistički sustav, imate neki *girl-boss* narativ. Na isti se način pristupa i trans ljudima. Ali borba nije gotova. Ako ne uključuje klasnu borbu, nije ni počela. Primjerice, uključenje trans osoba u sve sfere života mora biti povezano sa slobodnim, javnim i svima dostupnim zdravstvom.

Teorije zavjere u knjizi opisujete kao narcistički otpor prema stvarnosti – napredak znanosti je kompleksan pa su vlastita ograničenja tumačena tako da znanje pretvaramo u nešto neprijateljsko. Dali ste primjer cjepiva i odnosa prema migrantima. Recite nam malo više o toj teoriji.
Kroz modernu desnicu možemo vidjeti degeneraciju tkiva frontalnog korteksa svih nas (smijeh). Današnja desnica je ispala iz filma 'Joker', lišena ikakve vjere, nema tu ni jasne borbe protiv nečeg što oni smatraju zlom. Postoji samo ideja da su ljudi iznevjereni i da treba hitno pronaći krivca. Treba nekog kazniti jer se ja osjećam loše, jer sam siromašan i iznevjeren. Tu upadaju i društvene mreže koje su kao kolektivna knjiga žalbe, želimo nekoga poniziti da se osjetimo jačima i boljima. I onda desničari odgovaraju na žalbe ljudi, daju im brze i lake odgovore, zato indoktrinacija uspijeva jer nema tu ničeg kompleksnog. Tko je kriv? Krivi su Nepalci. Kriva je trans zajednica. Sjajan

stih grupe High Vis kaže 'Our suffering sold as pride' – upravo se to dogodilo, radnička klasa iz nemogućnosti stvarnog djelovanja traži instant rješenja. I nažalost, dobije ih.

●
Ostanimo još malo na društvenim mrežama. Pišete da je internet pretvoren u algoritam koji kvantificira odobravanje okoline. U tome je njegova pobjeda, u tome može biti njegov poraz, odnosno promjena u nešto zdravije. U što zdravije? Kako vi koristite mreže?

Imao sam isključene društvene mreže tri godine, od početka korone. Rado bih rekao da su to bile produktivnije i mirnije godine, ali nisu – nisam osjetio spokoj u duši jer smo i u svakodnevici utopljeni u stvarnost koju formiraju društvene mreže. Pala mi je na pamet super priča – jedan snimatelj *hard core* koncerata u Americi postao je dosta popularan, njegove se snimke gledaju i svi žele biti na njima. Ta je činjenica potpuno promijenila način na koji se publika pozicionira na koncertima. Prije je nepisano pravilo bilo da imate pet, šest redova ljudi ispred pozornice pa iza dio ljudi napravi krug, tzv. *moshing*, ajmo reći malo ekstremniji ples, a ljudi koji žele *stage diveat*, ono kad se bacaju naprijed, skaču na te redove na početku. I sad, s obzirom na to da svi žele biti na snimci, nestali su ti prednji redovi, svi pokušavaju što atraktivnije skakati i dolazi do povreda, ljudi su na koncerte počeli dolaziti s gumom za zube. Znam da zvuči ludo, ali YouTube je doslovno

promijenio ponašanje publike u uskom žanru pank koncerata u SAD-u.

Dao sam ovaj primjer jer želim podcrtati da se tako nekad osjećam – kao da se u malim gestama ljudi uživo vidi da žele opravdati svoju onlajn personu. Kada govorim o promjeni na zdravije, mislim da je internet i dalje mjesto na kojem možeš stvoriti osnovu za dublje odnose, bez društvenih mreža skoro nitko danas ne bi znao za moju knjigu, mi ne bismo ovdje sjedili, a mreže volim koristiti i da hvalim ljude. Kada netko objavi super pjesmu ili fotografiju, napišem 'ovo ti je super', makar se to više baš tako otvoreno ne radi. Vjerojatno ljudi nekad misle da im se upucavam, a samo želim reći da su napravili nešto dobro, valjda svi volimo čuti pohvalu.

Vjerujem da je ljudski duh nepobjediv

●
Vi od jutra niste stali – uskoro izlazi i vaša druga knjiga?

Knjiga je kod izdavača, nadam se da će izaći do kraja godine. Zove se 'Raspo-točje gori: Psihoanaliza i svakodnevni ekstremisti' i pojačala je krindž na jedanaestu. U dvanaest poglavlja govorim o meni bitnim, provizorno odabranim temama, od *death* metala preko recenzije jednog filma do klimatske krize. Uveo sam i autobiografske crtice, sramotne situacije iz svog života, koje će neke ljude sigurno nervirati jer ta

Čini mi se da nam je od rođenja ubrizgana ideja da samo budale ginu za ideale, a istina je suprotna. Čudimo se što ljudi u Gazi nisu odustali, nervira nas, a to je čista zavist, projekcija jer smo mi odustali, a oni nisu

razina iskrenosti definitivno krši bonton. Premisa knjige nije originalna, a govori da smo svi mi u oporavku od djetinjstva kao najekstremnijeg perioda naših života u kojem smo bili potpuno ovisni o drugima.

●
Naslov govori da vam je Zabranjeno pušenje važno?

Zabranjeno pušenje bilo je hipsterska refleksija Sarajeva 1980-ih, a publika smo bili skoro svi, svi mi koji smo bili preslabi da bismo bili ulični razbijači, oni koje su ili roditelji malo previše vo-

ljeli ili su samo živjeli u drugom kvartu, ali smo osjećali vezu s 'Anarhija all over Baščaršija' ljudima. Nismo govorili 'ja slušam Zabranjeno', ali smo znali sve pjesme i sve reference, Zabranjeno pušenje je uz Top listu nadrealista bilo veliki dio sarajevske kulture i apsolutni sam fan većine njihovih stvari. Postojao je još jedan bend formativan za osamdesete, a to je bio Major, pa muzička preporuka da poslušate pjesmu 'Glista'.

●
U zadnjem poglavlju 'Kapitalizma i smrti' pišete o nadi. Kažete da je ona danas sve nužnija i da pitanje što nam nosi budućnost ne možemo postaviti, a da se ne nadamo. Što vama budi nadu, čemu se nadate?

Iskreno vjerujem da je ljudski duh ipak nepobjediv i to mi daje nadu. Nadu mi daju dva milijuna ljudi u Jemenu koji svaki petak protestiraju za Palestinu, s kojom niti ne dijele granicu. Ljudi na globalnom sjeveru na to uglavnom reaguju s gađenjem, mi mislimo da otpor treba biti tiši, da ne smije nikoga smetati. Osuđujemo Hamas, a osuđujemo li muškarce koji kod nas ubijaju žene? Jesmo li na ulicama sve dok to ne prestane? Nadam se da ćemo se jednom ipak zapitati je li gledanje serija na Netflixu nakon posla vrijedno gubljenja sustava javnog zdravstva. Čini mi se da nam je od rođenja ubrizgana ideja da samo budale ginu za ideale, a istina je suprotna. Čudimo se što ljudi u Gazi nisu odustali, nervira nas, a to je čista zavist, projekcija jer smo mi odustali, a oni nisu. ●

Музеј болнице Врапче
(Фото: Давор
Пуклавец/PIXSELL)

Гласови из прошлости Врапча

Повјесничар Винко Коротај Драча анализирао је 40.000 повијести болести штићеника некадашњег Краљевског и земаљског завода за умоболне у Стењевцу, данас Клинике за психијатрију Врапче: 'Завод је искориштавао рад својих штићеника на пољопривредним добрима'

У савременим психијатријским анамнезама изоштрава се поглед лијечника који трага за обрасцима понашања сагледаним и организираним класификацијама Међународне класификације болести (ицд) или Дијагностичког и статистичког приручника за душевне поремећаје (дсм). Психијатар ће записати је ли проматрана особа, која се нервозно преко пута премеће у столицу или потеже и скупља прсти-ма обруб мајице, у пуној свијести и уредно оријентирана, каквога се расположења доима, једе ли и спава и замјећу ли се делузије и агресивне мисли. Дијагноза: Ф32.1, умјерена депресивна епизода; 'снижено расположење, осјетан мањак енергије и пад активности... Вјеројатно је да пацијент тек с изразитим тешкоћама успијева обављати свакодневне активности'. Задане категорије са својим критеријима гуљају се у борама растегнуте мајице. Како показује Ф32.1, као и многе друге дијагнозе унутар ицд-а и дсм-а, прилагођеност и корисност, уз способност за рад и свакодневне обавезе, основни су ослонац на којем је психијатрија као дисциплина током своје повијести градила идеју менталнога здравља.

Дијагностички приручници, и ицд и дсм, настају тежњом националних држава да систематизирају статистичке податке о здравственом стању на својим територијама, одређујући и прописујући и тада и данас што ће се сматрати здравим, односно прилагођеним и корисним понашањем.

— Од средине 18. стољећа до данас државе се окрећу све већој контроли властите популације. С развојем индустријскога капитализма, долази до административне парадигме у којој се становништво почиње проматрати као ресурс којег је потребно што ефикасније искористити; за репродукцију радне снаге, потенцијалних војника или оснаживање експанзивне моћи државе. Влада једна окрутна капиталистичка логика, гдје особе с разним обољењима, особе које се не уклапају у друштвене норме свога времена, држави постају теретом, њихове егзистенције нечим што је потребно или удаљити или лијечити у за то намијењеним установама — објашњава винко коротај драча, повјесничар из Архива Срба у Хрватској и аутор недавно објављене зnanствене монографије 'Гласови из таме: Психијатријски дискурс у хрватском друштву на пријелазу из 19. у 20. ст.'

У истраживању Архива некадашњег Краљевског и земаљског завода за умоболне у Стењевцу, данас Клинике за психијатрију Врапче, концентrirаном на раздобље између 1879. и 1918., Коротај Драча анализирао је око 40.000 повијести болести штићеника те болнице.

— Студија којима би психијатрија била приповиједана и разматрана говором штићеника још увијек има у недостатном броју, стога сам својим истраживањем настојао потиснути ауторитет институције и примарним учинити искуство људи на којем се тај ауторитет градио — назначује он.

Повијести болести тога периода варирају од краћих забиљешки до детаљних разлагања ситуације, испуњених особним примједбама лијечника, дословно пренесеним исказима пацијената и њихових обитељи, па и

уметнутим писмима штићеника и свједочанствима околине из које долазе.

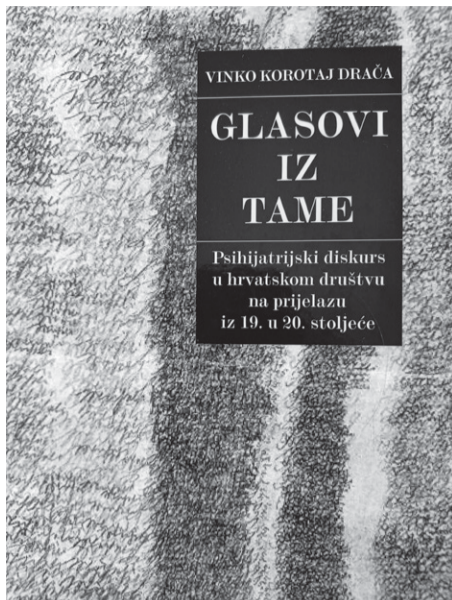
— То је контрастно с данашњом повијести болести која је углавном сажета, која има мало опсервација о емоцијама и психолошком стању, као и разлагања економских и социјалних околности из којих особа долази. Ради се о знаности која тек настаје и која још не зна што је битно и што може бити битно, па стога настоји покрити што више тога, тиме и шири друштвени контекст који измиче савременим разматрањима душевних тешкоћа – додаје Коротај Драча.

Стењевечки завод подигнут је 1879. на мочварном и забаченом подручју, тада још значајно удаљеном од града, борећи се с епидемијама, пренапученошћу и лошим хигијенским увјетима. Раст броја штићеника у психијатријским заводима одговор је државе на немире и пукотине генериране класним сукобима. Ред и мир, грађански морал и радна начела настали су се одржати затварањем и обуздавањем сиромашног, номадског и на различите начине девијантно означеног становништва у психијатријским институцијама.

Архитектонска је концепција Краљевског и земаљског завода за умоболне у Стењевцу исто тако требала стратифицирати простор да омогући што ефикаснији надзор над пацијентима. У линеарном или киркбрајдовом плану болнице из средишње зграде намијењене равнатељу болнице и другим медицинским радницима протезала су се крила за штићенике, гдје су били непрестано у видокругу лијечника, а с накнадно надограђеним павиљонима који су, у складу с терапијском приступом 'моралног третмана' (темељеног на раду, изолацији и 'повратку природи'), требали креирати смирујућу околину, која ће што мање подсјећати на затвор.

— Због немогућности осигуравања материјалних увјета за скрб о штићеницима, Завод је искориштавао рад својих штићеника на пољопривредним добрима да би одржавао активности установе, што се одржало до средине 20. стољећа. Од 1920-их почиње се елаборирати радни ангажман штићеника организирањем радних колонија. Јанкомир, данашња психијатријска болница, започео је као радна колонија Врапча – објашњава Коротај Драча.

На том трагу, у књизи се наводи податак да су од 1879. до 1882. у Стењевцу углавном интернирани земљорадници (48,25 посто штићеника), обртници (10,46 посто), слуге и тежаци (14,8 посто), ниже образовани штићеници који су најчешће и завршавали на тим пословима. Унаточ притисцима установе, Коротај Драча расписује у своје раду побуне и преиспитивања тих пракси: 'мара г., сељакиња из Херцеговца, болничарима је рекла да не жели ондје радити, већ 'да је се пусти кући па ће онда кући радити.' Записује и случај постоларског помоћника томе г. који се, 'након што је почео радити у заводској постоларској радионици, потужио да 'не зна рачуна и да нема своје књиге'. Након тога често покушава побјећи и напада болничаре тражећи да

Насловница књиге

му се плати за рад који је обавио у заводу или да га се пусти да поштено зарађује као постоларски помоћник'. Дијагнозама меланхолије изрицала се неимаштина, очај и страх од оскудице. Удовици мари ш., приповиједа, болест се манифестирала тиме што је 'прво запуштала посао, затим се клатарала по ноћи, викала, псовала и тргала одиело'.

И у данашњој психијатрији, иако мијења приступе и методе, способност за рад опстаје као један од темељних дијагностичких критерија и терапијских фокуса.

— Узмемо ли за примјер адхд или поремећај пажње, њега је немогуће

дијагностицирати изван школе и радног мјеста. Ако се размишља о образовном саставу који је кројен по потребама дјецe, онда се могуће запитати зашто се неприлагођеност одређеног постотка људи даним околностима третира као поремећај који треба исправљати фармакотерапијом, а не покушавају се те околности промијенити – пита се Коротај Драча.

У помно протканим приповијестима о искуствима спутаним болничким стегама с 19. на 20. стољеће, књига сагледава како се режими рода разрађују и покрећу психијатријским праксама у производњи и одржавању капиталистичке грађанске обитељи.

Опсесија медицине људском сексуалношћу, о чему је писао и Фуко, пресликава се наглашено на дијагнозе штићеника, нарочито сеоских жена, гдје патолошком девијацијом постаје било какав отклон од проscribeраних образаца понашања. У тексту драгутина Форенбахера у Лијечничком вјеснику 1886. Коротај Драча издваја први описани случај хистериије у Стењевцу, а с наредним ће се годинама повећавати број институционализованих жена с том дијагнозом. Медицинске процедуре покушавају се употријебити да би се разноликост људске егзистенције ресоцијализирала у модел који ће бити оптималан за капиталистичку експлоатацију. Хистериија се тако показује и као вишак сексуалности, коју је потребно 'вра-

Винко Коротај Драча

Повијести болести тога периода варирају од краћих забиљешки до детаљних разлагања ситуације, испуњених особним примједбама лијечника, дословно пренесеним исказима пацијената и њихових обитељи

тити' у одговарајуће односе, па је за швељу ану б. из Митровице записано како је 'при пријему дочекала лијечнике афектирано обучена, иста тако ва у кретњама и говору (...) Израз лица интеллигентан, поглед еротичан.'

Психијатријске се концепције лудила, онога што тврди да је њезин предмет, крећу оспоравати озбиљније тек од средине 20. стољећа. Изравни повод томе су послужиле суђења која су се разоткрила План Т4 (Акцион Т4), план масовне еутаназије душевно болесних између 1938. и 1945. у Њемачкој.

— Када је свијест о тим убојствима допрла у ширу јавност, нарочито медицинску, било је јасно да не само да се психијатријски ауторитети на нису побунили, него је психијатрија судјеловала у томе. Онда се кренуло отворати разговор о томе је ли систем дехуманизирајући, унаточ томе што се позива управо на супротно. Антипсихијатријски покрет чинили су сами психијатри, од Томаса Саса и Р. Д.

Коротај Драча напомиње како код нас није било масовних еутаназија, но 1944. одвила се егзекуција душевно обољелих особа у Врапчу жидовске и српске националности

Леинга до Франка Базаље. Антипсихијатријски покрет је дошао изнутра. То је једна моћна ствар коју треба истакнути – каже Коротај Драча.

Напомиње како код нас није било масовних еутаназија, но 1944. одвила се егзекуција душевно обољелих особа у Врапчу жидовске и српске националности. Иако примјећује да је критика успјела потакнути неке промјене у психијатријским праксама, истиче да се психијатрија није суштински промијенила.

— И даље превладава биопсихосоцијални модел у којем се неријетко тешкоће које произлазе из економских и друштвених увјета своде на активност наших неуротрансмитера – каже.

Но не мисли притом да се треба запетљати у какве реформистичке преговоре, напротив.

— Не патологизација и селф-кер, него политичко организирање. Без докидања капиталистичке експлоатације, као и родне, сексуалне, етничке и других аспеката опресије, ми никада и нећемо знати што је могуће и уистину заћи у еманципацију – додаје.

Истовремено је потребно промишљати и неке друге моделе скрби на којима бисмо градили политичке хоризонте.

— Капитализам не захтијева од нас само наше вријеме. Тражи и наш емоционални рад, узима у потпуности све оно што бисмо могли уткати у наше заједнице. У неолибералном капитализму нечије ментално здравље требало би бити ствар појединца. Упућује те се да радиш свој селф-кер у своје слободно вријеме. Сам са собом, не оптерећујући друге. Твоји обитељ и пријатељи с тим немају везе. Идеш код терапеута, причаш с терапеутом, о томе не причаш са својом обитељи и пријатељима. То је један простор емотивности који је потпуно институционализиран и медиализиран. Мислим да је опасно нормализирати такав начин међуљудских односа. Сматрам да брига о менталном здрављу не смије бити само домена медицине, већ да то треба бити брига цијелог друштва. Ако неки друштвени процес неким људима узрокује душевну патњу, морамо се запитати што ми као друштво радимо по том питању. За мене је то политички процес, не питање биологије и сналажљивости особе – закључује Винко Коротај Драча. ●

Inkluzivna Kultura svima

'Nije da kultura nije inkluzivna zato što to netko ne želi, nego ne znamo kako', kaže Maja Ogrizović, voditeljica projekta Kultura svima, nastalog suradnjom udruge Filmaktiv s Udrugom gluhih i nagluhih te Udrugom slijepih Primorsko-goranske županije

ZAMISLI da na pauzi predstave moraš na wc, a najbliži nije u kazalištu nego u – Zari. Zamisli da nitko ne priča tvoj jezik. Zamisli da u kino možeš ići na jedan film mjesečno. Srećom, ne moraš zamišljati da postoje ljudi koji se bave pitanjima inkluzivnosti kulturnih institucija u Rijeci jer od 2022. godine upravo to radi Kultura svima, projekt Udruge Filmaktiv nastao u suradnji s Udrugom gluhih i nagluhih te Udrugom slijepih Primorsko-goranske županije. Osim projekta Kultura svima, Filmaktiv je od

2016. godine proveo cijeli niz inkluzivnih projekata, uključujući Film svima i Knjiga svima. Kako nam govori voditeljica projekta MAJA OGRIZOVIĆ, poriv za bavljenje inkluzivnim praksama kod nje se pojavio zbog osobnog iskustva kada je njezina sestra oboljela i prolazila kroz niz različitih simptoma.

— Bilo mi je u jednom trenutku suludo vidjeti da radim festivale, radim na snimanjima, stalno u nekoj proizvodnji, a zapravo u tim proizvodima ona ne može uživati. To je taj osobni kontakt, nije to imaginarni Drugi, već taj Drugi dijeli s tobom sobu. Tada je nastao Film

svima, bila je to neka posveta paroli 'Tehnika narodu' iz '60-ih kada je film dobio svoj zamah kroz kino klubove i dostupnost uređaja za snimanje i montaže. Film svima je tako trebao biti mala verzija toga, a sada nam je već deveta godišnjica – govori Ogrizović.

Zahvaljujući brojnim suradnicima imaju više od 50 prevedenih filmova koje je na javnim projekcijama pogledalo preko 2000 ljudi. Godine 2019. nastaje Film svima svugdje koji gostuje po riječkim osnovnim i srednjim školama te vrtićima gdje se učenici i učenice, kao i odgojno-obrazovno osoblje upoznaju s inkluzivnim kulturnim praksama. Kasnije se oformio i UGIN filmski vrt, prvo inkluzivno pop-up kino koje nekoliko puta godišnje gostuje po Hrvatskoj, a od prošle godine Maja Ogrizović na Katedri za translologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci počinje predavati prevođenje u kulturi.

Kada je 2021. godina proglašena godinom čitanja, nastaje Knjiga svima. U suradnji s Gradskom knjižnicom Rijeka i tetama pričalicama iz Udruge Portić te Udrugom slijepih PGŽ te Udrugom gluhih i nagluhih PGŽ snimljene su četiri audioknjige za djecu, a koje osim slijepoj ili slabovidnoj djeci mogu biti od koristi i djeci nečitačima, kao i djeci migrantima koja uče jezik. Trenutno maštaju da im u budućnosti priče za djecu snime bake i djedovi iz domova. Gradska knjižnica Rijeka pokrenula je i inkluzivni fond Knjiga svima, a s ciljem međusobnog osnaživanja te snažnijeg inkluziviranja kulturnih praksi nastala je Kultura svima.

— Moja pokojna kolegica SANJA KAPIDŽIĆ i ja smo sjele i napisale Erasmus+ program, što su uvijek super projekti te smo posvećeni provedbi, ali često sve i ostane samo na tom periodu provedbe. Bilo me je strah da će to biti tako, ali smo oformili Inkluzivno kulturno vijeće mladih Kultura svima gdje ih se prijavilo 25, a sada ih je 12 i dalje aktivnih iako je projekt završio u drugom mjesecu. Zahvaljujući njihovom entuzijazmu i angažiranosti napisali smo i novi projekt te nastavljamo s radom – kaže Ogrizović.

Film svima

Vijeće je istražilo devet različitih kulturnih institucija u Rijeci i koliko su inkluzivne, a istraživanje je rezultiralo kampanjom vrlo zapaženom na društvenim mrežama. Kampanja je nastala u suradnji s grafičkom dizajnericom i vizualnom komunikatoricom DOROTOM ŠKRABO te društveno-angažiranim influencericama PAMELOM PERKIĆ i MAJOM KRIŠTAFOR, a zajednički su uspjeli prikazati inkluziju koja nije obojana pa-petikom, nego je solidarna, osnažujuća, pa čak i smiješna. Jedan od zaključaka istraživanja tiče se i razloga zbog kojih kultura u Rijeci nije inkluzivna.

— Nije da kultura nije inkluzivna zato što to netko ne želi, već nije inkluzivna jer ne znamo kako. Ako znamo kako ili mislimo da znamo, postoji strah od pogreške jer su to osjetljive teme. Mislim da je zapreka i to što se inkluzija percipira samo kroz ideju osobe koja se kreće pomoću elektromotornih kolica, kroz ideju fizičkog invaliditeta i to najteže varijante. Tijekom analize smo došli i do tih banalnih stvari poput wc-a, a objašnjenja koja su imale institucije je da su wc-i za osobe s invaliditetom jako skupi. Skupo je tisuću stvari, samo se vidi što je prioritet, a što nije – objašnjava Ogrizović.

Kultura svima sada se usmjerava na edukacije za radnike i radnice u kulturi i umjetnosti, a mišljenja su da se nitko ne treba sramiti pitati kako u institucijama pristupiti, primjerice, osobama s invaliditetom.

— Ponosni smo na reakcije institucija, na njihovu otvorenost i spremnost na učenje i zajedničku gradnju inkluzivnog društva. Vidi se da smo sada sazreli, da smo spremni napraviti taj korak. A možemo ga napraviti samo zajedno – govori Ogrizović.

Ističe i kako inkluzijom ne smatraju samo prostore prilagođene osobama s invaliditetom, već cijeli niz stvari poput klasne i ekonomske, rodne i spolne te senzoričke inkluzije. Kao primjer navodi Kino bez barijera u poljskom Poznanju gdje dva puta tjedno puštaju inkluzivne projekcije za gluhe i nagluhe, slijepo i slabovidno, a za koje je cijena karata četiri puta jeftinija od redovne cijene, čime su i ekonomski i klasno inkluzivne. Iako rad u civilnom sektoru često podrazumijeva bavljenje problemima koji su odgovornost samog sustava, Ogrizović kaže kako je sretna jer imaju priliku poduzeti nešto kada vide neki problem, mada nije uvijek lako.

— Institucije uvijek koče iste stvari, ima ljudi koji imaju sluha, ali možda nemaju moć u tom trenutku donijeti odluku. Ako imaju moć, onda su u strahu rade li nešto ispravno i imaju li podršku. Ljudi će čak misliti da to nije dio njihovog posla, nego da se bave kulturom i trebaju samo raditi programe, ali inkluzija je horizontalna tema. To nije neka stvar gdje češ zaposliti službenika za inkluziju jer se inkluzija tako neće desiti. Sistemska je stvar, nemam rješenje, ali pohvaljujem poteze poput Poziva za predlaganje programa koji omogućuju pristup i dostupnost kulturnih sadržaja za osobe s invaliditetom i djecu i mlade s teškoćama u razvoju u Hrvatskoj, a koji pokazuju da se stanje kulture mijenja – govori Ogrizović te dodaje kako je inkluzija lagana, mekana i moguća.

— Radimo hrpu inkluzije svaki dan bez da to znamo. Solidarnost i inkluzija su seksi i trebamo što više to raditi – zaključuje. ●

VRZINO KOLO

Slomljeni stup

PIŠE Marija Andrijašević

To kako bol kažnjava posebna je priča. Za početak, utječe na vlastitu sliku o sebi i društvenom doprinosu. Kad boli, ne mogu raditi, ne mogu biti svrhovita. Teško mi je biti suvisla dok me boli, znam biti ljuta, bijesna, otresita

Ovu kolumnu pišem iz kreveta, između dva vala nepodnošljivih bolova. Lucidna sam, pri zdravoj pameti, što bi se reklo, i nije prvi put da ću raditi u ovakvim uvjetima. Pod finom sam dozom farmakoterapije, pa onda i iluzije da su neke stvari ipak moguće.

Ovo je, doduše, prvi put da ću prikazati kako je to raditi u uvjetima stanja kronične boli i istovremeno raditi pod teretom kronične boli. Ispričat ću se odmah na početku jer mi tekst (zasad) zvuči drveno, distancirano, odcijepljeno, poricajuće. U stanjima iznimna fizičkog bola pripisem mu neku prozaičnost, da manje boli, i da od odgovornosti rasteretim i sebe i druge. Osim toga, bol (ponekad) ne želi verbalizaciju, primjereniji mu je neartikulirani urlik i isprekidano disanje. Najčešće ga izduram u samoći. U prostoru u kojem nemam vremena i ne stignem.

Izvor bola je moja poput jenge posložena kralježnica. Pri dnu fali štošta, najmanje jedan disk i dva se truse (već su pri kraju), ima nekih protruzija, torakalna je svoja priča, vratna isto. Nisam amortizirana i svaki je pokret potencijalno bolan. Ako ne u trenutku kad ga izvodim, onda za dva dana, ako se kralježnica nije vratila u svoje prirodno joj neprirodno stanje. Kad me zaboli, znam reći da mi je pukla kičma.

Nepodnošljiv je teret koji mi nameću medicina, knjige o bolu iz kulturološke, fenomenološke, kapitalističke, farmakološke perspektive, tekstovi o samopomoći, ukratko jedan kišobran koji mi opisuje što se dogodi kad se u liječenje bola upletu sve to + mizoginija, fetfobija i generalno zazor od tijela koje ne može biti funkcionalno i obavljati pripisane mu zadatke, pa će stoga biti diskvalificirano, u odgovorima zašto me boli.

Nisam na vrijeme mislila, nisam se na vrijeme pobrinula, nisam predvidjela, uračunala, pazila, njegovala, vježbala, mršavjela, pila, boravila, disala. Boli me, jer u mom tijelu, koje je makinja, nešto fundamentalno nedostaje, ne da se popraviti ili ja, ja baš od svih ljudi, odbijam čarobni napitak. A to sam si ja tako riješila, moj bol je moj proizvod, i zbog njega sam ja manjkava. Osjećaj srama koji iz tog proizlazi ima jezive proporcije, prelijeva se posvuda i često ga izričem figurama metafore i glagolskim vremenom – futurum.

Pa ću tako umjesto boli me, teško mi je, nije mi dobro, osjećaj je kao da me netko pokušava prepiliti na dva dijela, ovo nije bol, ovo je patnja, ne osjećam noge, grče mi se ruke, prsti mi drvne, utroba mi se raspada, probija mi na najnike, ovo je nešto najstrašnije, mozak će mi se izliti kroz nos, trebam mamu (!), napuštaju me sve riječi – sad ide neartikulirani plač i urlikanje, reći ovako: da, predvidjet ću, uračunat ću, pazit ću, vježbat ću, pit ću, boravit ću, disat ću, mozgiću, evo i tebi jedna pilulica, o riječi evo i vas... Ali trafika je Afrika, novci momci, a lonci konci, a mama, ma joj mama, mama misli da sam dobro i da sam je slučajno zvala ili da sam je zvala da je pitam kako je i da joj kažem da je volim. Da olakšam svima nama, pristat ću na bol koji je samo moj. I neću si, zbog toga, nimalo olakšati.

Moj kronični bol, kao što se vidi, ima svoje činoe, i sama u njima aktivno sudjelujem.

Da me boli, prestala sam govoriti jako rano. Bilo je teško nositi se s osjećajem razočaranja koji sam proizvodila u ljudima oko sebe. Nije mi pomogao ni reiki, ni arnika, ni tajlandska krema, baba iz Dugopolja, japanski kiro, američki i riječki, bosanska trava, nitko nije trajno riješio bol. Sve počne zanosom: evo me, radim, sad ću biti dobra, bolja, produktivna, dovoljno produktivna za sve nas, za sve odnose, od radnog do ljubavnog, ali avaj... Joj, opet te boli! Kad bih to čula, kad to i danas

čujem, boli više od kičme. Osjećaj srama jer nisam uspjela popraviti makinju, a svi su se tako potrudili oko mene i donijeli hrpu zamjenskih dijelova, (ne)stručnih mišljenja, ideja o tome što bol je i kako mu pristupiti, specifično. A ne ide, pa ne ide! Jer sam nedosljedna, lijena, nisam ustrajala, vjerovala, nisam se posvetila, nisam radila ništa što je trebalo da prestane, i eto, zato mi je tako.

Osjećaj da nisam ja problem, da je problem sve ovo o čemu pišem, bol i njegova interpretacija unutar kapitalizma, da boli i mršave i debele, zlostavljane i dobro odgajane, lijeve i desne, radnike i neradnike, da boli jezivo i podnošljivo, da boli i kad vježbaš i kad ne vježbaš, da će udariti kad se najmanje nadaš, i da će biti mjesecima dobro, da boli i s dijagnozom i bez, ali kod mene, specifično s njom, da nema pravila kad boli, kad kronično boli, prvi sam put artikulirala kod jedne fizioterapeutkinje, koju ovim putem pozdravljam i koja se zove SVJETLANA.

To kako bol kažnjava posebna je priča. Za početak, utječe na vlastitu sliku o sebi i društvenom doprinosu. Kad boli, ne mogu raditi, ne mogu biti svrhovita. Teško mi je biti suvisla dok me boli, znam biti ljuta, bijesna, otresita, ne mogu hipijevski pristupiti osjećaju boli, ne mogu pjevati i jaukati istovremeno. Bol me sprječava da obavljam svoje zadatke kako treba, zbog nje se osjećam manjkavo, mislim da ne (pro)izvodim dovoljno i da sam teret. Objektivno gdje gdje ne proizvodim dovoljno i vidim u kakvu me to socijalnu trku stavlja. Često se osjećam da tek počinjem. Da nisam d o b r a r a d n i c a. Da treba upirati više, jače, i eto ga, kičma opet puca.

IZOLIRA me i od socijalnih interakcija. Kad me prijatelji pitaju gdje sam i što radim, hoćemo li ići na neku predstavu, u kino, kazalište, na izlet, ja im, jer sam im prestala govoriti da me boli i da nas rasteretim, kažem da nemam vremena, da ću se pobrinuti da se uskoro vidimo, da imam nekakve obaveze, rokove, da sam zaboravila javiti se (vjerujte mi, lažem, ja sve pamtim, to je zapravo moje prokletstvo, he-he), da počinjem raditi na novoj knjizi pa mi treba vremena i prostora da to smislim, ili su me, a ovaj svoj odgovor stvarno volim jer je suštinski iskren, odnijeli dani... Stalno sam u projektu otuđenja koje će me jednog dana, ne sutra, ne preksutra, dovesti do prave mene, optimizirati do te mjere da ću moći izvršiti sve zadatke koje prijateljstvo, kao konsenzus, traži od mene.

Osjećaj nepravde oko mog bola ono je što ga često nosi. Ne pitam se zašto ja, pitam se dokad. Ali, demantirajte me ako sam u krivu, ali ima li što da je kronično a da valja? U redu mi je da se s bolom ne pomirim, nije mi u redu da ga nigdje ne zapišem. Možda je zato sad tu, ovdje, pred vama.

I ono najgore što mi radi, što je povezano s osjećajem nepravde, je da mi oduzima na ljudskom iskustvu. Želim raditi štošta, ali često je sama ideja da nešto radim umrljana iščekivanjem bola, olakšanjem jer nije došao, ili dobro poznatim urlikom jer me presjekao kao konac vrući biskvit.

Nisam, za kraj, uzela ništa s (anti)kapitalističke self-help police prilikom pisanja ovog teksta, jer je sve na najdonjoj i bože pomози Mariji koja bi to i probala. Međutim, zagrabila sam u nešto s mentalne police koju imam u ovoj relativno trezvenoj glavi. Autoportret FRIDE KAHLO, sestre po boli, kroz čiju se rastvorenu a okovanu utrobu vidi kičma, slomljena kolona. Ima tu i kršćanske simbolike čavala i bijele monture, simetričnih sisa koje mi odvlače pogled od razorena tijela, kao da mi preko njih govori da je njezina ženstvenost netaknuta. Međutim, ona je na tom autoportretu sama, i znam, znam da je to zato jer je bol okrutna beštija koja isprazni sav krajolik. Ne zato što nije, zamislite, redovito vježbala. ●

DVOKORAK NAPRIJED

Maj u Bejrutu

PIŠE Ivana Perić

Bio je maj, a maj u Bejrutu znači da su šanse za kratki rukav velike. Južina nije obeshrabrila kupače kod svjetionika, vidjela sam kako u daljini tijelima lome valove. Tablu na ulazu u sportske terene kluba Al Nahda (poznatog i kao Renaissance) obgrlio je šaš. Iza šaša je ležao red narančastih teniskih terena, mljevena opeka oku mekana. Al Nahda je osnovana 1926., a među različitim sportskim sekcijama postojao je i nogometni klub.

Protiv tog je kluba u drugome, davnome maju, u Bejrutu igrao Hajduk. U Libanonu 1945. Hajdukovci su završili ratnu turneju započetu godinu dana ranije, u maju 1944. Početkom maja stigli su u Tel Aviv, zatim igrali utakmice u Haifi, Damasku i Alepu te na kraju proveli sedmicu dana u Libanonu. U Bejrutu su odigrali pet utakmica i u svim utakmicama pobijedili. Uz Al Nahdu, snage su odmjerili s klubovima Homenetmen i Bagramian te s libanonskom nogometnom reprezentacijom.

Hajduk je igrao na gradskom stadionu sagrađenom 1930-ih u južnom dijelu grada u koji su se kasnije masovno naselile palestinske izbjeglice. I u mome maju, godine 2017., stadion je još uvijek bio sastavni dio kvarta. Derutan, ali postojan, nadvisuju ga palme i košnice od betona. Kružnica koju crtaju gusti nizovi okolnih zgrada izgleda kao stadionske tribine. Na dane utakmica to se uistinu tako osjeti, povik i pljesak s balkona čuje se glasnije nego s 'pravih' tribina.

Na tom je stadionu nekad često igrao i Bagramian, jedan od klubova s kojim se Hajduk susreo 1945. godine. Bila je to libanonsko-armenska sportska i kulturna organizacija povezana s Libanonskom komunističkom partijom. Klub je osnovan 1944. i nazvan po sovjetskom maršalu, Armencu IVANU BAGRAMJANU. A u Bagramianu je prvo igrao dio bivših igrača Homenetmena, kluba iz kvarta Burj Hamud, poznatog kao 'mala Armenija'. I protiv Homenetmena je 1945. zaigrao Hajduk, a tu utakmicu još uvijek pamte u bejrutskoj 'maloj Armeniji', koja u maju miriše na mljeveni sumak, kavu s kardamonom, prve trešnje i marelice. Među raznim svjetskim klubovima protiv kojih su igrali u povijesti, klub ističe nastupe protiv nekoliko armenskih klubova, egipatskih i afričkih prvaka Al Ahlija i Zamaleka i – jugoslavenskog Hajduka.

Gradski stadion u Bejrutu i ulaz u sportske terene kluba Al Nahda

Bejrutskih utakmica u memoarima 'Uvijek vjeran bijelom dresu' prisjetio se i Hajdukov igrač LJUBOMIR KOKEZA koji 1958. piše: 'Nakon završene igre s reprezentacijom Libana u Bejrutu, koju smo dobili sa 6:1, gledaoci su načinili špalir od stadiona do kasarne u kojoj smo stanovali i oduševljeno nas pozdravljali, kličući maršalu ТИТУ i novoj Jugoslaviji. Bili su to izljevi iskrenih simpatija i prijateljstva, ne samo prema nama kao sportašima, već prema armiji koju predstavljamo. Radosno i razdragano smo im odzdravljali, jer je i ovo spontano oduševljenje donedavno potlačenih Libanona i Sirijaca bilo dokaz više, da je naša misija uspjela.'

SREČKO ETEROVIĆ je u knjizi 'Ratnim stazama Hajduka' izdanoj 1974. zabilježio da je prije odlaska iz Libanona pjevački zbor Hajduka nastupio u polusatnom programu na radio-stanici Levant. Bilo je to 27. maja, a na radio-prijemnicima diljem arapskog svijeta mogle su se čuti pjesme: 'Po šumama i gorama', 'Marjane, Marjane', 'Kad će doći ona lipa vrimena', Hajdukova pjesma o Egiptu, 'Kad polete momci mladi', 'Hej, Slaveni'. Eterović opisuje kako su 'Hajdukovci skladno otpjevali te pjesme', pa im je u znak pažnje i zahvalnosti direktor Radio stanice Levant darovao gramofonsku ploču na kojoj je sve to bilo snimljeno. Bio je maj, a maj je u Bejrutu uvijek za muziku. ●

GORSKI KOTAO

PIŠE VALENTINA VUKADINOVIĆ

Medina pletenica

NADETE li se u šumama Gorskog kotara u rano proljeće, obavite vas miris mladog srijemuša, odnosno medvjedeg luka. Ta samonikla, ljekovita i jestiva biljka je sve popularnija u kulinarstvu, a obožavaju je svi koji vole češnjak. Od medvjedeg luka možete pripremiti razne gastro zalogaje poput pesta, tjestenine, juha, možete ga koristiti svježeg, u salatama, sa sirom ili njime aromatizirati maslac te izraditi aromatiziranu sol koja je izvrstan dodatak jelima. Pupoljke možete ukiseliti te koristiti cijele godine, jede se i lukovica, a crne sjemenke možete osušiti i koristiti za začinjavanje jela poput papra.

Srijemuš mi je najdraži u pestu koji pripremam uz dodatak orašastih plodova, maslinovog ulja, ribanog tvrdog sira, soli i limunovog soka. Boja i aroma su mu očaravajući pa sam ga radi toga odlučila spojiti sa slanim brioche tijestom u *sourdough* verziji (koristila sam svoj domaći kvasac) i krem ili mekim sirom. Taj spoj je doista očaravajući i svi koji su probali ovu medinu pletenicu su oduševljeni.

Budite oprezni u berbi medvjedeg luka ili srijemuša jer ga neiskusni berači mogu zamijeniti za otrovnu đurđicu ili mrazovac. Ukoliko niste sigurni, bolje ga je kupiti kod provjerenih berača ili ići s nekim iskusnim.

Sastojci za pastu
100 g mlijeka
20 g oštrog brašna

Mlijeko i brašno skuhaite da dobijete gustu pastu, poput pudinga. Prekrijte prozornom folijom da se ne stvori korica te ohladite.

Za tijesto
500 g brašna za dizana tijesta
200 g mlakog mlijeka (plus još 50 ako procijenite da će vam trebati)
2 žumanjka
130 g aktivnog čvrstog startera,

odnosno domaćeg kvasca (ako koristite 100 posto hidriran starter, malo smanjite početnu količinu mlijeka)
sav tangzhong
1 žličica soli
1 žličica šećera
80 g omekšalog maslaca

Za nadjev
4 do 5 žlica pesta od medvjedeg luka
300 g krem sira ili mekog sira (neka bude ocijeđen i gust)

Priprema
Ugrijte mlijeko da bude mlako, prosijte brašno i dodajte sve namirnice osim maslaca. Umijesite glatko tijesto (mijesite oko 10 min). Kada vidite da je tijesto potpuno glatko, umijesite maslac malo po malo dok se potpuno ne ukomponira u tijesto. Za to će vam trebati još desetak minuta. Prekrijte tijesto i ostavite par sati da se krene dizati. Volim kada tijesto fermentira na hladnome pa ga u tom trenutku pospremit u hladnjak i idućeg dana pripremam pletenicu za pečenje.

Hladno tijesto istresite na pobrašnjenu površinu i nježno razvucite i izvaljajte u obliku pravokutnika. Na tijesto nanesite sir (može krem sir ili meki sir). Preko sira namažite pesto i zarolajte tijesto u roladu. Prerežite uzdužno (ostavite spojeno na jednom kraju) te prepletite krakove jedan preko drugog da dobijete pletenicu. Možete je tako staviti u duguljasti kalup obložen papirom za pečenje ili još oblikovati pogaču/ružu tako da pletenicu smotate poput puža. Prekrijte da vam se ne stvara korica i ostavite da se digne još sat ili dva. Kada je spremno za pečenje, premažite umućenim jajetom i pospite sezamom ili lanom. Ugrijte pećnicu na 180 stupnjeva i pecite nekih 40 do 45 min.

Dobar tek! ●

IMPRESSUM

Godina IV / Zagreb | petak, 26. 4. 2024.

Nada #057

Društveni magazin

SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA UREDNICA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNICNA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Nikola Bajto, Vedrana Bibić, Katarina Bošnjak, Nina Čolović, Anja Kožul, Ivana Perić, Olja Savičević Ivančević, Anja Vladisavljević i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak / Finalizacija

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr

деловања зво-а. Могли су да конкуришу редовни студенти свих година факултетских студија, осим студената прве године, као и редовни студенти треће године преддипломског стручног студија, под условом да траје три године. Први критеријум била је успешност у школовању, односно просек оцена из свих предмета за све године студија, бројно стање домаћинства из којег долази студент те висина стипендије коју кандидат евентуално прима из других извора. Предност приликом избора имали су кандидати који нису претходне академске године остварили право на помоћ, те кандидати без једног или оба родитеља. Потписници Уговора указали су на велике износе које захтева високошколско образовање, па је овакав вид помоћи више добровољао.

■ С. Недељковић

Сарадња око границе

По пројектима је појединачно додијељено од 11.500 до 135.000 еура

УВЕЛИКОЈ вијећници Осјечко-барањске жупаније (обж) уручени су недавно уговори о финансирању пројеката у склопу Програма прекограничне сарадње између Хрватске и Србије за 2024. годину. Циљ Програма је јачање сарадње између сусједних земаља кроз привредну, социјалну и демографску ревитализацију пограничног подручја те пружање потпоре Хрватима у Србији. Пројектима је појединачно додијељено од 11.500 до 135.000 еура, а њихова укупна вриједност је скоро 1.500.000 еура. Програм је покренут на иницијативу обж, а од 2022. поводи га хрватско Министарство регионалног развоја и фондова Еуропске уније.

— У овим пројектима с хрватске стране већином судјелују јединице локалне самоуправе, удруге и подuzeћа, пројекти се односе на сакралне објекте и културну баштину, но најважнији су сарадња, контакти и сусрети наших људи јер сваки контакт и сусрет доноси нове идеје, емоције, пројекте и нове контакте – изјавио је на свечаности, између осталог, обнашатељ дужности жупана обж Мато Лукић. — Захваљујући Влади рх прије осам година покренули смо низ пројеката и данас у Републику Србију долази више од милијун еура за хрватску заједницу. Све то подразумева капиталне пројекте попут изградње Хрватског дома у Суботици, кадровско снажење заједнице, нове пројекте као што су изградња вртића у мјестима гдје живе Хрвати. То подразумева и програме као што је овај Министарства регионалног развоја и еуропских фондова, а тко дође на терен може видјети што је урађено. Корисници више од 50 посто средстава су жупе, нешто мање су удруге, а да још постоји велика потреба у подручју gospodarства, пољопривреде, дјеце, школства, образовања и културе говори податак да је за овај програм, у коме су одобрена

Потписници свих уговора у програму прекограничне сарадње

32 пројекта, предано 117 пројеката – рекла је предсједница Хрватског националног вијећа у Републици Србији Јасна Војнић.

Од 32 уручена уговора, на кориснике с подручја обж односи се 12 пројекта, од тога су два из Барање, а за један је сама обж носитељица: Туристичка заједница Опћине Драз и Хрватско културно-просвјетно друштво 'Матија Губец' Таванкут за пројекат 'Кроз Барању и Бачку 2' добили су 43.000 еура, Опћина Кнежеви Виногради и Римокатоличка жупа Марија Мајка Цркве – Суботица проводе пројекат 'Јачање административних и предшколских капацитета у прекограничном подручју' вриједан 25.000 еура, док ће обж и сомборски хкуд 'Владимир Назор' реализирати пројекат назван 'Сусрети поднавских Хрвата'.

■ Јован Недић

Неуништине партизанке

Пројекцију филма о партизанкама увеличале су двије протагонистике Зденка Брчић (95) и Хилда Хеђеј (105)

У ОКВИРУ овогодишњег фестивала ЗагребДокс одржана је премијера филма РЕНАТЕ ПОЉАК 'Шуме шуме', посвећеног партизанкама и то уз присуство двије од четири протагонистике филма, 97-годишње Зденке Брчић и 105-годишње Хилде Хеђеј. Дискусија и реакција публике навели су модератора да филм прогласи најемотивнијим тренутком фестивала.

ХИЛДА ХЕЂЕЈ, дјевојачким презименом Томпак, рођена је 1918. у Сухопољу. За вријеме рата радила је у Музеју Славоније и била илегална сарадница НОВ-а и обавјештајка. Успјела је побјећи и придружити се партизанима. Од 1951. живи у Загребу, али како је казала, није јој циљ била политичка каријера, него се одлучила бити домаћица. Зденка Брчић, дјевојачки Каменар, рођена је 1927. у Загребу. Као гимназијалка се 1943. придружила партизанима гдје је завршила курс радиотелеграфије и радила при штабу Десетог корпуса. Данас живи у Загребу и колико може, учествује у активностима антифашиста, о

чему су Новости својевремено писале. Наница ПАРОШКИ, рођена 1924. у Војводини од 1941. била је у саставу Прве пролетерске бригаде као болничарка. Након преласка Неретве 1943. с 18 година умрла је од пјегавог тифуса, а у филму се читају извади из њеног дневника. МАРИЈА ПИПЕК, рођена 1923. у Врбању на отоку Хвару, у партизане је отишла с 19 година и до краја рата војевала у Десетој херцеговачкој бригади. Прошла је Неретву, Сутјеску и многе друге тешке борбе те пребољела пјегави тифус. Умрла је 2015. у Загребу, а њена прича документирана је интервјуом који је својевремено радила с новинарком БАРАБОМ МАТЕЈЧИЋ.

Зденка Брчић споменула је свој борбени пут и како се прикључила партизанима. Нагласила је да да се борба за слободу никад неће поновити на начин на који су је прошли учесници НОВ-а.

— На партизане се скоро заборавило, иако заслужују сваку част, поготово они који су се голи и боси борили од 1941. до 1943. године. Нитко није могао уништити Тита и његове замисли, а нашу смо земљу уредили онако како је нама одговарало – истакнула је Зденка Брчић.

— Кад смо у Судану споменули његово име, почели су скакати и пљескати. Тито јесте направио двије грешке – Блајбург и Голи оток, али је учинио много тога више доброга. Задржао је понос и њему се дивно цијели свијет. Диктатору Стаљину је брзо након ослобођења рекао одлучно: Не! Живјело се скромно, али смо били сретни. Данас људи имају пуне столове, али нису задовољни. Раније су били заједно и помагали једни друге, а данас смо се раздвојили и не поштујемо се – закључила је. Своје утиске о филму подијелила је и редатељица Рената Пољак.

— Весна Тершелеч из Документе ме тражила да направим филм о партизанкама и тако је кренуло. То ми је блиска прича, јер сам се на том темом на одређен начин бавила цијели живот, радећи кратке филмове и видео радове. Бавила сам се темама Бошка Бухе, како су наше дјетињство оформили партизански филмови и како се промијенио систем вриједности кад је почео рат. Хилда и Зденка су екстремно правичне и боре се за правду, што смо данас заборавили иако смо на ту правду заборавили – рекла нам је Пољак.

У Хрватској је у НОВ-и с пушком у руци, у партизанским болницама, културно-просвјетном раду и обавјештајним активностима судјеловало 43.660 жена, а

Зденка Брчић и Хилда Хеђеј
(Фото: Жилиен Дувал – ЗагребДокс)

живот положило њих 4.579. У Југославији у редовима НОВ-а, било је више од 100.000 жена, а погинуло их је око 25.000. Број жена одликованих Орденом народног хероја представљао је готово седам посто од укупног броја од 1.323 одликованих.

■ Н. Ј.

'Просвјета' у Београду

У Народној библиотеци Србије представљено је дјеловање Српског културног друштва 'Просвјета'

У НАРОДНОЈ библиотеци Србије ових дана представљене су публикације и дјеловање Српског културног друштва 'Просвјета' која ове године обиљежава 80 година од оснивања. Представили су их ПЕТАР ЛАЂЕВИЋ као модератор и вишегодишњи сарадник 'Просвјете', Чедомир Вишњић као уредник Летописа 'Просвјета', часописа 'Просвјета' и бројних других издања те ВУЛЕ ЖУРИЋ, публицист и књижевник, такођер сарадник 'Просвјете'. Петар Лађевић нагласио је важност институције 'Просвјете'.

— Она је најтрајнија српска институција. По мом суду, од 'Просвјете' немамо ништа трајније и значајније. Наше разлике су наша предност, а наш разум треба бити пут ка нашој слози – рекао је. У представљању је наглашено да Летопис редовно излази 27 година и да се ради о најозбиљнијем издању у култури Срба на подручју Хрватске. Посљедња два броја посвећена су Балканским ратовима, једном од посљедњих

Представљање у нвс-у

томова Дјела Лава Троцког објављених у СССР-у те бројевима познатих загребачких новина Србобран који су излазили од јесени 1912. до љета 1913. године. Дио представљања био је посвећен и часопису 'Просвјета', чију темељну вриједност Вуле Журић види управо у богатству различитости.

— Конкретно: Шта разликује 'Просвјету' од осталих часописа? Она није само књижевни часопис, а и тај дио који се тиче књижевности уствари проповиједа разноврсност. То је широки лук, поглед на све оно што се дешава на нашој културној сцени оперисан од било какве квазиидеолошке

ИНФОРМАТОР

опредијељености јер је идеологија која нас интересује – култура, она наша национална култура која је дио еуропске па и свјетске културе – казао је Журић. Часопис 'Просвјета' потомак је ратне 'Српске ријечи', гласила српских партизана у Хрватској, листа који је с прекидима излазио преко 80 година, мијењао уреднике, културну и издавачку политику, речено је на представљању.

■ Н. Ј.

Звезда на гулама

Бојана Пековић, позната гусларка из Краљева, одржала је досад невиђен концерт у Вуковару

СВЕТСКИ позната српска гусларка, певачица и музичарка БОЈАНА ПЕКОВИЋ, уз пратњу ансамбла Уметничка породица, одржала је у Српском дому у Вуковару концерт. Ова изузетна музичарка гусле свира од своје 6 године, односно пуних 20 година, а љубав према овом инструменту рођена је у породици.

— Са пет година почела сам да наступам са етно-певањем, а годину дана касније и са певањем уз гусле. Мој отац је гуслар и уз њега сам постепено савладала основе и базу из које сам касније стварала свој стил – открила је млада уметница. Према њеним речима, гусле постају све популарнији инструмент у последњих десет година.

— Моја одлука везана уз гусле постала је озбиљна тек након средње школе, без обзира на то што сам већ од своје пете године имала успешне наступе управо уз гусле – присетила се Пековићева. С браћом Николом победила је у телевизијском серијалу 'Ја имам талент', 2012. године. У музичкој школи је свирала клавир, а након тога у Београду завршила прву годину на Факултету музичких уметности, смер Етномузикологија. С обзиром да је смер био више научно оријентисан и није погодовао њеном таленту за свирање и певање, одлучила је да оде на студирање у Финску, где су гусле постале њен инструмент.

— До тада чак ни гусларску праксу нисам схватала као само музику, већ као мој стил живота, моју духовну оријентисаност. Гусле су део мог народа, заједнице, и због

Бојана Пековић

свега тога сам их доживљавала као нешто што је много више од музике – нагласила је млада гусларка. Вуковарска публика је имала прилику да чује познате епске песме као и нека од њених ауторских дела.

— Гусле су инструмент Балкана, пре свега Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Хрватске, али постоје слични инструменти у неким другим земљама. Пре две године и Унеско их је заштитио, тако да можемо бити поносни на то да имамо такво културно светско добро – поручила је уметница.

Бојана је до сада учествовала на готово 700 културних, духовних образовних и хуманитарних манифестација. Први албум је објавила са 11 година, а други 'Еп о Косову' 2022. године, са епским песмама из Вукових записа из 19. века. Концерт у Вуковару одржан је у организацији Одбора за културу Заједничког већа општина.

■ С. Н.

Од априла до јуна

Почињу 27. Дани културе Срба источне Славоније, Барање и западног Срема

Овогодишњи 27. Дани културе Срба источне Славоније, Барање и западног Срема, у организацији регионалног Координационог одбора СКД Просвјета са седиштем у Вуковару, биће одржани од 26. априла до 9. јуна. Свечано отварање предвиђено је 26. априла у Етнолошком центру барањске баштине у Белом Манастиру, а наредног дана скд Просвјета, пододбор Осиек, биће домаћин Песничке вечери.

У боровској библиотеци скд Просвјета 10. маја представит ће се литерарци док ће 17. маја рецитатори наступити у згради Општине Негославци. У Дому културе у Трпињи, 18. маја биће одржана смотра фолклора, а драмско вече 24. маја у Ватрогасном дому у Јагодњаку.

У просторијама куд Слога Вуковар 1. и 2. јуна биће одржана Ликовна колонија, а свечано затварање манифестације биће одржано у Српском дому Вуковар 9. јуна. То је највећа културна манифестација Срба на подручју Осјечко-барањске и Вуковарско-сремске жупаније. Једну од најстаријих и најмасовнијих манифестација која се одржава 27 година у континуитету није прекинула ни епидемија коронавируса. Традиционални домаћин манифестације и ове је године једини барањски град на што су у скд Просвјета, пододбор Бели Манастир, не крију задовољство.

— Домаћинство нам је веома битно јер тиме показујемо да постојимо, да смо још увек присутни и да се наши пододбори у Славонији, Барањи и западном Срему и даље баве културом те неговањем наше традиције, обичаја и идентитета. За сам град Бели Манастир је велика част да буде већ традиционално домаћин отворања Дана културе – рекао је председник бело-манастирског пододбора Дејан Јеличић.

Платак манифестације

На подручју Барање, осим у Белом Манастиру, ту су пододбори у Јагодњаку, Дарди и Кнежевим Виноградима.

■ З. П.

Меморијал за Киселог

кк Борово је организовао меморијални турнир посвећен играчу и тренеру Милораду Манојловићу – Киселом

КАКО би одржао успомену на велико кошаркашко и тренерско име из Борова, Кошаркашки клуб Борово организовао је 20. априла у Спортској дворани у Борову насељу 1. Меморијални међународни кошаркашки турнир 'Милорад Манојловић Кисели', посвећен незаборавном играчу и тренеру, који је преминуо крајем 2021. године. Турнир је окупио младе селекције играча, узраста до 13 година, из Вуковара, Тузле и Кузмина. Организацију турнира финансијски су помогли Борово д.д. и Вуковарско-сремска жупанија, рекао је актуелни тренер Борова ИГОР МОДАЛЕК. Изразио је наду да ће ова спортска манифестација постати традиционална.

— Киселог памтимо само по најбољем. Био је овде од самог оснивања Кошаркашког клуба. Још као играч почео је да тренира млађе генерације. Мислим да је 90 одсто деце која су почела и тренирала кошарку у Кошаркашком клубу Борово прошло кроз његове руке, а велики број њих је кошарку и заволело због Киселог – рекао је у име

Ученици турнира

организатора Модалек. Својом добротом и ентузијазмом, неприкосновени Кисели оставио је неизбрисив траг у кошарци. Тренирао је такмичарске селекције и Женску кошаркашку екипу кк Борово која је била у 2. Лиги, али је касније избегавао да тренира сениоре и сениорке. Највише је волео да ради с децом и окупљао их је у великом броју. Познати тренер радио је и са 14-годишњим Александром Рашићем.

— Драго ми је што сам данас овде јер је Кисели био мој тренер од почетка и научио ме у седам година тренирања свему у кошарци. У клуб сам дошао због пријатеља, а онда је то прерасло у љубав. Кисели нам је увек говорио да будемо озбиљни јер је кошарка озбиљан спорт – испричао је млади кошаркаш. Кошаркашки турнир је отворио Иван Полхерт, председник Заједнице спортских удружења Града Вуковара. — Остали клубови су прижељкивали да имају неког попут Киселог, јер он је контактирао са децом, са школама, тренерима, професорима физичког и родитељима. То је радио врхунски и штета је што нас је рано напустио – рекао је Полхерт.

■ С. Н.

Сликар и поета

Академски сликар Бранимир Бане Грађански одржао је изложбу 'појачану' властитом поемом

ВУКОВАРСКИ академски сликар и писац БРАНИМИР БАНЕ ГРАЂАНСКИ одржао је 19. априла у Српском културном центру у Вуковару 74. самосталну изложбу слика 'Мој опроштај с вама'. Истовремено је промовисао најновију поему 'Последња Савина берба', као омаж Сави Шумановићу, једном од најистакнутијих српских сликара 20. века, којег су усташе убиле 1942. године. Грађански се присетио првог сусрета са сликама Саве Шумановића. Догађај је организован поводом два значајна јубијела вуковарског уметника.

— Навршило се 55. година од моје прве изложбе, када сам имао 16 година и 45. година од дипломске изложбе. Намера ми је била да их обележим на овај начин – рекао је Грађански, који је дипломирао на Ликовној академији у Београду. У простору скц-а за ову прилику изложио је тридесетак радова, насталих током вишедеценијског рада, акварела из неколико циклуса по којима је познат, уља на платну те неколико мозаика цртежа.

— Поједине слике које сам насликао са 16 година биле су боље него ове данас. Имао сам јако добре слике јер сам као млад хтео да покажем родитељима и пријатељима да треба да похађам уметничку школу, а не гимназију, коју сам завршио. То је био мој инат – испричао је тренутке својих почетака у ликовном стваралаштву Грађански. Посетиоци и пријатељи вуковарског уметника, пре разгледања изложбе пратили су Банетово читање сегмената поеме,

Грађански и Ркман на отворењу

а разговор с аутором је водио његов дугогодишњи сарадник и пријатељ, новинар Богдан Ркман.

— Сlike Саве Шумановића видео сам први пут 1966. године на изложби у Вуковару. Испред галерије под вуковарским сводовима, наставница ме позвала да видим Савине слике, и имао сам ту привилегију, пре свих других, који су чекали отварање изложбе. Дирао сам руком те релефне слике, иако се то не сме. Десет дана сам долазио да их гледам – присетио се Грађански. Изложбу је, у име организатора отворио председник Заједничког већа општина Дејан Дракулић, истакавши Банетов допринос ликовној уметности, наводећи најзначајније сегменте из његове богате биографије.

■ С. Н.

кемију, биологију, физику и математику, а за учионице разредне наставе набављена је различита дидактичка стем-опрема. Такођер, набављена је и специјализирана стем-опрема, зд-писачи, дронови, ајти-опрема, рачунала и пријеносна рачунала, снимачи звука и остало. Дио специјализираних учионица опремљен је и новим намјештајем, а једна од активности била је и успостава стем-учионице на отвореном – тим ријечима описује пројект равнатељица школа Зринка Вучинић.

На конференцији је био и норвешки амбасадор у Хрватској Арне САНЕС БЈЕРНСТАД који је рекао да је то добар примјер

Ојачали СТЕМ вјештине – Ош Даљ

пројекта који је прије свега посвећен младима и будућности те заједничкој сарадњи без обзира на поријекло јер будућност било које заједнице овиси о младима који ће ту будућност баштинити те о њиховом знању и образовању. На конференцији је истакнуто да је кроз Финанцијски механизам Европског господарског простора за раздобље од 2014. до 2021. и кроз Државни прорачун РХ у основним школама на подручју Осјечко-барањске жупаније остварено укупно пет СТЕМ-пројеката вриједних преко 4.090.000 еура.

■ Јован Неђић

Филмови за Ускрс и Васкрс

Филмски дани између празника у Војнићу су постали традиционални

У Војнићу је и ове године одржана традиционална културна манифестација за ученике и ученице под називом Филмски Ускрс и Васкрс. Организирају је око католичког Ускрса и православног Васкрса, у мјесецу априлу заједно Кино клуб Карловац и Општина Војнић

уз финансијски помоћ Хрватског аудиовизуалног центра (ХАВЦ). Сва догађања и ове године била су бесплатна за посетиоце и одржана су у Дому културе Војнић. Програм је трајао два дана, у петак и суботу, а садржавао је филмске пројекције, едукативну филмску радионицу те округли стол.

Првог дана, у петак 12. априла, од 17 сати је одржана радионица снимања филма мобителом. Водили су је студент филмске монтаже РУДОЛФ РАВВАР и координаторица Кино клуба Карловац ЛУЦИЈА ЧЕШКИЋ. Од 19 сати и 30 минута одржана је прва филмска пројекција. Приказан је акцијски трилер 'Аргил: Мистериозни шпијун'. Другог дана, у суботу, приказан је њемачки играни филм 'Школа чаробних животиња 2'. Ради се о адаптацији истоимене књиге награђиване дјечје ауторице МАРГИТ АУЕР, а филм је синхронизиран на хрватски језик.

С почетком од 11 сати у Дому културе је био одржан округли стол на тему 'Дјеца и филм у малим срединама', на којем су судјеловали образовни и филмски радници. Био је отворен за које је ова тема занимала.

■ М. Ц.

Јубилеј Колоније

Отворена је изложба у поводу 20 година рада Ликовне колоније Петар Добровић Дарда

У ПРОСТОРИЈАМА СКД Просвјета, пододбор Осјејек, отворена је изложба слика под називом '20 година рада Ликовне колоније Петар Добровић Дарда'. О изложби је говорила Рада МАРКОВИЋ, академска сликарка, члан Пододбора СКД Просвјета, пододбор Дарда, која је главни организатор ликовне радионице Петар Добровић Дарда. На изложби је заступљено 17 сликара са укупно 25 радова различите технике рада и мотива. Спектар сликара који су представљени је од академских до сликара аматера, а Ликовна колонија има и међународни карактер. Ликовна колонија чије име с поносом носи и ликовна радионица у Дарди, посвећена је познатом сликару ПЕТРУ ДОБРОВИЋУ. Његово име једним је делом заслужно за чињеницу да су у години када је мађарски град Печуј био престоница европске културе, управо они представљали Хрватску, а та повезница је био управо Петар Добровић који је био Барањац.

Ликовне колоније Петар Добровић Дарда, које надиласе Дарду и саму Барању, а можда и шири простор окупљају сликаре свих узраста, од најмлађих до најстаријих, од академских сликара, афирмисаних аматерских сликара до основношколаца и почетника у сликању. Ликовна радионица Петар Добровић дуги низ година успјешно делује у оквиру СКД Просвјета пододбор Дарда, и по броју радова, којих је више од 600, једна је од најплодоноснијих.

■ Зоран Поповић

Stogodnjak (735)

26. 4. – 3. 5. 1924: anegdota o pokojnom Milanu Piroćancu, poznatom srpskom političaru iz doba dinastije Obrenović, i glasovitom engleskom državniku William Gladstoneu, koji je kao ministar-predsjednik uveo mnoge reforme na britanskom otoku, jedne novine koriste za zanimljivu priču o tome kakva smo mi zapravo država. Dakle, rečenom Piroćancu mnogi su govorili da je slika i prilika Gladstonea na što im je Piroćanac uvijek odgovarao: 'Koliko ste vi Englezi, toliko sam i ja Gladstone...' Novine zatim pišu: 'U našem političkom životu zapali smo u tešku pogrešku, da vlastite prilike gledamo kroz lupu velikog svijeta. Nikako si ne možemo utuviti u glavu da mi nismo nikakva Engleska, Francuska, Amerika ili već koja slična zemlja, nego da smo država Srba, Hrvata i Slovenaca i da se nalazimo još u povojima našeg državnog i narodnog života. Mi se, poput žene, volimo vidjeti u ogledalu kao naročito veliki i lijepi... Baveći se politikom naši ljudi si utuve u glavu neke strane uzore, pa nas godinama gnjave s njima, viču i galame zašto i kod nas nije tako kao u svijetu.'

* Prvi april je, znate, dan kad mogu i smiju i mala djeca varati odrasle ljude! Sada je, međutim, i Prvi maj postao Prvi april! To tvrde jedne zagrebačke novine, potkrepljujući svoju tvrdnju ovom obavijesti iz Narodnih Novina od 25. 4: 'Svim državnim službenicima koji nisu do sada prevedeni ili pak nisu dobili o svom prevođenju odgovarajuća rješenja imaju se isplatiti prinadležnosti po starom zakonu i bez avansa...' Zašto državni službenici nisu prevedeni i zašto o tomu nisu dobili odgovarajuća rješenja – to se s pravom pita novinar, aludirajući pritom na državnu birokraciju. 'Radujte se činovnici! Umjesto plaće, koju ste prema službenom obećanju trebali dobiti 1. maja i u što ste trebali vjerovati, dobit ćete je nekog drugog mjeseca ili tko zna kada... A avans? Zakasnili ste i za njega. Kako će to dugo trajati, zna samo sveti Birokracius. I da, ovo više nije prvoaprilski šala, već prvomajski stvarnost', piše novinar.

* zanimljiv portret zagrebačke inteligencije daju novine kroz ovu priču: 'Pred neki dan stoje dva mlada gospođina, vrlo otmjeno odjevena, po izgledu pripadnici tobožnje inteligencije, pred plakatом koji poziva na skupštinu g. Ljube Davidovića. Jedan od njih pita drugoga: 'Kakva je to stranka Ljube Davidovića? Je l' on radićevac ili radikal?' Vidi se da ni jedan, ni drugi nemaju pojma o našem političkom životu...To su oni koji nemaju smisla ni za što drugo osim za plandovanje...Fućka im se za književnost, osim pornografije iz Budimpešte, fućka im se za kazalište, a od likovne umjetnosti zanimaju ih samo francuske fotografije akta... Troše novac na šampanjac, na slike golih žena, na šimi-cipele, dok istodobno književne revije propadaju, a novine čitaju samo mljekarice i konobari. A ovi paraziti? Oni izigravaju inteligenciju, a ne znaju ni ime države u kojoj žive...'

■ Đorđe Ličina

Улагање у будућност

У Ош Даљ су опремили кабинете за техничку културу, кемију, биологију, физику и математику

ПРОШЛОГ петка у Основној школи Даљ одржана је завршна конференција пројекта 'Козмос – Квалитетно образовање за модерну основну школу' из подручја СТЕМ-а, тј. знаности, технологије, инжењерства и математике. Та школа била је и пројектни пријавитељ, пројект је био вриједан 517.000 еура, проводио се од августа 2022. до априла 2024, а пројектни партнери били су Подузетнички развојни центар Општине Ердут, Културни и знанствени центар 'Милутин Миланковић', Нансен дијалог центар, Веверец 91 д.о.о. – Парк знаности те Нансен Академија из Лилехамера у Норвешкој.

— Кроз јачање стем-вјештина учитеља и ученика те модернизацијом и опремањем инфраструктуре школе унаприједили смо капацитете наше школе, али и припремили све наше садашње и будуће ученике да дјелују и напредују у високотехнолошком друштву 21. стољећа. Улагање у наше ученике улагање је у будућност које ће допринијети развоју друштва. У школи смо опремили кабинете за техничку културу,

Nijemcima nema tko da piše

Policija je u Berlinu onemogućila održavanje konferencije Palestinski kongres koji je organizirao Židovski glas za pravedni mir na Bliskom istoku. U Njemačkoj se nakon 7. listopada guši i kažnjava svaki pokušaj kritike izraelske politike u čemu sudjeluju političari od ljevice do ekstremne desnice

Berlinska policija intervenira na konferenciji Palestinski kongres (Foto: Michael Kuenne/PRESSCO/Sipa USA/PIXSELL)

Od početka rata u Ukrajini u veljači 2022. političko-medij-ski establišment u Njemačkoj počeo je eksplicitno iskazivati autoritarne, odnosno cenzorske tendencije, a ovaj trend dodatno je eskalirao početkom izraelske ofanzive u Pojasu Gaze nakon 7. listopada prošle godine. Njemačke vlasti militarističku propagandu i cenzuru podignule su tada na razinu otvorene represije, a najrecentniji primjer zabrana

je događaja Palestinski kongres koji se trebao održati 12. travnja u Berlinu.

Na konferenciji su uživo ili video vezom trebali sudjelovati bivši grčki ministar financija JANIS VARUFAKIS, zastupnik u parlamentu Irske RICHARD BOYD BARRETT, britansko-palestinski kirurg i rektor Sveučilišta u Glasgowu GHASSAN ABU-SITTEH, njegov stric, palestinski istraživač SALMAN ABU SITTA i glavni urednik portala Electronic Intifada ALI ABINUMAH. Događaj je organizirao Ži-

dovski glas za pravedni mir na Bliskom istoku (Judische Stimme für gerechten Frieden in Nahost) uz pomoć nekoliko drugih organizacija među kojima je i Varufakisova politička stranka MERA 25. Iako je lokacija održavanja konferencije oglasena tek istoga dana ujutro, uoči njenog početka na toj se lokaciji pojavilo čak 2.500 policajaca, koji su ulaz dozvolili samo 250 od oko 1.000 ljudi koji su imali ulaznicu. Privedena je skupina ljudi koji su ostali ispred, a među njima i članica Židovskog

glasa koja je nosila plakat s natpisom 'Jews Against Genocide' (Židovi protiv genocida). Istovremeno, policija je u dvoranu progurala skupinu novinara koji nisu imali akreditacije, većinom iz medijske grupe Axel Springer u čijem je vlasništvu tabloid Bild koji je tjednima, zajedno s nizom drugih medija, vodio kampanju blaćenja sudionika konferencije denuncirajući ih kao antisemite. Neposredno nakon početka konferencije policajci su u dvorani isključili struju kako bi onemogućili

videoprijenos, a 45 minuta kasnije bez službenog obrazloženja svima je naređeno da se razidu i događaj je prekinut.

Berlinski državni tajnik za unutarnje poslove CHRISTIAN HOCHGREBE (socijaldemokrati, SPD) uoči kongresa najavio je da će učiniti sve što je u njegovoj moći da 'spriječi zločine poticanja na mržnju i upotrebu zabranjenih simbola', dok je gradonačelnik Berlina KAI WEGNER (demokršćani, CDU) zahvalio policiji jer su 'poslali jasnu poruku da u Berlinu nema mjesta mržnji prema Izraelu'. I savezna ministrica unutarnjih poslova NANCY FAESER (SPD) oglasila se uoči kongresa na Twitteru okarakteriziravši događaj kao dio 'islamističke scene'. Varufakis, Salmanu Abu-Sittehu privremeno je zabranjen ulaz u Njemačku, pri čemu Varufakis nije ni namjeravao fizički prisustvovati konferenciji nego se javiti iz Atene, dok je rektor Sveučilišta u Glasgowu Abu-Sitteh na berlinskom aerodromu tri i pol sata ispitivan, a oduzeta putovnica vraćena mu je prilikom ukrcaja na avion za Ujedinjeno Kraljevstvo. Policija je Abu-Sittehu, koji je trebao ispričati svoje iskustvo 43-dnevnog rada u bolnicama Al Šifa i Al Ahli u Gazi, rekla i da će eventualni pokušaj da svoj govor prikaže *online* tretirati kao kazneno djelo za koje može dobiti zatvorsku kaznu. Prepričavajući na Instagramu što se dogodilo, Abu-Sitteh je rekao da Njemačka 'radi upravo ono za što je optužuju, a to je suučesništvo u genocidu'. 'Oni prikrivaju dokaze, utišavaju, zlostavljaju i zastrašuju svjedoke onako kako to rade članovi neke bande koja je počinila strašne zločine. Njemačka daje svoj doprinos tom zločinu kako bi osigurala nekažnjivost i da se genocid može neometano odvijati', rekao je Abu-Sitteh, citirajući na kraju njemačku židovsku filozofkinju HANNAH ARENDT koja je napisala da govorenjem o zlu prakticiramo vlastitu ljudskost.

Janis Varufakis kasnije je pak objavio svoj govor u nizu medija, konstatiravši da njemački politički establišment, uključujući i 'bivše drugove' iz Stranke ljevice (Die Linke), od njih zahtijevaju da 'izjednače činove terora protiv civila s principijelnim otporom državi aparthejda', pri čemu njemačkom režimu 'najviše smetaju progresivni Židovi'. 'Optužujete nas za antisemitsku mržnju. Mi optužujemo vas da ste najbolji prijatelji antisemita jer izjednačavate pravo Izraela da čini ratne zločine s pravom izraelskih Židova da se brane. Optužujete nas da umanjujemo Hamasov teror 7. listopada. Mi optužujemo vas da umanjujete 80 godina izraelskog etničkog čišćenja i uspostavu sistema aparthejda širom Izraela i Palestine... Mi optužujemo vas da još niste odgovorili na goruće pitanje na koje svaki Nijemac mora odgovoriti: Koliko se palestinske krvi mora proliti da se ispere vaša krivnja za holokaust', napisao je Varufakis u svom zabranjenom govoru. Bivšem grčkom ministru sredinom veljače policija je pokušala zabraniti premijeru dokumentarnog filma o njemu u berlinskom kinu Babilon, a zabranu je spriječio vlasnik, inače Židov. Mjesec dana prije Palestinskog kongresa izdavačka kuća Verlag Antje Kunstmann, koja je objavila šest Varufakisovih knjiga, upozorila ga je da će sudjelovanje na Palestinskom kongresu 'baciti sjenu' na njegovu sljedeću knjigu u Njemačkoj, pa je Varufakis prekinuo 12-godišnju suradnju s tim izdavačem.

Nakon zabrane Palestinskog kongresa organizatori su ispričali kako su članovi svih vodećih političkih stranaka, uključujući i dvoje članova berlinskog ogranka Die Linke, lobirali za zabranu konferencije zbog 'glorificiranja terorizma', a državna banka Berliner Sparkasse prethodno je zamrzнула račun Židovskog glasa preko kojeg su prodavane ulaznice za događaj. Vlasnici zgrade Neues Deutschland, u kojoj se tiska istoimeni ljevi-

čarski dnevnik, a tamo su bili i uredi Fondacije Rosa Luxemburg, nisu bili voljni ugostiti konferenciju pa je ona na kraju premještena u jednu privatnu salu za vjenčanja.

NOVOSTI su o tom incidentu razgovarale s KARIN DE RIGO, vodećom kandidatkinjom MeRA-e 25 na predstojećim evropskim izborima u Njemačkoj, koja nam je rekla da Palestinski kongres predstavlja 'prekretnicu, a istovremeno i poziv na buđenje svih onih koji još nisu svjesni razine represije koja postoji u Njemačkoj'.

— Ovakve stvari događaju se već mjesecima, uvijek i iznova protiv propalestinskih aktivista i grupa, pokazujući time intrinzičan rasizam u društvu. Zahtjevi za prekid vatre, dostavu humanitarne pomoći i uspostavu mira kriminaliziraju se u pokušaju da se uguše glasovi koji govore da je vlada svojom bezuvjetnom vojnom i ekonomskom podrškom Izraelu sudionica u genocidu. Šire gledano, vlada zapravo pokušava normalizirati rat kako bi mogla profitirati od izvoza oružja bilo gdje u svijetu. Desnica s druge strane sa svojom antiimigrantskim retorikom političku debatu konstantno gura u smjeru prihvaćanja autoritarnih politika, ostavljajući malo ili ništa prostora za demokratski dijalog. Zapanjujuće je da se 33 tisuće smrti u Gazi, od kojih se 12 tisuća odnosi na djecu, još uvijek smatraju kolateralnom štetom. Takav stav odražava pokušaj da se Palestince dehumanizira i na taj način opravda masakr – rekla nam je De Rigo.

Kako navodi portal The Left Berlin, propalestinske događaje počeo je zabranjivati čak i društveni centar Syndikat, jedno od rijetkih preostalih ljevičarskih okupljališta u gentrificiranom Berlinu, a broj pojedinaca iz svijeta umjetnosti, kulture i znanosti koji su u Njemačkoj cenzurirani zbog svojih anticonističkih stavova sada se već mjeri desecima. Jedan od recentnijih slučajeva je onaj uglednog libanonskog antropologa GHASSANA HAGEA, kojemu je u veljači otkazana suradnja u istraživačkom Institutu Max Planck zbog objavljivanja antiratne pjesme na svom blogu. U studenom je uprava kazališta Volksbühne

Zahtjevi za prekid vatre, dostavu humanitarne pomoći i uspostavu mira kriminaliziraju se u pokušaju da se uguše glasovi koji govore da je njemačka vlada bezuvjetnom podrškom Izraelu sudionica u genocidu. 'Vlada pokušava normalizirati rat kako bi mogla profitirati od izvoza oružja bilo gdje u svijetu', izjavila nam je De Rigo

Karin De Rigo (Foto: Privatna arhiva)

Fondaciji Rosa Luxemburg zabranila da na konferenciji koju su organizirali sudjeluje dugogodišnji propalestinski aktivist i bivši predsjednik britanskih laburista JEREMY CORBYN, a na frankfurtskom sajmu knjiga u listopadu poništena je nagrada palestinskoj književnici ADANIJI ŠIBLI. Primjera je, kako rekospo, nebrojeno, a među gadnije spada i inicijativa vlasti berlinske općine Neukölln da se u tamošnjim školama distribuiraju brošura u kojoj se objašnjavaju 'mitovi o Izraelu'. Odluku su u veljači podržali CDU i SPD, a u brošuri piše da su židovski doseljenici prilikom osnivanja države zemlju od Palestinaca prisvojili legalnim putem te da Izrael nije odgovoran za etničko čišćenje palestinskih područja 1948. (Nakba).

Njemačke vlasti još su u prvim danima nakon početka izraelske ofanzive na Gazu zabranile većinu propalestinskih demonstracija, simbola i slogana, a potkraj ožujka ministrica unutarnjih poslova Nancy Faeser zatražila je da se u test za dobivanje državljanstva uvrsti niz pitanja koja se odnose na njemačku politiku prema Izraelu. S druge strane, dva dana prije Palestinskog kongresa na televiziji u vlasništvu Springera gostovao je istaknuti član AfD-a BJÖRN HÖCKE koji se godinama zalaže za uklanjanje berlinskog memorijala Holokaustu. Höcke, kojemu je 18. travnja počelo suđenje zbog korištenja nacističkih slogana, u toj je emisiji konstatirao da u Njemačkoj 'nema antisemitizma izuzev onog koji su tamo uvezli imigranti'.

Ekstremna državna represija protiv Palestinskog kongresa dogodila se nedugo nakon što se na Međunarodnom sudu pravde (MSP) Njemačka morala braniti od optužbi Nikaragve da prodajom oružja Izraelu doprinosi genocidu nad Palestincima. Nikaragva je u ožujku od MSP-a zatražila da donese privremenu mjeru kojom će Njemačkoj narediti da suspendira svoje pošiljke oružja Izraelu, tvrdeći da ona time krši međunarodnu Konvenciju o sprječavanju zločina genocida i Ženevske konvencije. Pravni zastupnici Njemačke na tom su saslušanju tvrdili da je većina oružja koje Njemačka prodaje Izraelu zapravo zaštitna i komunikacijska oprema, no nedavno istraživanje švedskog instituta SIPRI pokazalo je da je prošle godine Njemačka Izraelu prodala vojne opreme u vrijednosti 300 milijuna eura, od čega je polovica bila oružje. Njemačka je u posljednjih 20 godina

Na zabranjenoj konferenciji trebali su, uz ostale, sudjelovati Janis Varufakis, Boyd Barrett i Ghassan Abu-Sitteh. Policija je u dvoranu pustila svakog četvrtog s ulaznicom, prije početka isključila struju i onemogućila videoprijenos, a nakon 45 minuta prekinula skup

Izraelu isporučila vojne opreme ukupne vrijednosti 3,3 milijarde eura i time se svrstala na drugo mjesto iza SAD-a, a više od polovice otpada na ratne brodove i podmornice, strelljivo i dijelove za tenkove i avione. S druge strane, naša sugovornica napominje da 'nedavne ankete pokazuju da gotovo 70 posto Nijemaca smatra da izraelske vojne operacije u Gazi nisu opravdane'.

— To pokazuje jasan nerazmjernost između onoga što radi vlada i stavova građana, od kojih se mnogi boje reperkusija, primjerice da će izgubiti posao. Čak se i Die Linke, koji je već neko vrijeme u dubokoj krizi, boji zauzeti jasan stav u korist ljudskih prava, što bi trebala biti temeljna vrijednost ljevice, dok s druge strane desnica instrumentalizira problem antisemitizma za svoje antiimigrantske ciljeve. U takvom kontekstu presudno je da ljudi imaju priliku informirati se iz različitih izvora i da se mogu organizirati kako bi bili u stanju pozvati političku klasu na odgovornost – zaključuje Karin De Rigo. ■

Lijeva politika, nogometna romantika

Nakon probijanja kroz sve ligaške razine, u prvu ciparsku nogometnu ligu plasirala se Omonia 29M, koju su navijači i navijačice osnovali nakon što je najpopularniji ciparski klub Omonia privatiziran, temeljeći je na angažmanu navijača, solidarnosti, antifašizmu i interesima radničke klase

SCIPRA nam ovih dana stižu entuzijastične poruke: neki od navijača nogometnog kluba Omonia 29M razgaljeno javljaju da su uspjeli – klub se plasirao u prvu ligu! U drugoj ligi igraju još jednu utakmicu – u subotu, 27. aprila protiv kluba Ayia Napa – ali plasman u prvu već je osiguran. Slavi se danima u Nikoziji, Limassolu, Pafosu, i slavit će se još dugo ovoga proljeća. U jesen 2022. s navijačima Omonije 29M bili smo na utakmici u Nikoziji, obišli navijačke punktove, slušali o planovima kluba. U tadašnjem friškom petogodišnjem planu među ostalim je stajao ulazak u prvu ligu. Podsjetimo, kad je 2018. najpopularniji ciparski nogometni klub Omonia privatiziran, dio navijača i navijačica se usprotivio, jasno poručivši da neće biti podržavatelji privatne kompanije Omonia. Odlučili su osnovati drugi klub, klub koji bi i dalje bio narodni. Osnovan je 29. maja, nazvali su ga Omonia 29M, a upravljanje su preuzeli ultrasi poznati pod imenom Gate 9. U augustu 2018. Omonia 29M startala je u amaterskoj ligi, koju je osvojila i stekla pravo sudjelovanja u četvrtoj ciparskoj ligi. U toj su ligi bili vodeći u sezoni 2019./2020., koja je obustavljena zbog pandemije. Nisu proglašeni prvcima, ali su osigurali promociju u treću ligu. U sezoni 2020./2021. postali su prvaci treće lige i ušli u drugu. Sada su, uoči šeste godišnjice postojanja kluba, zaradili promaknuće u prvu ligu.

— Ova pobjeda je za nas san, nogometni san. Ne zato što smo uspjeli doći do prve lige kao takve, nego iz nekoliko drugih razloga. Prvi je taj da nitko nije vjerovao u nas. Nitko nije vjerovao da bez puno novca, bez milijunaša iza sebe, možete postići nešto u nogometu. Drugo, zato što su nas kroz sve ove godine optuživali i nazivali pogrđnim imenima, narkomanima, idiotima, govorili nam da stvari u nogometu ne idu kako smo mi naumili. E pa, uspjeli smo sve te ljude

Samoorganizacijom i solidarnošću do prve lige (Foto: Omonia 29M/Facebook)

ušutkati, staviti ih na njihovo kukavičko mjesto! Treće, veseli nas što smo pokazali da kada se ljudi samoorganiziraju, kada djeluju kolektivno, kada su strastveni oko nečega i kada su ideologije konkretne, mogu postići sve što žele – govori za Novosti ELIAS KANIA, koji je pripadnik grupe Gate 9 godinama, a radi i za Omoniju 29M.

Osim što su iz godine u godinu igrali dobar nogomet i prelazili u viši rang natjecanja, u Omoniji 29M predano su i promišljeno radili na širenju članstva, održivoj financijskoj strukturi i klupskoj infrastrukturi. U Nikoziji su otvorili klupsku konobu, kupili su teren na kojem sve sekcije kluba treniraju, razrađivali temeljite budžete i prioritzirali dugoročnije ugovore o radu za sve radnike i radnice u klubu. Početni kapital za klub došao je od inicijalnih članova i članica, kojih je danas oko dvije tisuće pretplaćenih, a kasnije se budžet punio i od prodaje navijačkih rekvizita, ulaznica i donacija, malih sponzorstava i ugostiteljskog rada. U recentnoj sezoni imali su rekordnu prodaju ulaznica – na utakmicama Omonije 29M znalo je biti po dvije tisuće navijača, čak i na gostovanjima, što je posjećenost kakvu ima samo nekoliko najpopularnijih prvoliigaških klubova u zemlji. Za izgradnju kluba i mukotrpano je i blagodarno bilo startanje u

amaterskoj ligi 2018. Gate 9 ranije je podržavao klub koji je uvijek bio prvoliigaš, a kroz niže su rangove natjecanja i odlaske na utakmice od 2018. upoznali čitavu zemlju, male klubove po selima, u planinama. Kad smo se 2022. s navijačima susreli na drugoligaškoj utakmici protiv MEAP Nisoua, kluba iz sela Nisoua kraj Nikozije, kazali su nam da su ih ta iskustva (re)formirala, značajno usmjerila u političkom radu. Bilo im je još jasnije da žele razvijati klub koji u sebe ugrađuje angažman navijača, solidarnost, antifašizam, interese radničke klase.

— Kakvi ćemo biti u prvoj ligi? Iskreno, kao navijače to nas nije briga. Imati ovu momčad znači puno više od toga u kojoj ligi igramo, puno više od pozicije na kojoj ćemo završiti na kraju sezone. Naravno da znamo da ćemo biti jedan od autsajdera u prvoj ligi i postoji velika mogućnost ispadanja natrag u drugu. Ali dat ćemo sve od sebe s proračunom koji možemo održati, kao i u posljednjih šest godina. Voditi i imati ovaj klub nije samo pitanje nogometa, to je politički proces koji se odnosi na društvo u cjelini – kaže Kania.

I zaista, priča o Omoniji i Omoniji 29M dodatno je intrigantna jer je jedan od rijetkih recentnih primjera raskola na ljevici iz kojeg je proizišla radikalnija, jaka i uspješna lijeva organizacija. Naime, do 2018. Omonijom je upravljao i manipulirao AKEL, ciparska lijeva stranka koja u praksi zapravo više nije lijeva, nego labavo i krnje socijaldemokratska. I u trenutku privatizacije, AKEL je Omoniju predstavljao kao 'lijevi' klub, ali navijači su zaključili da im je potrebno više od majica s likom CHE GUEVARE i crvenih zastava da bi se nazivali lijevima. AKEL iz godine u godinu ima i sve manju podršku birača, stranka je na parlamentarnim izborima 2021. dobila 22 posto glasova, čime je zadržala drugo mjesto u parlamentarnoj areni, ali dugoročno joj takvi okrajci neće biti dovoljni za opstanak.

Uostalom, reći će iz Gate 9, nije valjda ni poanta da stranka opstane, nego da joj praksa bude lijeva. Pa tako jedna komentatorica na društvenim mrežama ukazuje upravo na činjenicu da se ljevica na Cipru kroz Omoniju po prvi put zapravo nije raspala, nego uspješno organizirala. Letargičnim ljevičarima komentatorica poručuje: 'Prestanite kmečati i slijedite primjer Omonije 29M.' Prvi korak drugačijeg političkog organiziranja napravljen je nogometno, ali put se krčiti može dalje i drugim stazama.

I nogometno gledano, navijači i navijačice Omonije 29M naći će se iduće sezone u izuzetnoj poziciji – zaigrat će protiv svoga 'starog' kluba. Kad smo se u jesen 2022. s navijačima vozili iz Nisoua prema Nikoziji, prošli smo kraj stadiona privatizirane Omonije, a jedan je navijač spustio prozorsko staklo i iz auta dreknuo: 'Pobijedit ćemo vas jednom, vidjet ćete!' Već ove jeseni će za to biti prilike. Brojni su se klubovi znali raspadati, a navijačke grupacije fragmentirati – primjerice, dio navijača Manchester Uniteda 2005. se usprotivio biznismenskom preuzimanju kluba i pokrenuo novi klub, FC United of Manchester. Manchester'ski 'crveni pobunjenici' nikada nisu primirali najvišim engleskim ligama i ostali su desetljećima u poluprofesionalnom statusu.

Omonia 29M udara drugi kurs, kombinirajući politički rad, profesionalizam i romantiku. I prije dvije godine u klupskoj smo konobi u Nikoziji slušali kako je za svakog člana i članicu Omonije 29M svakodnevna odluka i konflikt da odvoji nešto novca ili vremena da doprinese klubu. Borba je svakodnevna, doslovno.

— Veseli nas jer ćemo kao Gate 9, kao ultrasi s najviše članova na Cipru, konačno biti u areni sa svojim starim, povijesnim suparnicima. Jedini je problem što u prvoj ligi postoji obveza posjedovanja navijačkih iskaznica za odlazak na utakmice. Godinama se tome protivimo, ne podržavamo ciparske vlasti koje tako prikupljaju podatke i manipuliraju pričama o navijačima. Nećemo pristati na taj uvjet, a ako naš zahtjev bude odbijen, jednostavno nećemo ići na stadion. S time se slažemo svi u klubu, iako nam to teško pada. Manjak prisustva na stadionu jest veliki problem, ali naše vrijednosti i naša borba puno su važniji od samog odlaska na stadion i nogometa uopće, i u tome ćemo biti dosljedni – zaključuje Kania. ■

April u Lisabonu

Salazaristička diktatura trajala je gotovo pola stoljeća. Od 1961. Portugal je vodio i ratove protiv svojih kolonija u Africi, mladići su bivali mobilizirani i na neodređeno vrijeme slani u rat, na vojsku je trošena trećina BDP-a, a politički protivnici diktature mogli su djelovati samo u inozemstvu

CELESTE CAEIRO (1933.) vraćala se kući u Lisabonu, glavnom gradu Portugala, s rukovetom karanfila u ruci, i čudila se borbenim oklopnim vozilima koja su zakrčila prolaz. Upitala je vojnika uz jednog od njih što se to događa. 'Ovo je revolucija, idemo srušiti CAETANA', odgovorio je i zamolio je za cigaretu. Nije imala, pa mu je dala karanfil koji je on zataknuo u cijev. Potom je vojnicima razdijelila i ostale karanfile, ne sluteći da će fotografije karanfila u cijevima otići u svijet, a događaji kojima je svjedočila ostati u povijesti poznati kao Revolucija karanfila.

Toga je dana, 25. travnja 1974. godine, vojska, predvođena kapetanima lijeve orijentacije, srušila diktaturu kojoj je na čelu bio ANTÓNIO DE OLIVEIRA SALAZAR (1899. – 1970.), pod kojom je zemlja živjela od 1933. godine, i prevela Portugal u demokraciju. Jedinicom na koju je Celeste Caeiro naišla zapovijedao je kapetan SALGUEIRO MAIA (1944. – 1992.). Krenula je na šarmantan lisabonski trg Largo do Carmo, na kojem je upravo počelo mirisavo cvjetati stablo *jacarandá*, kamo je u utvrđeno zapovjedništvo žandarmerije pobjegao predsjednik vlade Marcelo Caetano (1906. – 1980.). Predat će se poslijepodne i biti prebačen na aerodrom, a potom otpavljen u Brazil i u povijest. Vlast je u ime Pokreta oružanih snaga od njega preuzeo general ANTÓNIO DE SPÍNOLA (1910. – 1996.), jedan od malobrojnih generala koji su se pridružili Pokretu. Sam Spinola nije sudjelovao u organizaciji i izvedbi vojnoga udara, ali je pristao biti članom Vijeća nacionalnoga spasa i odbrio njegov program.

Cijelom je vojnom operacijom kodnoga naziva Povijesni zaokret rukovodio karizmatički vođa revolucije, OTELO SARAIVA DE CARVALHO (1936. – 2021.), artiljerijski pukovnik, strateg, zadužen za operativnu provedbu vojnoga udara i jedan od glavnih osnivača Pokreta, koji je na misiji u Gvineji Bisau vidio i u stvarnosti da u gerilskom ratu nitko ne može vojno pobijediti, ni Portugalci, ali ni gerilci, premda ovi imaju podršku stanovništva. Prema njegovom planu, prethodnoga su dana u posvemašnjoj tajnosti razdijeljeni povjerljivim oficirima radijski kodovi za šifriranu komunikaciju. Nešto prije ponoći, spiker na radiju najavljuje muziku 'E Depois do Adeus' ('Nakon rastanka') kojom se PAULO DE CARVALHO (1947.) natjecao na Euroviziji, kao znak zavjerenicima da mogu očekivati provedbenu lozinku. To je zabranjena pjesma 'Grândola, Vila Morena' ('Grândola, mrki grad'), koju izvodi JOSÉ AFONSO (1929. – 1987.), kantautor protestnih i angažiranih pjesama koga je Salazarov režim proganjao,

Amblematska fotografija Revolucije karanfila – Celeste Caeiro stavlja cvijet u cijev vojnikeve puške (Foto: X)

Dugo se činilo da je Portugal cijepljen protiv krajnje desnice, ali na parlamentarnim izborima 10. ožujka, mjesec i pol prije 50. godišnjice Aprila, stranka krajnje desnice Chega ('Dosta') osvojila je 18 posto glasova, istinski šok za one koji se sjećaju demokratske revolucije 1974.

tilo vojsku. Narod se okupio i ispred sjedišta omražene političke policije PIDE. Tu su pale i posljednje žrtve Salazarove gotovo polustoljetne diktature, četiri čovjeka u masi na koju su tajni agenti s prozora zgrade otvorili vatru, jedine žrtve državnog udara.

Do kraja dana u cijelosti je preuzeta vlast, iz zatvora su pušteni politički zatvorenici. Pozvani su da se u zemlju iz izgnanstva vrata svi politički izbjeglice. Najpoznatiji su među njima Álvaro Cunhal (1913. – 2005.), glavni tajnik Komunističke partije, jedine organizirane političke snage za vrijeme salazarizma, dakako u ilegali. MÁRIO SOARES (1924. – 2017.), glavni je tajnik Socijalističke partije, osnovane godinu prije u Njemačkoj uz pomoć WILLYJA BRANDTA, kasnije ministar, dva puta premijer i dva puta predsjednik republike, koga smatraju 'ocem portugalske demokracije'. Obojicu ih još na aerodromu dočekuju mase oduševljene promjenom.

Zašto se narod s tolikim oduševljenjem uključio u Revoluciju karanfila? Zahvaljujući njoj, 8,7 tadašnjih milijuna stanovnika prvi je put osjetilo slobodu, onemogućenu političkom policijom, cenzurom i zabranom političkog okupljanja i djelovanja, zatvaranjem na temelju administrativnih odluka. Revolucija karanfila, zvana *25 de Abril* ili samo *Abril*, također je okončala ratove u tada portugalskim kolonijama Gvineji Bisau, Angoli i Mozambiku, koje su 1961. pokrenule borbu za dekolonizaciju, nezavisnost i nacionalnu emancipaciju. Tamo su na služenje vojnoga roka na neodređeno vrijeme upućivani vojnici, od kojih su se neki vraćali tek u ljesovima ili kao invalidi, a država trošila trećinu bruto-društvenog proizvoda na vojne potrebe. Vijeće nacionalnog spasa, koje je obavljalo ulogu privremene vlade, kao temelj programa imalo je glasovitih '3D': *Democratização*, *Decolonização*, *Desenvolvimento* ('razvoj'), za razliku od Salazarova gesla 'Bog, domovina, obitelj'.

Dugo se činilo da je Portugal cijepljen protiv krajnje desnice koja je bila nestala s političke pozornice ubrzo nakon Revolucije, pogotovo iz Skupštine Republike, u kojoj komunisti imaju zastupnike još od prvih izbora održanih nakon donošenja novoga Ustava 1976. godine. No kako povijest zna biti zaista ironična, na parlamentarnim izborima koji su održani 10. ožujka ove godine, dakle mjesec i pol dana prije obilježavanja pedesetogodišnjice Aprila, stranka krajnje desnice Chega ('Dosta'), osnovana prije pet godina, osvojila je 18 posto glasova i 50 od 230 zastupničkih mjesta u parlamentu, istinski šok za većinu onih koji se još sjećaju Revolucije. ■

emitirana nakon ponoći, kao znak da je operacija neopozivo počela.

U postrojbama članovi Pokreta bude vojnike i oficire, objašnjavaju da je svrha operacije izazvati pad režima i uvođenje demokracije. Traže od njih da se izjasne, uz obavijest da će onaj tko je protiv biti pritvoren dok operacija ne bude završena. Najveći dio vojnika i oficira s entuzijazmom je prihvatio sudjelovanje. Većina viših oficira odbila je sudjelovati. Uskoro započinje udžbenička provedba vojnoga udara. Blokiraju se cestovne i željezničke komunikacije prema glavnom gradu, zauzimaju se sjedišta vojnih štabova, okupira se lisabonski aerodrom i zatvara portugalski zračni prostor, zauzima se sjedište portugalske nacionalne radio-televizije.

U zoru 25. travnja pročitano je saopćenje Pokreta oružanih snaga kojim se javnost obavještava da je u toku obaranje režima i uvođenje demokracije te se poziva stanovništvo da ostane kod kuće, kako bi se izbjegle eventualne žrtve. Stanovništvo nije poslušalo, izašlo je na ulice i s oduševljenjem prihva-

ЕРНЕСТ ХЕРЦОГ Свака цивилна жртва у рату је страшна

Драстичан пораст антисемитизма у свијету је домино-ефект онога што се догађа на Блиском истоку и можемо рећи да је тиме погођен сваки Жидов. Успркос повећању антисемитизма у државама чланицама ЕУ-а, пораст антисемитизма у Хрватској је незнатан

С УКОВИ и страдања становништва у Појасу Газе већ су мјесецима тема која итекако ангажира свјетске политичаре и медије. О тој смо теми разговарали с ЕРНЕСТОМ ХЕРЦОГОМ, извршним директором за операције Свјетског жидовског конгреса, кровне организације Жидова у свијету. Разговор је вођен прије најновије ескалације насиља и међусобних напада Ирана и Израела.

Медији опширно извјештавају о сукобу и насиљу у Гази. Колико ти догађаји утјећу на израелско друштво и Жидове у свијету?

Ситуација у Гази енормно утиче на сваког члана израелског друштва, било Жидове, било нежидове, као и на жидовску популацију у свијету. Самим тиме се и фокус наше организације промијенио. Рад Свјетског жидовског конгреса од 7. листопада преусмјерен је на што скорије враћање свих талаца из Газе, а не ради се само о израелским држављанима, и на сигурност жидовских заједница у свијету, које су драматично уздрмане снажним порастом антисемитизма. Становници Израела добро су упуњени у сам сукоб на Блиском истоку. У просјеку много боље од нас који га гледамо с дистанце, и све оно што се одвија мимо пропаганде и медијских манипулација, без обзира на то долази ли она из израелских, палестинских или међународних извора. Арапско-израелски сукоб није почео јучер,

он траје барем 75 година, у суштини и дуже јер је сукоба било и за вријеме британске управе над Палестином. Већина међународних медија без провере и као вјеродостојне с терена преносе информације које долазе из различитих ун-ових агенција, а некад и изравно од терористичке организације Хамас, тзв. Министарства здравља у Гази. Само у посљедњих неколико мјесеци чули смо да је 12 запосленика ун-ове агенције задужене за палестинске избјеглице (УНРВА) активно судјеловало у маскару израелског становништва 7. листопада, да 1.200 запосленика УНРВА-е припада једној од терористичких група, Хамаса или Исламског цихада, да је 3.000 УНРВА-иних учитеља који раде у палестинским школама било активно на Телеграмовој групи на којој се славио покољ од 7. листопада, као и то да је Хамас изградио тунел испод сједишта УНРВА-е у Гази, у којем је био компјутерски обавјештајни центар који је струју црпио изравно из ове ун-ове агенције. Ако желимо бити објективни, након свега тога морамо поставити и питање колико се уопће може вјеровати ун-овој агенцији као вјеродостојном извору информација из Газе, када у исто вријеме у својим редовима имају чланове терористичких група и њихове симпатизере.

Ипак остаје податак о великом броју убијених и рањених цивила као колатералних жртава у борбама или у инцидентима као што је недавна погибија

људи који су покушали доћи до хуманитарне помоћи. Колико Израел може помоћи да се смањи патња тих људи?

Свака цивилна жртва у сваком рату је страшна и апсолутно непотребна, поготово када се ради о дјеци. Чињеница да је голема већина цивилних становника Газе у задњих двадесетак година потпуно индоктринирана, и од малих ногу учи мрзити и убијати Жидове, те истодобно пружа пуну подршку Хамасу, не значи да они престају бити дио цивилног становништва које на све начине треба заштити тијekom постојећих сукоба. Међутим, када говоримо о цивилним жртвама у Гази, важно је нагласити да је много неистина и буке у комуникацијским каналима. Интересантно је да се у другим сукобима по свијету бројке које исказују не кредибилни актери, рецимо Исламска држава Ирака и Сирије, или Русија с обзиром на Украјину, не узимају као апсолутна чињеница, него као дио психолошке пропаганде, а подаци Хамаса користе се као неоспорне чињенице, као да о њима извјештава кредибилна страна која се придржава свих правила Женевске конвенције, а не организација која у својем оснивачком акту не скрива своје геноцидне намјере. Томе треба додати да подаци тзв. Министарства здравља у Гази не разликују смрт или озледе стварних цивила и бораца терористичких организација попут Хамаса или Исламског цихада. Према њима су све жртве цивилне, баш као што се сваког израелског цивила сматра 'окупатором' којег се може

елиминирати или киднапирати. Важно је назначити да је једини тренутак када чланови Хамаса носе неку врсту војне униформе кад парадирају на војним смотрама или пред камерама. Тијekom војних операција углавном носе цивилну одјећу и инфилтрирају се међу цивилно становништву како би их се у случају погибије прибравало цивилним жртвама.

Знамо је да је идФ (израелске обрмбене снаге), од почетка сукоба са Хамасом у Гази расформирао 20 од 24 батаљона Хамаса, што значи да је Хамас поднио значајан број жртава и да је њихов удио у укупном броју жртава велик. Војни стручњаци процјењују да је омјер цивилних и војних жртава у Гази нешто већи о 1:1, односно да је постотак цивилних жртава негде између 61 и 67 посто, што је у упоредби с било којим другим жртвама урбаног ратовања у посљедњих сто година мање. Коначно, ако погледамо чињенице, врло је јасно да Израел заиста чини више него било која страна у сличној ситуацији да би заштитила цивиле, док с друге стране Хамас има огроман интерес да цивилних жртава у овом сукобу буде што више и да за те цивилне жртве осуди Израел.

Сложена ситуација у Израелу

Је ли и колико дошло до пораста антисемитизма у свијету?

Драстичан пораст антисемитизма свуда у свијету је домино-ефект онога што се догађа на Блиском истоку па можемо рећи да је сваки Жидов на планету мање или више директно погођен оним што се догађа у Гази. Треба нагласити да становници Израела не желе овај сукоб, као што нису жељели нити један сукоб од оснивања Државе Израел 1948. године. Но повијест нас учи да су били приморани улазити у сукобе, уколико су жељели опстати као држава. Такођер треба врло јасно истакнути да не постоји нити једна страна у Израелу, од крајње леве до крајње деснице, којој цивилне жртве на палестинској страни иду у прилог. Нажалост, то се не може рећи за Хамас и оне који га подржавају, што чак и не крију.

У овом сукобу имамо једну страну, Израел, која овај сукоб не жели, али је након 7. листопада увучена у рат против Хамаса. Нити једна земља не би допустила такав масакр својег цивилног становништва. С друге стране је Хамас који је сукоб испровоцирао барбарским нападом надајући се израелском одговору и, колико год то парадоксално звучало, надајући се што већем броју палестинских жртава, које се онда могу користити у медијском рату у којем је циљ дехуманизација државе Израел, њеног становништва, па и Жидова диљем свијета. Хамас уз своје савезнике по свијету, тај рат дехуманизације засад води врло успјешно. Не треба заборавити и врло сложу политичку ситуацију у самом Израелу, која је постојала и прије 7. листопада, у којој постоје стране које из постојећег сукоба покушавају профитирати у дневној политици.

Колико је у израелској јавности снажан и присутан став о нужности прекида сукоба, као и став да Нетањахуу одговара овај сукоб јер ће се тек након што заврши моћи поставити питање његове политике, па и кривње за оно што се догодило 7. листопада? Како коментирате критике израелске операције и

Фото: Сандро Лендлер

захтјева да се Палестинцима достави хуманитарна помоћ које стиже са запада, укључујући и САД?

Будимо озбиљни и реални и немојмо се бавити замјенама теза. Наравно да сви нормални људи желе крај рата јер нитко нормалан овај рат није ни хтио. Ово је рат који хтио и започео Хамас са својим савезницима, и овај рат ће бити окончан када Хамас буде довољно размонтиран да више не може представљати опасност по Израел, те више неће моћи страхом владати Газом. Интересантно је како се од Израела захтјева прекид сукоба, али нитко то не тражи од оног који је тај сукоб

Чињеница да је још лема већина цивилних становника Газе у задњих 20-ак година још увијек индоктринирана и истодобно иружа иуну подршку Хамасу не значи да они престају бити двоцивилношћива које на све начине треба заштити иијеком још ојећих сукоба

започео. Зашто? Рат би могао престати одмах, када би се Хамас предао. Нисам још видио да је било тко тражио предају Хамаса. Било би наивно очекивати да ће до прекида сукоба доћи прије потпуног пораза Хамаса. Слично очекивању да ће за вријеме Другог свјетског рата савезници стати на пола пута и оставити ХИТЛЕРА да са својим нацистима поново изгради нову нацистичку Њемачку.

Ситуација с интерном политиком Израела је засебна тема. Било би и неоговорно и неозбиљно покушавати објаснити, или још горе правдати, догађаје 7. листопада и касније у Гази користећи интерну политичку ситуацију у Израелу као кључни аргумент. Израел је још увијек једина демократска држава у читавој регији. Политичка ситуација у Израелу прије 7. листопада била је сложена, и сигуран сам да ће доћи на дневни ред, а њоме ће се бавити израелски грађани кроз постојеће демократске институције. Израел је врло транспарентан у свему што се догађа по питању доставе хуманитарне помоћи Палестинцима. Новинари тим информацијама могу приступити у свако доба. Из приложених информација јасно се може ишчитати да Израел није тај који блокира хуманитарну помоћ већ Хамас који, према ријечима локалних становника, намјерно спрјечава сиромашне становнике Газе да дођу до хуманитарне помоћи. Чланови Хамаса хуманитарну помоћ подијеле себи, а остатак продају на црном тржишту. Процјена је да Хамас контролира 70 посто тога, а остатак иде трговцима који га продају на тржници.

Сви облици антисемитизма

О порасту антисемитизма говорили су многи, па и папа Фрањо?

Пораст антисемитских инцидената у свијету након 7. листопада је огroman. Да набројимо само неке земље, према извјешћима, Француска је доживјела највећи пораст антисемитских догађаја, с растом од преко 1.000 посто у споредби на исти период лани, у Канади више од 800 посто, Аустралији 738 посто, САД-у 337, а у Њемачкој 320 посто. Не постоји земља у којој је разина антисемитизма мања него што је била прије 7. листопада. Више од 80 посто антисемитских инцидената никада се не пријави властима

Рај је хтио и зајочео Хамас са својим савезницима, и биће окончан кад Хамас буде довољно размонтиран да више не може иредствљати ојасност по Израел. Интересантно је како се од Израела захтјева прекид сукоба, али нитко то не изражи од оног који је тај сукоб зајочео

јер жртве сматрају да ништа неће бити направљено. Присутни су сви облици антисемитизма – од писања графита и уништавања имовине, преко вербалних напада, па све до физичких напада са смртним исходима. Овдје не рачунамо огроман скок антисемитизма на интернету и друштвеним мрежама. Понављам да смо тренутачно у фази дехуманизације Државе Израел, њених држављана, па и жидовског народа којима се константно додају лажни епитети апартхејда, геноцида, колонизатора, дјецубојца и сл. Из повијести смо научили да након година дехуманизације одређене групе долази насиље. Морам нагласити да у Хрватској можемо бити поносни, јер је успркос повећању антисемитизма у земљама ЕУ-а, па и у окружењу, пораст антисемитизма у њој незнатан. Власти у Хрватској одлично су реагирале и нису допустиле потенцијалне ескалације у том правцу.

Може ли се прихватити да жаљење за цивилним жртвама и тражење да се расељеним особама у Гази омогући слање хране и медицинска помоћ није антисемитизам?

Апсолутно. Свака нормална особа жели да се свим људима у невољи помогне. У овом сукобу је проблем што ви, ја, Израелци и већина људи у свијету више жали за тим цивилним жртвама и више се труди помоћи расељенима од оних који представљају палестински народ, било да се ради о члановима Хамаса који се кукавички крију по тунелима користећи цивиле као живи штит, било да се ради о њиховим шефовима, милијардерима који све то гледају из Катара, Либанона или Турске, или пак о групама, па и државама, које стоје иза Хамаса и финансирају терористичке скупине по свијету. ■

INTERNACIONALA

MADŽD NAS- RALA Današnji izraelski sustav je najveći uzrok antise- mitizma

Palestinci u Izraelu služe za stvaranje iluzije demokracije, a ideja o dvije države bila je politička diverzija, kaže palestinski kustos, istraživač i radnik u kulturi, trenutno na rezidenciji u zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti

R OĐENI ste u Kalansuvi, gradiću unutar međunarodno priznatih izraelskih granica. Prema jednom narativu palestinski građani Izraela su integrirani i ravnopravni, prema drugom su potlačeni kao i ostali Palestinci?

Palestinci u Izraelu služe za stvaranje iluzije demokracije i iluzije kako za razliku od okupirane Zapadne obale unutar Izraela navodno nema aparthejda. Zapravo služe za legitimaciju nepravde i rasizma. Kolektivna prava od izraelske Deklaracije nezavisnosti 1948. pripadaju isključivo Židovima pa je uveden dugačak niz diskriminatornih zakona. Zatiralo se pravo Palestinaca na kulturu i obrazovanje te negirao njihov identitet. Dio toga je i termin 'izraelski Arapi', koji implicira da su korijeni te zajednice u Izraelu, da ona pripada Izraelu i da nije autohtona, što je razrađen

izrađivan pokušaj da ju se neutralizira i podčini. Neravnopravnost se vidi u količini sredstava uloženeh u razvoj židovskih i palestinskih područja, u nejednakoj kvaliteti škola i drugih usluga. Palestincima je nakon 1948. oduzeto više od 73 posto privatnog zemljišta. Tada je u Kalansuvi živjelo 2.500 ljudi, a danas njih 26 tisuća živi na istom području, isprelijecanom autocestama koje služe isključivo potrebama židovskih naselja izgrađenih na našoj zemlji. Palestinci ne dobivaju dozvole za gradnju, dok se kuće proglašene ilegalnim po zakonu automatski određuju za rušenje iako su izgrađene na privatnom posjedu. To je politika getoizacije. Cilj je život učiniti nepodnošljivim i stanovništvo prisiliti na iseljavanje. I 'zakon o državi-naciji' iz 2018. jasno upućuje na to da je riječ o državi koja je 'demokratska' samo za Židove.

Što to još znači u svakodnevnom životu? Propisi su usmjereni posebno protiv naše zajednice, poput zakona koji policiji i vojsci omogućuje proizvoljno zaustavljanje i pretraživanje. Palestinske institucije ne mogu dobiti nikakvu potporu ukoliko govore o

Palestini ili Nakbi (protjerivanju Palestinaca 1948., op. a.). Protuteroristički zakoni šalju vas u zatvor već i zbog objave na Facebooku. Uznemiravani ste, ucijenjeni, progonjeni. Nećete biti prihvaćeni ni ako se asimilirate u 'izraelske Arape'. Oni nikada neće biti Židovi, a gotovo svi izraelski političari raspiruju strah od te 'pete kolone' i 'demografske otkucavajuće bombe', koja čini 20 posto stanovništva. Gotovo polovica arapskog stanovništva živi u siromaštvu, većina mladih ne dovršava školovanje, a kronično nedostaje ikakvih društvenih sadržaja. To vrlo dobro znam jer sam, nakon što sam diplomirao, od 2015. vodio alternativni kulturni centar u gradu Tajbeu. U takvom okruženju cvjetaju kriminalne bande, kojima se okreće sve više mladih, a ciljano ih podupire i država. Sudi-onici političkih prosvjeda bit će pohapšeni bez iznimke. Istovremeno, policija i izraelske obavještajne službe olakšavaju trgovinu oružjem i narkoticima te su povezane s arapskim mafijaškim bosovima. Prošle godine bilo je više od 200 unutararapskih ubojstava. Taj broj raste sve godine, a vrlo malo slučajeva je riješeno.

Radite kao kustos u Zakladi Quattan u Ramali na Zapadnoj obali. Vidite li mogućnost društvene promjene?

Nikakva promjena neće doći od etabliranih aktera. Arapske političke stranke u Izraelu desetljećima nisu postigle doslovce ništa, što pokazuje koliko je uzaludno pokušavati mijenjati sustav iznutra. Potpuno obe-spravljeni, mladi nemaju nimalo povjerenja u njih. Na Zapadnoj obali Fatah i Palestinska samouprava (PA) obavljaju prljavi posao za Izrael. PA je sastavljena od 70- i 80-godišnjaka i služi kao sredstvo okupacije. Ona ne može predstavljati budućnost palestinskog projekta i treba biti demontirana. Pomoći može samo masovni ustanak na Zapadnoj obali koji bi potpuno prekinuo 'normalno' funkcioniranje. Pritom mislim isključivo na nenasilne metode. Palestinci svakako imaju pravo na oružani otpor, međutim, na svako nasilje bit će krajnje ekstremno uzvraćeno.

Posljednju eksploziju nasilja pokrenuo je Hamas, ubivši u napadu 7. listopada više od tisuću Izraelaca, nakon čega je u izraelskoj odmazdi dosad ubijeno više od 30 tisuća Palestinaca.

Odbijam tezu svjetskih medija kako su ti događaji započeli 7. listopada. To je posve izolirano iz konteksta. Zašto se ne govori o 17-godišnjoj blokadi Gaze ili o zračnim udarima Izraela na Gazu samo tjedan ranije? Predlažem nezavisnu istragu zasnovanu na vladavini prava i pravdi tako da sve strane odgovaraju za svoja djela. Politički nisam svrstan uz Hamas. No jesu li svi Palestinci koji su 2006. demokratski birali Hamas teroristi? A čak i da zanemarimo sve rečeno i višedesetljetnu izraelsku okupaciju. Je li ovo što se od 7. listopada događa proporcionalno?

U svjetskoj javnosti se raspravlja provodi li se u Gazi genocid, što Izrael i njegovi saveznici žestoko osporavaju.

Radi se o sustavnim napadima na stanovništvo. Države se obraćaju Međunarodnom

sudu pravde dokazujući da se radi o genocidu. Smatram da aktualni jezik međunarodnog prava uopće ne uspijeva izraziti naše iskustvo – amalgam aparthejda, kolonijalizma, okupacije, etničkog čišćenja i genocida. No čitava rasprava potpuno je pogrešno usmjerena i suvišna te zaobilazi presudnu činjenicu – da ovo treba zaustaviti. Ako to ne želite zvati genocidom, nemojte. Ali znači li to da, ako nema genocida, nije potreban embargo na dostavu oružja Izraelu? Da nije potrebno zaustaviti masovno ubijanje?

Kako međunarodni pokret solidarnosti s Palestinom najviše može pomoći?

Potrebno je hitno primirje, a ono je moguće samo međunarodnim pritiskom. Na državnom nivou vidimo da zemlje poput Španjolske namjeravaju priznati Palestinu. Na društvenom nivou postoje brojne akcije, od studenata na Sveučilištu Columbia u New Yorku do Venecijanskog bijenala. One mijenjaju način na koji se vodi rasprava i razotkrivaju lažnost izjednačavanja antiizraelskog ili anticionističkog stava s antisemitizmom. Naročito u Sjedinjenim Državama velik dio pokreta solidarnosti čine upravo Židovi. Možete pritiskati političare da uvedu embargo na oružje i sankcije te prema bojkotu gurati pojedine institucije, uključujući akademske.

Bili ste angažirani u kampanji za zajedničku demokratsku državu svih koji žive od rijeke Jordan do mora. Kako vidite rješenje?

Nikad nisam vjerovao u dvodržavno rješenje s palestinskom državom pored Izraela. To je bila politička diverzija. Izrael je neposredno nakon Sporazuma iz Osla počeo širiti naselja na Zapadnoj obali i nije krio da želi sav teritorij između rijeke i mora. Ideja zajednička države značila je ustavnu demokraciju koja bi jednako štitila prava svih. Kolektivni identiteti bili bi važan dio, ali iz njih ne bi proizlazila posebna prava i država ne bi bila etnoreligijski određena. Naravno, bila bi potrebna faza tranzicijske pravde kao u Južnoj Africi ili Ruandi. Mislim da nema lokalnog rješenja. Čitav aktualni oblik vladavine posljedica je kolonijalizma uspostavljenog u korist Europe. Ogroman niz zemalja diljem svijeta nema koristi od sustava nacija-država, nego pate zbog represije, siromaštva, eksploatacije. Trebamo se usuditi koristiti maštu i zamisliti ideju oslobođenja regije od strukture nacije-države. To bi bio akt istinske dekolonizacije. Novi poredak zaustavio bi krug nasilja. Naglašavam da se on ne odvija između jednakopravnih strana. Također, štitio bi pravo Židova na samoodređenje isključivo kroz garanciju slobode Palestinaca. Židovska nacija treba uživati sigurnost i blagostanje, a njena veza s Palestinom je neporeciva i nevezana za europsku krivnju zbog Holokausta. Današnji supremacistički, rasistički izraelski sustav nije nikakav uspjeh, nego najveći uzrok antisemitizma. Možemo li zamisliti samoodređenje jedne nacije koje ne ukida samoodređenje one druge i humanu zajedničku budućnost? Izloženo zvuči kao fantazija, no moja uloga jest da otvaram prostor za maštu i kreativnost. Kroz povijest smo svjedočili idejama koje su mijenjale političku i društvenu stvarnost, a jedna od njih je i cionizam. Činjenica je da ovo što govorim trenutno nije zasnovano na realnosti. Ali ne zaboravimo da je postojeća realnost užasna.

■ Jerko Bakotin

‘Zašto’ vlada nekažnjivost

Ni 25 godina nakon NATO-ovog bombardovanja zgrade RTS-a i pogibije 16 radnika ne zna se odgovor na pitanje ‘zašto’ je zgrada bombardovana i zašto vodstvo kuće nije izmestilo zaposlene na drugu lokaciju. Odgovarao je samo tadašnji generalni direktor, a lanac odgovornosti ide od Miloševića preko Vučića naniže. Na komemoraciji je i ove godine postavljeno pitanje ‘zašto’

SVAKE godine na godišnjicu bombardovanja, tačno u dva sata i šest minuta, porodice poginulih radnika RTS-a, okupe se ispred spomenika ‘Zašto’, kako bi odale počast ubijenima u NATO-ovom bombardovanju i postavili isto pitanje. I tako već 25 godina. NATO je 23. aprila 1999. s dva projektila pogodio RTS, poginulo je 16 radnika koji su bili u zgradi. Ovaj je uvod već godinama isti. Menjaju se samo predstavnici države, a predstavnika porodica sve je manje. Ne zbog

smanjene želje da dobiju odgovor na pitanje, nego vreme čini svoje.

— Taj dan je naša muka. Ona zgrada je naš zid plača. Kad nas ne bude, ne mora niko ni da brine – kazala nam je pre skoro deset godina, u istom ovom mediju, ŽANKA STOJANOVIĆ, majka poginulog NEBOJŠE STOJANOVIĆA.

Žanka i roditelji ostalih znali su da je reč o dvostrukom zločinu u kom su ih jedni ‘zbog medijske pažnje podmetnuli, a drugi ubili’, kako je ona rekla. Ko ih je ubio zna se, a ko ih je podmetnuo? I to se manje-više zna, ali kao i u slučaju ostalih odgovornosti za zločine, ne nalaze svoj put do institucija koje bi o tome morale voditi računa.

— Rekla bih da to pitanje već duže vreme zanemaruju mnogi koji se pojavljuju na godišnjicama stradanja radnika RTS-a, ali ne i NUNS. Mi svake godine podsećamo upravo na činjenicu da su ti ljudi žrtvovani i zlou-

potrebljeni u propagandne svrhe tadašnjeg režima – kaže nam TAMARA FILIPOVIĆ, generalna sekretarka Nezavsnog udruženja novinara Srbije (NUNS).

Ona podseća da je zasad odgovarao samo DRAGOLJUB MILANOVIĆ, bivši generalni direktor RTS-a, koji je 2002. osuđen na deset godina zatvora zbog nepoštovanja naredjenja Savezne vlade, po kojem je zaposlene i tehniku trebalo da izmesti iz zgrade u Aberdarevoj ulici. Dragan Milanović je odgovarao, ali kako je naša sagovornica istakla lanac odgovornosti nije utvrđen. A i o njemu je dosta toga poznato i objavljeno je u knjizi ZORANA JANJIĆA ‘Tišina u Aberdarevoj’. Podsećamo i šta nam je on rekao nakon 11. godišnjice.

— Zna se, isto tako, da državni zločini, kakvo je bilo žrtvovanje radnika RTS-a, zahtevaju i saučesništvo velikog broja ljudi. Tako i ovdde lako možemo pratiti vertikalnu odgovornost, koja se od MILOŠEVIĆA spušta naniže i obuhvata čitav niz njemu podređenih institucija i ljudi. Tu mislim, pre svega, na Ministarstvo odbrane i pukovnika PETRA PAJČINA, u to vreme pomoćnika ministra odbrane, kao i ondašnjeg ministra informisanja ALEKSANDRA VUČIĆA, koji je bio zadužen da u ratnim uslovima nadgleda izmeštanje RTS-a na tzv. rezervno mesto rada, kao i ondašnjeg člana Upravnog odbora RTS-a TOMISLAVA NIKOLIĆA, kome je to takode stajalo u opisu zaduženja. Ti poslednji su odgovorni zbog nečinjenja, a organizatori i aktivni pomagači pri ovom zločinu su Ministarstvo odbrane i urednički kolegijum RTS-a, na čelu sa ondašnjim direktorom Dragoljubom Milanovićem – rekao je tada Janjić.

Ispred spomenika ‘Zašto’ u 2:06 i ove su se godine okupili članovi porodica poginulih radnika, kolege i prijatelji, novinarska udruženja i predstavnici države. U ime porodica žrtava, okupljenima se obratio MIROSLAV MEDIĆ, brat stradalog SINIŠE MEDIĆA.

— Zašto niko od odgovornih ljudi u RTS-u nije učinio ništa da se ljudi sklone na sigurno mesto rada barem noću kada u zgradi nije bilo stranih novinara? Zašto niko u Saveznom ministarstvu odbrane nije reagovao na nepostupanje tadašnjeg direktora RTS-a Dragoljuba Milanovića po naredbi broj 37, po kojoj je bio obavezan da izmesti ljude i tehniku na rezervno mesto rada u slučaju ratnog stanja – upitao je Medić. Njegovo je pitanje opet ostalo bez odgovora.

Poklopile su se tako tužne okrugle godišnjice: 30 godina od nerazrešene smrti DADE VUJASINOVIĆ, 25 godina od nekažnjenog ubistva SLAVKA ĆURUVIJE i 25 godina bez odgovora na pitanje ‘Zašto’ su stradali radnici RTS-a. Naša sagovornica veruje da je neko svesno žrtvovao ljude ako, kaže, ‘imamo u vidu nekažnjivost zločina nad novinarima i ne samo nad novinarima. Nijedan drugi ključak mi se ne nameće.’ Ona podseća i na ulogu propagandnih medija u službi režima Slobodana Miloševića, koji su doprinosili raspirivanju mržnje.

— Podsetiću na krivičnu prijavu koju je NUNS podneo protiv NN lica u pojedinim medijima za ratnohuškačku propagandu u julu 2009. Nažalost, ni tu nismo dobili nikakav pravni epilog, tako da ovdde nekažnjivost vlada za sve što je zapravo najveći problem kada je u pitanju demokratizacija srpskog društva i suočavanje sa prošlošću koje nam nikako ne ide od ruke, a jedini je način da dođemo do ozdravljenja – zaključuje Tamara Filipović.

■ Dejan Kožul

Deepfake izbori

U INDIJI, ‘najvećoj demokraciji na svijetu’, 19. travnja započeli su parlamentarni izbori koji će se odvijati tijekom šest vikenda i završiti 1. lipnja. U zemlji je 969 milijuna birača, parlament Lok Sabha ima 543 člana, a od čak 2.500 registriranih političkih stranaka njih samo 25 drži gotovo 90 posto mjesta u parlamentu. Svoj treći uzastopni mandat nada se dobiti Indijska narodna stranka (INS) premijera NARENDRE MODIJA. No uoči početka glasanja neoliberalni hinduski nacionalist Modi suočio se s neočekivanom protukampanjom u formi videa u kojima ga dvoje slavni glumaca domaće kinematografije, Bollywooda, AAMIR KHAN i RANVEER SINGH, kritiziraju jer nije riješio ekonomske probleme u zemlji i pozivaju građane da glasaju za opozicijski Indijski nacionalni kongres. Oba videa, koja traju po nekoliko desetaka sekundi, završavaju sloganom ‘Glasajte za pravdu, glasajte za Kongres’. Ubrzo nakon puštanja klipova na internet ispostavilo se da su generirani uz pomoć umjetne inteligencije (*deepfake*), pa je policija odmah pokrenula istrage i podignula kaznene prijave. Stručnjaci upozoravaju da bi upotreba *deepfake* materijala mogla eksplodirati upravo ove godine, tijekom koje je predviđeno održavanje izbora u više od 50 zemalja u kojima živi polovica svjetskog stanovništva. Takvi slučajevi već su zabilježeni na izborima na Tajvanu, u SAD-u, Pakistanu, Bangladešu, Indoneziji, Moldaviji i Južnoafričkoj Republici. Tijekom kampanje u Indiji *deepfake* videa kreirale su i stranke Kongres i Marksistička komunistička partija Indije, ali bez takve vrste falsifikata.

Američki dnevnik Washington Post razgovarao je s indijskim stručnjakom za upotrebu AI tehnologije DIVYENDROM SINGHOM JADOUNOM, koji je novinarima rekao da su ga uoči početka izbora opsjedale stotine političara koji su tražili njegove usluge, a polovicu njih je odbio jer su ‘neetične’. Jadoun je rekao i da očekuje da su mnogi njegovi kolege pristali na takve zahtjeve i da je tu praksu ‘praktički nemoguće spriječiti’.

Predizborne ankete pokazale su da bi koalicija predvođena Modijevim INS-om, koji kampanju temelji na kombinaciji obećanja daljnjeg ekonomskog rasta, niza socijalnih programa za najsiromašnije slojeve društva i nacionalističke retorike, mogla dobiti treći mandat. Kada je Modi prije deset godina prvi put osvojio vlast Indija je bila deseta najveća ekonomija svijeta, a sada je peta. Birači odobravaju i ovogodišnju izgradnju hinduskog hrama u ‘svetom gradu’ Ajodji, na mjestu džamije koju su 1992. srušili hinduski ekstremisti. Liberalno-sekularni Kongres RAHULA GANDHIJA predvodi pak 26-članu opozicijsku koaliciju. U kampanji je naglašavao rastuće ekonomske nejednakosti, diskriminaciju manjina, posebice muslimana te skretanje Indije pod Modijem u autokraciju, no ankete im daju desetak posto manje nego vladajućima.

■ T. Erceg

PERSONA NON CROATA

Foto:
Ceonigeria.com

Nigerijski šahist TUNDE ONAKOYA postavio je novi rekord u dugotrajnosti igranja šaha. Punih 58 sati igrao je na njujorškom Times Squareu. Igrao je protiv američkog šahista SHAWNA MARTINEZA. Radi se o dosad medijski najvidljivijoj akciji Onakoyine inicijative Chess in Slums (šah u slamove). On želi prikupiti milijun dolara, zapravo skroman iznos, kako bi unaprijedio igranje šaha među siromašnom djecom Afrike, a time i njihov život. Onakoya je trenutačno postao nigerijski nacionalni junak.

■ T. P.

U zlatnome dvoru Svarožićevu

Tko god je čitao bajke Ivane Brlić-Mažuranić, uronio je u svemir koji nikad neće zaboraviti. Divot-izdanjem za koje je scenarij napisao Davor Špišić, a vrhunske crteže napravio Tomislav Košta, Stripforum je kapitalno doprinio promulgaciji njenih priča

NAŠI su kurikulumi već desetljećima nadsistemi, nadideološki, suštinski pogrešni – djeci se uvaljuje književnost koja nadmašuje njihovu sposobnost percepcije, daju im se knjige koje ne mogu razumjeti, nisu im privlačne i tako im, dajući više, dajemo manje. Što djecu privlači knjizi i književnosti? Atraktivni, zanimljivi, emotivno nabijeni sadržaji – H. C. ANDERSEN, braća GRIMM, stripovi, a kasnije JULES VERNE, BRANKO ČOPIĆ, KARL MAY...

IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ čudesna je spisateljica. Tko god je u djetinjstvu čitao njene bajke, uronio je u svemir koji nikad neće zaboraviti. Stripforum iz Zagreba divot-izdanjem na kunstdrucku (24 puta 32,5 centimetra) kapitalno je doprinio značajnoj promulgaciji njenih priča. Brlić-Mažuranić četiri je puta predložena za Nobelovu nagradu (1931., 1935., 1937. i 1938. godine), ali je nažalost nije dobila, vjerojatno zbog sindroma malih jezika – znalci je uspoređuju s TOLKIENOM. Ovih 200 stranica sigurno će puno značiti djeci koja ih dobiju u ruke, kao i stvari nacionalne književnosti, koja nam je katkad jednako daleka kao bugarska – da parafraziramo pokojnog STANKA LASIĆA.

U slikovnici za koju je scenarij napisao DAVOR ŠPIŠIĆ – impresivno vjerno prenijevši

Priče koje pripadaju 'slojevima prvorazredne europske literature'

dramatiku izvornih tekstova i njihov poučni, didaktični *suspense* – dok je vrhunske crteže napravio TOMISLAV KOŠTA, nalazi se devet priča. To su: 'Kako je Potjeh tražio istinu', 'Ribar Palunko i njegova žena', 'Regoč i Kosjenka', 'Šuma Striborova', 'Bratac Jaglenac i sestra Rutvica', 'Lutonjica Toporko i devet župančića', 'Sunce djever i Neva Nevičica' te 'Jagor'.

— Proces rada na monografiji trajao je dvije godine. Ja sam prvo napisao scenarij u epizodama. Svaka epizoda temeljena je na jednoj od priča, a zatim je sjajni zaderski crtač Tomislav Košta prema scenariju radio table. Što se jezika tiče, mislim da mi je ispravna ideja bila da se podražavajući stanoviti arhaizam približim u tonu i boji Ivaninoj ostavštini, a kad sam vidio fenomenalnu Koštinu ekspresiju bio sam siguran da imamo koktel koji je začudan – pojašnjava Špišić.

Špišić je, ako smijemo procjenjivati, pogodio u sridu. Premda su neka izdanja 'Priča iz davnine' bila bez ilustracija, tekst bolje funkcionira sa slikama. Prvo izdanje iz 1916. ilustrirao je PETAR ORLIĆ. Osam godina kasnije englesko izdanje 'Priča' ilustrirao je VLADIMIR KIRIN, najznačajniji hrvatski grafičar tog doba, koji je oslikao i treće izdanje iz 1926. godine. Ilustriranjem 'Priča iz davnine' bavila se i CVIJETA JOB – to su izdanja na kojima smo odrasli mi koji se danas približavamo šezdesetima... Malo je koja hrvatska knjiga imala tako brzu i tako silovitu svjetsku recepciju – samo šest godina od

hrvatskog izdanja 'Priče iz davnine' tiskane su u New Yorku, u engleskom prijevodu F. S. COPELANDA ('Croatian Tales of Long Ago'), a od 1924. i u Londonu. Uslijedili su prijevodi na švedski (1928.), češki (1928.), danski (1929.), ruski (1930.), njemački (1931.), slovački (1931.), slovenski (1950.), talijanski (1957.) i druge jezike.

Mnoge će od ovih strip-priča natjerati suze na oči – ne samo djeci, nego i odraslim čitateljima. Svijet pravih vrijednosti, iz kojega čovjeka izvlače bjesovi, demoni, da bi ih oni bolji među njima nakon mnogih iskušenja ponovo pronašli, predstavlja i praktikum moralnih vrlina, koje su u našem svijetu trgovine, zlatnog teleta, potisnute duboko u pozadinu. Djeci je lijepo pokazati da postoje i sfere čistoće, do kojih se dopire nakon mnogih iskušenja, makar u bajkama... To je Ivanin svijet. I njen Šegrt Hlapić, mali postolarski šegrt, koji nije imao ni oca ni majke, 'malen kao lakat, veseo kao ptica, hrabar kao Kraljević Marko, mudar kao knjiga, a dobar kao sunce' najpopularniji je dječji lik hrvatske književnosti. 'A jer je bio takav, zato je sretno isplivao iz mnogih neprilika', reći će autorica. Govorimo li o razdoblju od osamostaljenja, 'Šegrt Hlapić' postao je najgledaniji hrvatski dječji igrani film, a animirane 'Čudnovate zgrade Šegrta Hlapića' najgledaniji hrvatski dječji film.

— Kako sam s producentom i urednikom MLADENOM NOVAKOVIĆEM iz Stripforuma već kao scenarist radio na projektu strip-izdanja 'Čudnovate zgrade Šegrta Hlapića' koje je izašlo 2016., s oduševljenjem sam prihvatio njegovu ponudu da pišem scenarij i za 'Priče iz davnine'. Izazov je tim bio veći što se unutar slojeva prvorazredne europske literature, kakve ove Ivanine priče nesumnjivo jesu, krije gomila najrecentnijih društvenih pitanja kojima se mi danas bavimo – od kastinskih odnosa predatora i potlačenih, preko disfunkcionalnih obitelji, do položaja žena koje su ispod pera Ivane Brlić-Mažuranić zaista izrasle u prave heroine, snažne, prkosne i ustrajne u grotlu mizoginog društva – nastavlja Špišić.

Ivana Brlić-Mažuranić – nije ni to nevažno reći – bila je prva žena članica JAZU-a (Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti), koja je kasnije preimenovana u

Izdanje naglašava utjecaj slavenske mitologije na stil Ivane Brlić-Mažuranić

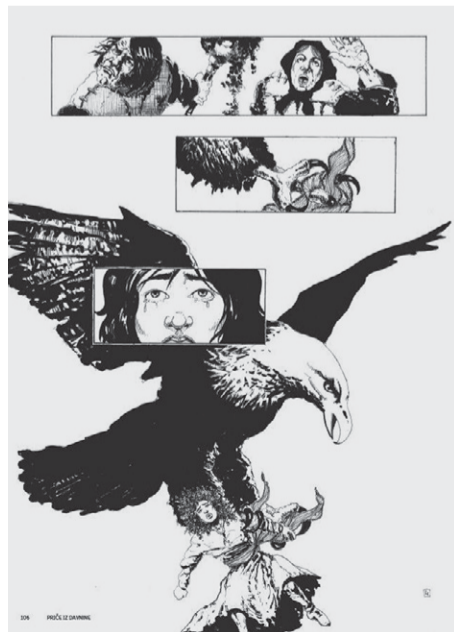
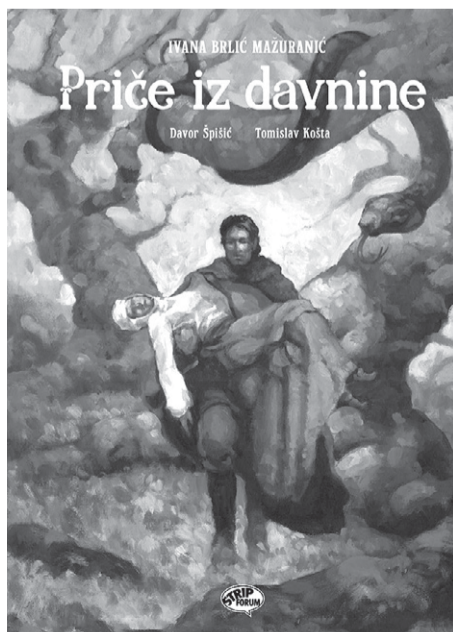
HAZU (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti).

— Još mi je jedna dimenzija bila izuzetno važna: da se autorski referiram na fantastičnu iskonsku uronjenost Ivane Brlić-Mažuranić u slavensku mitologiju i slavenske korijene. Dobro se još sjećamo srećom napuštenih idotskih pokušaja početkom devedesetih da se naše slavenstvo izopći kao nešto nepoželjno i manje vrijedno – kaže Špišić.

Slaveni su najveća skupina u Europi, ali su doista gurnuti na periferiju – dijelom zbog nadmoći bogatijih, dijelom zbog manjka samopouzdanja – iako je slavenska, pa i praslavenska kulturna baština impresivna. Ivana Brlić-Mažuranić dala joj je novu snagu. Većina nas, djece šezdesetih i sedamdesetih, slavensku mitologiju zna uglavnom zbog ove književnice. Motivi poput vila, zmajeva, vilenjaka, čarobnjaka i drugih fantastičnih bića često se pojavljuju u njenim pričama. Slavenska mitologija nije samo važna tema u njenom opusu, nego je i važan, ako ne i presudan element koji je oblikovao njen stil pripovijedanja i doprinio jedinstvenosti i popularnosti njenih djela.

Ivana Brlić-Mažuranić, unuka bana IVANA MAŽURANIĆA, kći književnika i historičara VLADIMIRA MAŽURANIĆA, 'pionirka hrvatskog ženskog pisma', 'Priče iz davnine' napisala je kao zrela osoba i spisateljica, u četrdeset i drugoj godini života. 'Unatoč velikom talentu i slavi, Ivana je smatrana osobom slabog zdravlja, osjetljivom na živce', piše SANJA LOVRENČIĆ u knjizi 'U potrazi za Ivanom'. 'Obitelji, i Brlić i Mažuranić, sve su činile da joj bude bolje. Slali su je u poznata lječilišta da bi prebrodila krize zdravlja i depresije. Iz današnje perspektive, s obzirom na životne okolnosti, zdravstvene slabosti i loša raspoloženja u koja je zapadala čine se razumljivima. Rodila je sedam puta, prvi put sa samo osamnaest godina, a dvoje djece je umrlo nedugo nakon poroda. Na pitanja obitelji, liječnici su ustvrdili da se premlada udala te da njeno tijelo nije bilo spremno na tolike trudnoće.'

Ozbiljno bolesna ili duboko nesretna, bez novca, bez stana u Zagrebu, žena koja je četiri puta bila predložena za Nobelovu nagradu ubila se u zagrebačkoj bolnici na Srebrnjaku. Tuga i depresija odvuče su je u smrt. Poput Branka Čopića teško je podnosila iskvareni, grubi, surovi svijet oko sebe. Sretne krajeve otkrivala je u svojim pričama, ali ne i u svom životu. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Pepeo Dubravke Ugrešić

PIŠE Sinan Gudžević

Spuštanje urne i razgovori nakon toga pokazali su da je sjećanje na čin kojim se Dubravka Ugrešić rastala sa životom u Amsterdamu jako svjež i da je jače od polaganja njenog pepela u Amstel. U prizivanju sjećanja na te dane moglo se saznati da nikome od tih ljudi nije poznat slučaj ikoga da je svoj život završio eutanazijom. Dubravka Ugrešić je u tome ne samo jedinstveno hrabra među književnicima, nego i jedinstveno moralna spisateljica

NA zagrebačkom groblju Mirogoju, na porodičnoj grobnici Ugrešić stoji i mramorna ploča sa imenom DUBRAVKE UGREŠIĆ, rođene 27. marta 1949. u Kutini, preminule 17. marta 2023. u Amsterdamu. U toj grobnici Dubravka Ugrešić nije sahranjena, 'njezin' grob je prazan, i takvim će i ostati. I ne samo taj, nego Dubravka Ugrešić nema groba nigdje i nijedan se grob na svijetu neće pokazivati kao njen.

Zato što je ona u napisanoj izjavi, sastavljenoj u Zagrebu 21. juna 2019. na tri stranice izričito zahtijevala da se njeno tijelo poslije smrti kremira, i da urna s njenim pepelom ne bude položena u obiteljsku grobnicu na Mirogoju. Tražila je da joj pepeo bude bačen u more. Leidenska profesorica MAJA VODOPIVEC, najbliža osoba posljednjih godina života Dubravke Ugrešić, više puta je želju za kremiranjem čula i usmeno. U jednom od posljednjih razgovora pitala je Dubravku, hoće li da joj pepeo bude ostavljen na tri mjesta u moru, te joj je, poznavajući njen život i uspomene, spomenula Amsterdam, otok Šipan i Varnu u Bugarskoj. Dubravki su na spomen tih mjesta pošle suze na oči. Maja kaže da je ta nježnost značila Dubravkino odobravanje. Jer da se tome protivila, rekla bi to odmah i jasno i glasno, kako bi činila uvijek kad se s nečim nije slagala.

Ispunjenje želje za kremiranjem izvršeno je 25. marta 2023, a urnu je preuzela Maja Vodopivec tri mjeseca nakon toga, kako i predviđaju holandski propisi o postupku kremacije. Urna se otada do 21. aprila 2024. nalazila kod Maje Vodopivec, koju je Dubravka imenovala izvršiocem svoje oporuke. U petak 20. aprila pepeo Dubravke Ugrešić je podijeljen u tri dijela: najveći dio je usut u veliku urnu, a manji dio u dvije manje. Prva, najveća urna spuštena je u rijeku Amstel 21. aprila 2024. Za posudu je izabrana jedinstvena celulozna morskurna, biorazgradiva u vodi i u zemlji. Urna ima na dnu nekoliko otvora, kroz koje nakon potapanja voda polako ulazi. Za ispunjenje Ugrešićkina zahtjeva, fondacija s njenim imenom (*Stichting Dubravka Ugrešić*) je unajmila prikladan brod i sa njega je družina sastavljena od Dubravkine rodbine i prijatelja u dva sata vožnje ispratila urnu u rijeku Amstel.

Oni koji bolje poznaju Amsterdam znaju i gdje Homomonument. Tu je, u jednom od pet najvećih amsterdamskih kanala s imenom Keizersgracht, tačno u 16 sati pristao brod Pax, sa dvjema ženama za plovību: skiper je bila CARLIJN, a hostesa MARJOLEIN. Brod je predviđen za 25 putnika, toliko je bilo i društvo koje se u njega se smjestilo, sastavljeno uglavnom od Holanđana i bivših Jugoslavena. Bilo je nekoliko književnica i književnika, prevodilaca, od izdavača je bila ELIK LETTINGA iz Amsterdama i bio je PETAR MILAT iz Zagreba. Pax je klasična, posebno i brižljivo opremljena lađa na električni pogon, plovi bez buke i najbolja je za svečane oproštaje. Iz Keizersgrachta je zaokrenula u Prinsengracht i njime stigla do rijeke Amstel, pa nastavila dalje uzvodno do mjesta gdje rijeku sječe Singelgracht. To je malo šire i mirnije mjesto, gdje je urna neometano i nenametljivo mogla biti spuštena. Prije toga

Maja Vodopivec uzima urnu Dubravke Ugrešić. Kraj nje je Siniša Ugrešić.
Foto: Robert Micallef

je Dubravkin brat SINIŠA kratko, s nekoliko dirljivih riječi, evocirao uspomene na svoju sestru. Tada se na lađi otvorio prozor, a Maja Vodopivec i Dubravkina nećakinja KORINA UGREŠIĆ su, zajedno držeći konop na urni, spustili ovu na površinu rijeke. Potrajalo je nekoliko minuta pri čemu je Pax plovila i cijelih dvjesto metara, dok u urnu nije prodrila voda i naglo je povukla prema dnu. Svako je tada bacio po tulipan prema mjestu na kojem je urna potonula. Tako je mjesto gdje je spušten pepeo transnacionalne književnice Dubravke Ugrešić bilo obilježeno transnacionalnim cvijetom lalom, koji su Turci poklonili Holanđaninu CAROLUSU CLUSIUSU, a ovaj ga zasadio u slavni *Hortus Botanicum* u Leidenu, pa se odatle proširio na Holandiju dotle da je danas cvijet izrastao u jedan od simbola zemlje i najvažnijih izvoznih proizvoda.

Potom je lađa načinila krug oko tulipana i krenula natrag, prema mjestu odakle je i zaplovila, ali drugim putem: kanalom Singelgracht, pa onda kroz Leidsegracht do Keizersgrachta i Homomonumenta. Voznja je trajala sat i 40 minuta.

Večera je bila blizu, u restoranu Black and Blue. Za večerom smo utvrdili da niko od društva nije nikada ni učestvovao ni prisustvovao ničemu sličnom. To je neke od nas neholanđana začudilo, jer se nekako prešutno smatra da su u Holandiji takve stvari uobičajene. Nisu: pisci, izdavači, prevodioci ne znaju nikoga kome je pepeo spušten u rijeku tako jedinstveno razgranato povezanu s morem. Sjećali smo se i prisjećali raznih stvari. Nekome je došao u sjećanje, te mu se trenutak učinio prikladnim da spomene i naslov Dubravkina romana 'Forširanje romana-reke'. Život čini paralele i slike za parodiranje, pa se neko prisjetio i romana GÜNTERA GRASSA 'Skup u Telgteu'.

U svom eseju 'Ljudi su velika nesreća' Dubravka Ugrešić, odričući sebe kao osobu koja treba da govori o trenucima svoje *apsolutne sreće*, a to obrazlažući tvrdnjom da je sama 'mračno, urbano ljudsko biće i moji trenuci sreće doista su rijetki', pa dolazi do zaključka: 'Zato će prije biti da su trenuci apsolutne sreće zapravo povezani s vodom, s povratkom u neko pra-stanje kojega se ne sjećamo, niti ga se možemo sjećati, ali ga zato mutno pamte naši geni. Bilo je to prije tko zna koliko milijuna godina, to pra-stanje, kada smo svi zajedno, i postojeće i još nepostojeće vrste, živjeli kao u kakvim besplatnim toplicama.'

Spuštanje urne i razgovori nakon toga pokazali su da je sjećanje na čin kojim se Dubravka Ugrešić rastala sa životom u Amsterdamu jako svjež i da je jače od polaganja njenog pepela u Amstel. U prizivanju sjećanja na te dane moglo se saznati da nikome od tih ljudi nije poznat slučaj ikoga da je svoj život završio eutanazijom. Dubravka Ugrešić je u tome ne samo jedinstveno hrabra među književnicima, nego i jedinstveno moralna spisateljica. Ona je i u svojoj prvoj 'oporuci', u spomenutoj izjavi, nešto manje od četiri godine prije smrti, napisala: 'Smatram da svaki čovjek, ako već nije mogao izabrati hoće li biti rođen, mora imati pravo da odlučuje o svojoj smrti... Osim mog načelnog uvjerenja da je eutanazija, odnosno asistiranje samoubojstvu, jedini dostojan i human kraj ljudskog života, moju odluku podupiru dodatni razlozi. Moj otac je umro od raka u mukama, ne napunivši 50 godina. Njegova trogodišnja agonija jedno je od najstrašnijih iskustava u mom životu. Moj otac je, pritom, molio da mu pomognemo da skratiti svoje muke, a nitko od nas nije bio u stanju da to učini, niti je znao kako to učiniti... Moja majka je umrla u staračkome dome, u 83-oj godini života, slabo pokretna i napola slijepa. Nakon tog iskustva, uvjeren sam da je i najbolji starački dom najgori način da čovjek završi svoj život. Sva ta neka druga iskustva učvrstila su moju odluku da – u slučaju da me zadesi bolest koja će donijeti muku meni, a onda i mojoj najbližoj okolini, i zahtijevati iscrpljujuće finansijske izdatke – apsolutno inzistiram na asistiranom samoubojstvu ili eutanaziji, da odbijem svaki oblik reanimacije, liječenja i operativnih zahvata ukoliko nastavak života podrazumijeva produženje muka i vegetiranje.'

Maja Vodopivec, koja vodi brigu o knjigama koje su činile biblioteku Dubravke Ugrešić, pokazala mi je nekoliko mjesta u knjizi WITOLDA GOMBROVICZA 'Posmrtna autobiografija' koje je Dubravka podvukla. Jedno je ovo, u prevodu MLADENA MARTIĆA: 'Zahtijevam Kuće Smrti gdje bi svatko imao na raspolaganju suvremena sredstva za lako umiranje. Gdje bi se moglo umrijeti lako, a ne bacajući se pod vlak ili vješajući o kvaku. Gdje bi se iscrpljeni, uništeni, dokrajčeni čovjek mogao prepustiti prijaznim rukama specijalista da mu bude osigurana smrt bez mučenja i poniženja.' ■

Uvjereni komunist koji je insistirao na odbacivanju nacionalnih partikularizama – Miroslav Krleža

Pripitomljavanje Krleže

Oko Krležinog djela podizat će se narednih godina, kao što su i dosad, kroatološke skele pune vrijednih radnika – stvar treba renovirati, prefarbati fasadu, zazidati suvišne prozore. Nova edicija, bogato opremljena i popraćena pogovorima Krešimira Nemeca, daje svoj mali, ali nezanemariv doprinos tom projektu

DOK ovaj tekst nastaje, vode se pregovori oko sastavljanja vladajuće koalicije između HDZ-a i Domovinskog pokreta, a kada tekst bude objavljen – tko zna – koalicija će možda biti dogovorena, makar u osnovnim crtama. Ono što smo iz medija dosad saznali jest da DP cilja na nekoliko ministarstava, među kojima je i Ministarstvo kulture i medija. Znamo još da se njihov predizborni program kulturne politike

odaziva na ime 'novi hrvatski kulturni imaginarij' i da predviđa temeljitu 'kroatizaciju' kulturnog i medijskog prostora. Ondje tako nema ni riječi o udjelu financiranja kulture u državnom proračunu, koeficijentima samostalnih umjetnika, institucionalnoj reorganizaciji knjižnog sektora i sličnim tricama, ali se zato među ključnim točkama novog hrvatskog kulturnog imaginarija navodi promjena imena Leksikografskog zavoda 'Miroslav Krleža' u Hrvatski leksikografski zavod

'Miroslav Krleža'. Kako bi se, po svemu sudeći, jasnije razlikovao od Portugalskog leksikografskog zavoda 'Miroslav Krleža', kao i od Norveškog leksikografskog zavoda 'Miroslav Krleža'. Kako se točno u kulturnu politiku DP-a uklapa nekoliko elementarnih povijesnih činjenica – poput one da je KRLEŽA bio uvjereni komunist, da je zavod na njegovu inicijativu osnovan 1950. kao Leksikografski zavod FNRJ e da bi kasnije bio preimenovan u 'jugoslavenski', da je Krleža od samog početka

insistirao na zajedničkom južnoslavenskom okviru leksikografskog rada i na odbacivanju nacionalnih partikularizama – nije lako reći. Mnogo je lakše, međutim, pretpostaviti da će pohrvaćenje Krležinog zavoda u izvedbi radikalne desnice, dođe li do njega, proći bez većih kritika i ozbiljnijeg otpora, jer je kroz prošlih 30 i nešto godina u izvedbi kroatološke struke sam Krleža već temeljito pohrvaćen.

'Tko god je čitao njegove romane, drame, eseje, dnevnike, putopise, novele i druga

djela, uvjerio se da je Krleža gorljivi Hrvat, potvrđuje za svaki slučaj na nedavnom predstavljanju prvog kola nove, luksuzno opremljene edicije Fricovih djela – koje obuhvaća ‘Balade Petrice Kerempuha’, pet svezaka ‘Zastava’ i ‘Deset krvavih godina’ – vlasnik Školske knjige ANTE ŽUŽUL. Krleža je ‘stup hrvatskoga književnog kanona’, domeće akademik KREŠIMIR NEMEC, kojem je povjereni zadaća pisanja popratnih pogovora. Marketinški nabrijano i medijski napumpano, pokretanje nove edicije – koju uz Školsku knjigu suizdaje Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – iznova je tako utvrdilo neke stare istine. A osnovna je istina neupitnost ‘interpretativnog konsenzusa zasnovanog na samorazumljivom čitanju Krleže kao hrvatskog klasika’, kako to u svojoj ‘Avangardi krležijani’ sažeto i precizno definira PREDRAG BREBANOVIĆ.

Ako je konsenzus neupitan, onda preostaje pitanje: smije li se uopće tekst o djelima jednog hrvatskog književnog klasika, štoviše stupa nacionalnog kanona, započeti dnevnopolitičkim parafernalijama, koalicijskim kombinacijama i ideološkom halabukom? Nije to ni poželjno ni pristojno, kazao bi vjerojatno akademik Nemeć, koji je, prema vlastitim riječima, ona tri pogovora napisao kako bi u njima ponudio ‘moguće smjernice za novo, ‘postideološko’ čitanje’. A to novo, ‘postideološko’ čitanje, nastavlja on, namijenjeno je, logično, novim generacijama: ‘S dolaskom mladih generacija, neopterećenih ideološkim predrasudama, otvaraju se nove mogućnosti u čitanju i vrednovanju Krležinih djela.’ Jedan postariji akademik u dosluhu s mladima stoga raščističava klasika od ideoloških naslaga i lišava ga izvanliterarnog lišaja, sve s ‘nakonom vraćanja na ishodište – Krležinim djelima, književnom tekstu’.

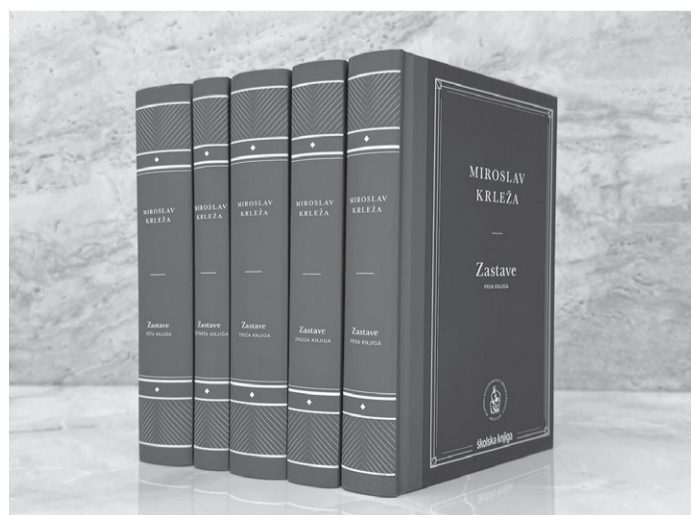
I na stranu sada to što, recimo, ‘Deset krvavih godina’ nisu toliko književni tekst, koliko zbirka angažiranih eseja koji se bave, hm, dnevnopolitičkim parafernalijama, koalicijskim kombinacijama i ideološkom halabukom. Na stranu čak i jedno iz niza jednostavnih pitanja koja u tekstu ‘Industrija čuvanja Krleže od samog Krleže’ na portalu Bilten postavlja DEAN DUDA: ako već želimo postideološko čitanje, što će nam onda smjernice? Na stranu, jer ćemo se radije zadržati na činjenici da još uvijek nema postideoloških smjernica za čitanje Nemećovih smjernica za postideološko čitanje Krleže – nadam se da me pratite – što bi onda značilo da se Nemećove postideološke smjernice, barem zasad, smiju čitati ideološki. A bilo bi to interesantno čitanje.

Ne, doduše, zbog onoga čemu vodi: Nemećove postideološke smjernice smjerno upućuju u dobro poznatom smjeru, prema ideološkom pripitomljavanju, discipliniranju, pacifikaciji i – rekli bi kolege kulturnjaci iz DP-a – kroatizaciji Krleže. Jer ne treba toliko Krležu nacionalni književni kanon – dovoljno je puta pretresao, demaskirao i ismijao njegove laži – koliko nacionalni kanon treba svoje stupove. Ali što ćemo s tim što se stup uporno ljulja? Što kada Krležu u ‘Deset krvavih godina’ s marksističkih i lenjinističkih klasičnih pozicija insistira na nepomirljivosti ‘dva hrvatstva’, onoga gospodara i onoga robova, onoga profitera i onoga eksploatiranih, onoga bogatih i onoga siromašnih? Onda ćemo, jasno, zanemariti nepomirljivost, učahuriti se u hrvatstvu i zaključiti da su za Krležu ‘klasni antagonizam i društvena proturječja’ bili zapreka nacionalnoj – a ne, šta ja znam, klasnoj ili društvenoj – emancipaciji. Što ćemo s Krležom koji je u ‘Baladama’, prema Nemećovim riječima, ‘ostao vjeran poetici raskida’, koji je ondje ‘veliki ikonoklast’ i ‘konstantni negator’? Avangardnu poetiku i konstantnu negaciju ćemo do kraja pogovora zaboraviti, a ‘Balade’ proglasiti – čudni su putovi dijalektič-

ki – ‘velikom pjesničkom sintezom’. Što ćemo s putanjom koja Kamila Emeričkog juniora u ‘Zastavama’ vodi od hrvatskog nacionalizma preko jugounitarizma do komunizma? ‘Zastave’ ćemo prigodno spustiti na pola koplja, na nivo postideološkog ‘romana obilja’, ‘velikog platna povijesti’ kojim promiču ‘nepregledne slike i prizori’, ‘sveobuhvatnog, apsolutnog, totalnog’ romana i – evo ga opet – ‘Krležine velike sinteze’.

NIJE dakle toliko interesantno pratiti cilj kojem nas Nemećove smjernice vode, jer taj se cilj ne mijenja ima već 30 i koju godinu, koliko je zabavno promatrati kako one to čine: proučiti sitni vez ideologije na marginama jednog postideološkog čitanja. Kao kada, recimo, saznamo da će u ‘Zastavama’ Kamilo ‘prihvatiti novi diskurs revolucionarne politike ‘narodnog jedinstva’ idealizirajući Srbiju kao, tobože, novi Pijemont’. ‘Tobože’? Kamilo u tekstu romana idealizira ‘tobože’ novi Pijemont? Doista? Ili kada doznamo da je ‘Krleža, doduše, prihvatio ekavicu, ali je već i prije ujedinjenja izražavao izrazitu netrpeljivost prema kosovskoj idealiziranoj mitologiji i vidovdanskoj etici okajavanja i osvete’. ‘Doduše’? ‘Ali’? Kako smo ono rekli: industrija spašavanja Krleže od samog Krleže? Ili kada nas akademik Nemeć obavijesti da je mladi Krleža vjerovao u jugoslavensku ideju jer je znao da ‘Hrvatska u tom trenutku, s obzirom na poraz Centralnih sila u Velikom ratu, nije politički čimbenik koji bi mogao samostalno odlučivati o svojoj sudbini’, da je prvenstveno vodio brigu o ‘hrvatskim strateškim interesima’ i da mu se u tom kontekstu Jugoslavija ukazala kao ‘najmanje nepovoljno rješenje’? Hoćemo li

Nije toliko interesantno pratiti cilj kojem nas Nemećove smjernice vode, jer taj se cilj ne mijenja ima već 30 i koju godinu, koliko je zabavno promatrati kako one to čine: proučiti sitni vez ideologije na marginama jednog postideološkog čitanja

Poveznica koju bi nacionalisti najradije prebrisali – Krleža i Tito (Foto: Stevan Kragujević/Wikimedia Commons)

zamisliti Frica kako početkom devedesetih zadovoljno promatra urušavanje jugoslavenskog i socijalističkog projekta na čijoj je izgradnji radio veći dio života, trljajući ruke jer je Hrvatska napokon postala ‘politički čimbenik’, sposoban da zadovolji svoje ‘strateške interese’ i pronade povoljnija rješenja? I ne čini li nam se napokon – ajmo skratiti – da smo se slijedeći postideološke smjernice po putu neplanirano odmakli od samih Krležinih tekstova, istih onih kojima smo se, ako nas sjećanje ne vara, na početku avanture planirali vratiti?

Kad već cjepidlačimo, zanimljivo je i da su se Nemeću u sva tri pogovora ‘profetskim’ učinile isključivo Krležine prognoze oko ‘nacija rješavanja albanskoga pitanja, budućnosti Srba na Kosovu i mogućih ratova’, ali mu se proročanskima ne čine nebrojene esejističke dionice o konvertitstvu malograđanske hrvatske inteligencije u trenucima velikih povijesnih lomova, o perifernom položaju Hrvatske, o klasnoj podjeli, o kapitalističkoj eksploataciji. A prije nego što se uopće upustimo u interpretacijska raspetljavanja Krleže, njegove tekstove skoro da možemo čitati kao izravan komentar našeg vremena, što o samom Krleži možda govori manje nego o vremenu vraćenom na postavke kapitalizma i nacionalizma. Pročitajte, recimo, ovu rečenicu, napisanu 1926. godine, pa nam dojavite kako ona danas odzvanja: ‘Malograđanska formulacija u sebe samozaljubljenog, dostojanstvenog i iznad banalnih poplavnih sitnica u svakom pogledu uzvišenog hrvatstva govori: Hrvati su kulturni evropski narod, zapadnjački, latinski orijentiran, koji nema i nikada nije imao nikakve veze ni dodira s istočnim provincijama ove zemlje.’ Ili možda ovu: ‘Tko ima smisla za istinu, ne vjeruje hrvatskim spomenicima, a tko ne vjeruje spomenicima, on ima protiv sebe sve one malograđane, kojima je jedina razbibriga, da između jednog i drugog političkog sloma sakupljaju priloge

Ne treba toliko Krležu nacionalni književni kanon – dovoljno je puta pretresao, demaskirao i ismijao njegove laži – koliko nacionalni kanon treba svoje stupove. Ali što ćemo s tim što se stup uporno ljulja?

za spomenike upravo onih narodnih velikana, koji su više simbol narodne sramote nego slave.’ Ili pak ovu: ‘Sve, što se događa od feudalnog do današnjeg hrvatstva, to je malograđanski prijelaz u građansko hrvatstvo Banke i Industrije, Dividenda i Profita.’

Na momente je – kako bi to možda rekla mlade, ideološki rasterećene generacije – *spooky* koliko Krležu zvuči kao komentator našeg političkog prezenta. Skoro da bismo ga priupitali da nam kaže dvije-tri riječi i o trenutnim pregovorima između HDZ-a i DP-a, o izbornim rezultatima i o koalicijskim kombinacijama. Aha, čekajte, mislim da sam pronašao nešto: ‘Jedina stvarna i dostojanstvena negacija ove parlamentarne i političke lakrdije bila je i ostala politička koncepcija našeg komunističkog južnoslovenskog pokreta.’ Ovo vam se ipak čini previše? Strši kao atavizam zaboravljenog vremena? Ideološka naslaga iz pluskvamperfekta? Golublje govno na bisti klasika? Ja se duboko ispričavam. Samo sam se – kako je ono išlo – nakratko vratio ‘Krležinim djelima, književnom tekstu’.

Oko tog djela i oko tih tekstova podizat će se narednih godina, kao što su i dosad, kroatološke skele pune vrijednih radnika: stvar treba renovirati, prefarbati fasadu, zazidati suvišne prozore. Opus valja reducirati u skladu s gabaritima nacionalnog kanona. Autora svesti na mjeru mete njegove kritike. Nova edicija Krležinih djela u izdanju HAZU-a i Školske knjige, bogato opremljena i popraćena stručnim pogovorima akademika Krešimira Nemeća, daje svoj mali, ali nezanemariv doprinos višedecenijskom pripitomljavanju Miroslava Krleže. ■

Na pola koplja – ‘Zastave’ u novom izdanju (Foto: Školska knjiga)

KAREN MCCARTHY WOOLF Lekcije Drugog svjetskog rata blijeđe u svijetu političkih sukoba

Degradacija demokracije je eksponencijalna u cijelom svijetu. Ekonomija katastrofe i ekstraktivni kolonijalizam su predatorski i brutalni. Ujedinjeno Kraljevstvo se Brexitom udaljilo od Europe i mnoge su politike naše vlade rasističke i diskriminirajuće

TIJEKOM Goranovog proljeća imali smo priliku čuti mnoge inozemne goste, među njima i KAREN MCCARTHY WOOLF. Njen izbor poezije također je objavljen na hrvatskom i engleskom jeziku u sklopu festivala. Rođena u Londonu, po roditeljima Engleskinja i Jamajčanka, McCarthy Woolf autorica je tri zbirke poezije i romana 'Top Doll' (Dialogue, 2024.). Radove su joj izlagali u londonskoj podzemnoj željeznici i bacali iz helikoptera iznad Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva. Karen McCarthy Woolf u svom radu, kako pjesničkom tako i znanstvenom, bavi se odnosom ekologije i književnosti te migracijama. O svemu tome, stablima i našim potragama, dijalogu emocija koji se uspostavlja pisanjem i čitanjem, poeziji kao pitanju i odgovoru, razgovarali smo s njom.

Krenimo možda od neočekivanog mjesta – drveća. Izbor poezije objavljen u povodu Goranova proljeća nosi naslov 'O drveću i drugi fragmenti'. U jednoj pjesmi pišete kako je drvo složeno biće. Razmišljamo li dovoljno o tome koliko možemo naučiti od stabala?

Priroda je važna tema u mom radu. Bilo je mnogo istraživanja koja pokazuju da ljudi bolje funkcioniraju kada imaju pristup zelenim i plavim površinama. Nedavno sam živjela u blizini drevne šume u Londonu i običavala sam hodati kroz nju kako bih uhvatila vlak za grad. Uvijek bih otišla

pozdraviti najstariji hrast i uvijek sam se nakon toga osjećala uzdignuto. Drveće živi duže od nas i sada znamo da ima vlastite komunikacijske sustave povezane s gljivama/micelijama. Ove sam pjesme počela pisati po narudžbi i izvela sam ih s producentom elektroničke glazbe MILESOM SAGNIOM koji

Moj otac se s Jamajke preselio u Ujedinjeno Kraljevstvo kao dio generacije Windrush. Ne bih postojala da njemu nije bio omogućen siguran prolaz. Danas sinovi i kćeri migranata donose zakone o zaustavljanju migracija na temelju boje kože i nacionalnog podrijetla

je skladao zvučnu pozadinu za njih. Uključivao je uzorke zvukova koje stabla proizvode kad su žedna. U tome je stvar: samo zato što ne možemo razumjeti komunikacijske sustave neljudskih oblika života, to ne znači da oni ne postoje. Ljudi su bili vrlo arogantni glede naše uloge unutar mreže života, na našu štetu.

Zašto je važno čitati poeziju, ali i zagrliti drvo, kad god možemo?

Poezija povezuje um sa srcem. U idealnom smislu je to točka u kojoj jezik ima potencijal da postane glazba. Čitanje poezije je iskustvo urona, ima sposobnost promijeniti način na koji osjećamo i razmišljamo. Ponekad pjesme doista mogu uzdignuti duh – grljenje stabla ili čak samo sjedenje u njegovoj sjeni vrućeg ljetnog dana također to može učiniti. Postoji rečenica iz W. H. AUDENOVE pjesme 'Bukolike': 'Kultura nije ništa bolja od svojih šuma', to je ta suština. U svojoj pjesmi govorim o drveću u Mozambiku i Jamajci, pod kojim se okupljaju cijeli razredi školaraca i čitava sela. Drveće je utočište ljudima, kao i životinjama.

Utjeha prirode

Jedna od preokupacija vašeg rada, točnije tema vašeg doktorata je poezija koja govori o ekologiji. Na koji je način poezija danas i glas promjene? Može li i treba li biti? Uvijek sam se okretala prirodi za utjehu i

osjećam se opuštenije i radosnije kada sam u njoj. U trenucima kada sam prolazila kroz traumatična iskustva, osjećala sam se bolje kad sam bila na, u ili blizu vode. Ali, kao što je rekao pjesnik JULIAN SPAHR, ne možemo napisati pticu a da ne uključimo buldožer na kojem sjedi. Sljedeće veliko izumiranje koje dolazi je katastrofalno i ne možemo ga ignorirati. Ovo je stvarnost, i opasnosti klimatske krize i genocid nad više vrsta. Kad sam bila Fulbrightov postdoktorand na Institutu za ljudska prava Promise pri UCLA-u, ta je organizacija bila vrlo aktivna u kampanji za donošenje zakona protiv ekocida prema međunarodnom kaznenom pravu. Preporuke nisu dovoljne, korporacije su prečesto nepopustljive u trci za profitom. Poezija ima kapacitet da se pozabavi ovim problemom kroz područja mašte kao i kroz materijalne činjenice. To dvoje se međusobno ne isključuje. Čovječanstvo ima dugu povijest kombiniranja ovih elemenata, u narodnim pričama i pričama o postanku i mitologiji. Ideja da je čovječanstvo na vrhu hijerarhije i superiorno u odnosu na druga živa bića na planetu, kao što su ne-ljudske životinje, rijeke, drveće i planine, vrlo je recentna. To je također vrlo zapadnjački koncept. Treba li poezija biti glas promjene? Poetika svjedočenja je izbor, ali i neizbježnost. Pišemo o onome što nas okružuje: ako odlučimo izostaviti određene aspekte onoga što promatramo, onda je i to izbor. Poezija nije izvještaj ili novinarstvo, njezine su istine emocionalne i subjektivne, kao i empirijske. Na taj način bismo to mogli smatrati devocijskim činom,

ali načini na koje biramo služiti ili predstavljati planet i naš okoliš mogu se razlikovati u tonu, raspoloženju i registru. Ipak, ne želim samo pisati elegije, humor također može biti vrlo moćan. Moj roman 'Top Doll' (Dialogue, 2024.) kulturološka je satira koja preoblikuje priču o nastanku SAD-a kroz svjedočanstva brojnih lutaka, uključujući Barbike. Također sam s MONOM ARSHI suurednica antologije 'Nature Matters' (Faber, 2025.), koja okuplja pjesme crnih i azijskih autora o prirodi. U toj knjizi težili smo raznolikosti glasova kako bismo promišljali što pjesma o prirodi treba i može biti u 21. stoljeću.

Foto: Privatna arhiva

Goranovo proljeće, festival na kojem ste gostovali, dobio je ime po pjesniku poginulom u borbi protiv fašizma u Drugom svjetskom ratu. Stoga je njegova ostavština važna ne samo poetski, nego i povijesno. Fašizam je stalna prijetnja svijetu, a trenutno je to zaista opet aktualno u Europi. Kako vidite tu situaciju iz Engleske?

Puno putujem i čini mi se da se mnoge zemlje, u Europi i šire, suočavaju sa sličnim izazovima. Lekcije koje smo kolektivno naučili iz Drugog svjetskog rata blijede u svijetu političkih sukoba. Poslijeratno doba bilo je razdoblje u kojem su se mnoga društva morala obnoviti. U Ujedinjenom Kraljevstvu je laburistička vlada stvorila našu Nacionalnu zdravstvenu službu i državu blagostanja. Radnička klasa je prvi put imali pristup besplatnom obrazovanju, zdravstvu i normalnim prihodima. Dugi niz konzervativnih vlada otada to sustavno uništava. Morat ćemo se jako boriti da spasimo ono što je ostalo. Degradacija demokracije je problematična i eksponencijalna u cijelom svijetu. Ekonomija katastrofe i ekstraktivni kolonijalizam su predatorski i brutalni. Ujedinjeno Kraljevstvo se Brexitom udaljilo od Europe i mnoge su politike i retorika naše vlade rasističke i diskriminirajuće. Što može poezija u svemu tome? Često govorimo o istini, odnosno njenom nedostatku u politici i društvu, a nastojanje da naše medije pozovemo na odgovornost ključno je za održavanje čak i privida demokracije. Mislim da je iskrenost također važna. Istina je nešto o čemu razmišljamo neovisno o vlastitom djelovanju, pogotovo kada vidimo poštenje i iskrenost na djelu. To je nešto što možemo učiniti, kao pojedinci, i šire zajednice, na vrlo lokalnoj, čak intimnoj razini. Pjesme možda ne govore uvijek istinu, ali su – ili nastoje biti – iskrene.

Poezija i novinarstvo

Što je za vas poezija? Vaše pjesme odaju dojam da je za vas poezija prostor igre, istraživanja i znanja, ali svakako i emocija...

Da, slažem se. Važno je pronaći ravnotežu između svih ovih stvari. To je, na primjer, jedna od razlika između poezije i novinarstva. Poezija je emocionalni i duhovni kanal, to je posuda koja može nositi sve vrste emocija, dok se novinarstvo u velikoj mjeri bavi nedostatkom emocija koji stvara nepristranost kako bi se privilegirale činjenice. U poeziji se radi i o liniji, o glazbi, o pjesmi, o slici, o formi, iako naravno i sve te stvari zahtijevaju točnost i preciznost, kao i razgranost koju spominjete.

Rekla bih da velika većina ljudi ni u odrasloj dobi ne može detektirati vlastite emocije, iako su one prva informacija o svijetu koja dopire do nas. Koja je uloga pisanja u

tom odnosu, između nas i naših emocija? Je li pisanje, a time i čitanje, medij koji može uspostaviti tu vezu?

Svida mi se ovo pitanje! Nikada nisam razmišljala o čitanju na takav način, ali mislim da je to apsolutno ono što dobivamo čitanjem poezije. Poezija je na neki način sredstvo kojim prenosimo svoje emocije: ne samo sebi kao piscima, iako je to dio procesa, nego i čitateljima. U evociranju osjetila svjedočimo svojim emocijama. Uzmimo spisateljicu poput LOUISE GLÜCK: napetost u njezinu djelu svodi se na istovremeno odupiranje i eksploziju emocija. To je uvjerljiva juk-

U poslijeratnom razdoblju mnoga su se društva morala obnoviti. U Ujedinjenom Kraljevstvu je stvorena država blagostanja, no niz konzervativnih vlada otada to sustavno uništava. Morat ćemo se jako boriti da spasimo ono što je ostalo

stapozicija. Uvijek želim da čitatelji osjete moj rad – i da budu ekspresivni i otvoreni u pogledu emocija, a ne neprozirni. Ponekad mislim da pišemo, a da ne znamo što osjećamo o nečemu: to je putovanje otkrivanja koje pjesma čini.

Jedna od tema kojom se bavite su migracije. Europa je zauzela krut i nehuman stav prema migrantima, a i rekla bih da smo svjedoci vremena koje genocide ne doživljava kao genocide. Uopće ne govorimo o nasilju na granicama Europe i žrtvama zbog tih granica, o tome koliko je života izgubljeno u Sredozemnom moru ili rijekama...

Moj otac je bio migrant. Ili, bolje rečeno, bio je osoba koja se s Jamajke preselila u Ujedinjeno Kraljevstvo kao dio generacije Windrush. Ne bih postojala da njemu nije bio omogućen siguran prolaz. Zvuči očito, ali treba reći, s obzirom na to da Ujedinjenim Kraljevstvom danas upravljaju sinovi i kćeri migranata koji donose zakone o zadržavanju migracija na temelju boje kože i nacionalnog podrijetla. Bila sam na rezidenciji u Nacionalnom pomorskom muzeju u Greenwichu 2016., posebno sam se bavila mediteranskom migracijom i bilo je poražavajuće uzeti u obzir gubitak života na moru i način na koji su ljudi tretirani na granicama. Nadala sam se, možda naivno, da će biti bolje, ali postalo je gore. Zamislite da ste obalni stražar koji se suočava s kaznenim progonom zbog spašavanja ljudi koji se utapaju u ledenoj vodi. Zamislite da ste zatvoreni u plutajućem zatvoru i nemate pojma kada ćete i hoćete li biti pušteni. Nezamislivo je da živimo u društvu u kojem se to događa i da sebe smatramo 'civiliziranima'.

Možda bismo se odmah trebali nadovezati na situacije koje danas potresaju svijet. Nasilje i napad na Palestinu od kojeg također okrećemo glave. Ukrajina, koja sada već predugo traje... Tko je pjesnik, tko je pisac u takvoj situaciji, u takvom svijetu?

Para srce i izaziva bijes pomisliti na sve pjesnike, novinare i pisce koji su ubijeni među svim ostalim civilima. Zašto međunarodna zajednica nije učinila više da ih zaštiti?

I na kraju, iako smo skloni idealizirati umjetnički rad, ipak se radi o – radu. Koliko smo danas, u eri neoliberalizma, svjesni da i umjetnici moraju 'platiti režije i jesti'? U Hrvatskoj je situacija takva da se ta pitanja još uvijek jako teško postavljaju, a rad u kulturi nije adekvatno plaćen. Kakva je situacija u Engleskoj? Kako je Brexit utjecao na sve?

Mislim da su umjetnici gotovo uvijek svjesni svoje stvarnosti. U Velikoj Britaniji, kao i u Hrvatskoj, mogućnost zarađivanja za život umjetnošću, poezijom ili humanističkim znanostima općenito postaje sve manja. Sveučilišta se bore i nema osnovnog prihoda za umjetnike, što bih voljela vidjeti. Umjetnost, u najširem smislu, jest kultura. Trebamo to slaviti i nagraditi. Jako mi je drago što sam i dalje dio Versopolisa, nakon Brexita, i što imam priliku da se moj rad prevede, da mogu biti čitana zajedno s drugim europskim piscima. Ova vrsta razmjene doista obogaćuje književnost – s obje strane prevoditeljske jednadžbe. Tako je inspirativno biti dio međunarodnog festivala, čuti poeziju i glasove iz cijelog svijeta, imati prozor u druge kulture i stvarnosti. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Mannequin Pussy:
I Got Heaven

(Epitaph)

I GOT Heaven', nedavno izašli album četvrti album filadelfijskog benda Mannequin Pussy, dočekan je gotovo univerzalnim pohvalama. Proizašao iz hardcore punk scene, bend je polako širio svoj zvuk indie i alt rock utjecajima iz devedesetih kojima je dodatno naglašena karizma i energija pjevačice i gitaristice MARISE DABICE. Nastao u suradnji s JOHNOM CONGLETONOM, jednim od najproduktivnijih producenata gitarske glazbe posljednjih petnaestak godina, album predstavlja pažljiv balans između sirove energije i pop instinkta. Deset pjesama u pola sata omogućava dinamično i kompaktno slušanje lišeno aktualnog trenda pretrpavanja materijalima kako bi se udovoljilo zakonitostima streaminga. Uvodna, naslovna pjesma predstavlja svojevrsni manifest albuma, s obzirom na to da ga kroz svoje tri minute otvara nesmiljenim pismom namjere, kako tematske tako i glazbene. Dabice je dosadašnje i buduće djelovanje svog benda

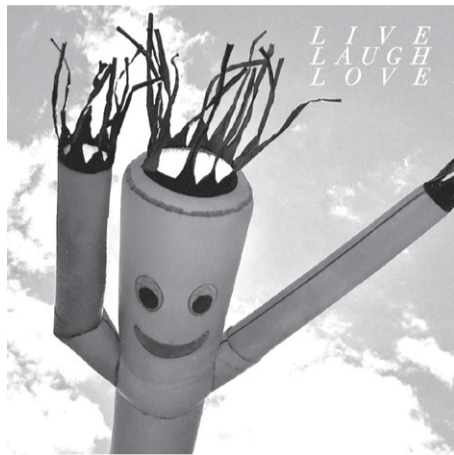
ekstrahirala u koktel bijesa, nade i prkosa. Ostatak pjesama zapravo predstavlja razradu njenih suprotstavljenih, zapaljivih i vrlo često iznimno intenzivnih emocija. Često navodne usporedbe s Hole i njihovim 'Live Through This' stoga nimalo ne čude, ali je krajnji rezultat ipak bliži katarzi nego destrukciji.

Chastity Belt:
Live Laugh Love

(Suicide Squeeze)

VOŠINGTONSKI Chastity Belt bave se sličnim postadolescentskim egzistencijalnim temama poput odrastanja, slobode i osjećaja besciljnosti, a i glazbenu inspiraciju crpe iz sličnog razdoblja kao i Mannequin Pussy. Međutim, emocionalni raspon njihovog 'Live Laugh Love' namjerno je uži i definiraniji od izboja 'I Got Heaven'. Glavna autorica JULIA SHAPIRO i ostatak benda svojim vokalnim harmonijama i 'paučinastim' gitarskim melodijama upotpunjenima prstohvatom shoegaze izmaglice kreiraju koherentnu, hipnotičku atmosferu na rubu melankolije i rezigniranosti kakva bi se u ranim devedesetima s lakoćom opisala derogativno-pohvalnom oznakom *slacker*. Najveća vrijednost albuma je upravo u toj

neobjašnjoj lakoći Chastity Belta da osjećaj izgubljenosti i besciljnosti pretoče u pjesme koje, paradoksalno, zvuče promišljeno i strastveno. Ključ takvog razvoja možda se krije i u činjenici da Shapiro nikad ne dopušta da prigušeni vokalni manirizmi i

naglašena teksturiranost do kraja prekriju čvrste, vrlo klasične 'strofa-refren-strofa' strukture koje čuvaju album od teritorija pretjerane rasplinutosti.

Sheer Mag:
Playing Favorites

(Third Man Records)

SHEER Mag, još jedan filadelfijski bend, predvođen impresivnim vokalom TINE HALLADAY ni na svom trećem albumu nije do kraja ispunio svoj potencijal. No to zapravo nije kritika. Ima nešto šarmantno u činjenici da bend ne uspijeva ili ne želi do kraja ispolirati svoju potentnu kombinaciju garage punka, klasičnog rocka iz sedamdesetih i power popa. Pritom bi bilo lako prstom uprijeti u nedovoljno snažan i prepoznatljiv

autorski rukopis, no pitanje je ima li takvo nešto bend poput Sheer Mag uopće na umu. Objavljen za Third Man Records, izdavačku kuću poznatog retofetišista JACKA WHITEA, 'Playing Favorites' zvuči u skladu sa svojim naslovom. Sheer Mag je rijedak tip benda koji bi istodobno mogao svirati i na vjenčanjima i u skvotovima, a svaki fleetwoodovski pozadinski vokal, disco bas linija ili power pop rif ponajprije je u službi zarazne, nepretenciozne energije. Postoji li neka dublja poruka u njihovom opusu, ona se nalazi upravo u tom spretnom i veselom pastišu koji funkcionira kao eskapistički portal u neki drugi, svjesno iskričavi, ali nepostojeći svijet.

■ Karlo Rafaneli

Predsjednica Zelene akcije

DORA SIVKA Porazno je što se u koalicijskim pregovorima ne spominje klimatska kriza

Od 24. do 27. aprila u Zagrebu u organizaciji Zelene akcije održava se 11. izdanje Okolišnog filmskog festivala. Koje su vam teme u fokusu?

OFF-ovim programom već cijelo desetljeće nastojimo produbiti naše razumijevanje različitih okolišnih i društvenih kriza, što ponekad i na nas i na gledatelje može djelovati paralizirajuće. Stoga smo se ove godine okrenuli primjerima rješenja i konkretnih praksi koje pojedinci i zajednice mogu usvojiti. Srećom, rješenja su brojna. Kroz 13 dokumentarnih filmova, dvije tribine, dvije radionice i ostatak popratnog programa bavimo se očuvanjem rijeka i bioraznolikosti, kreativnim aktivističkim praksama, održivom modom, vrijednostima autonomnih i skvotiranih prostora i teritorija, inspirativnim globalnim pokretima, pravnim praksama u zaštiti okoliša, carstvom gljiva, prirodnom gradnjom i zanimanjima koja su u simbiozi s prirodom. Biralimo filmove i program koji će inspirirati ljude da se osnaže i povežu, probuditi im aktivistički žar i osjećaj da itekako ima smisla djelovati.

Što su nam pokazali aktualni izbori, kako naše stranke pristupaju klimatskoj krizi kao političkom pitanju?

Smatramo poraznim što se u ovoj fazi pregovora ne spominje klimatska kriza, koja po svojoj ozbiljnosti nadilazi većinu drugih oko kojih se trenutno lome koplja. Zelena akcija je, zajedno s devet drugih organizacija, netom prije izbora organizirala sučeljavanje pet stranaka koje su tada prelazile izborni prag. HDZ je tom prilikom stavio naglasak na dekarbonizaciju, recikliranje i ulaganje u željezničku infrastrukturu, SDP na energetsko siromaštvo i postavljanje solarnih panela, Možemo! na ulaganje u znanost i istraživanja, Most na mjere za poljoprivrednike i ribare te ekodid u Kaznenom zakonu, dok je IGOR PETERNEL tvrdio kako nema civilizacije bez fosilnih goriva. U nedavnoj anketi Greenpeacea Hrvatska o stavovima četiriju stranaka (izuzev HDZ-a, koji nije od-

Foto: CEE Bankwatch

govorio) sve one, naime, podržavaju samo dvije stvari: globalne sporazume o plastici i o zaštiti oceana, dok odgovori o ostalim temama variraju.

Zašto je važna nedavna presuda Europskog suda za ljudska prava u korist skupine starijih građanki Švicarske koje su tužile državu zbog neadekvatnog odgovora na klimatske promjene?

Najveća vrijednost tog presedana jest što će poslužiti kao nacrt za uspješno podizanje tužbi protiv raznih vlada zbog neuspjeha po pitanju rješavanja klimatske krize. Te su žene pokazale kako građani pravnim putevima mogu nametnuti klimatske mjere vladama koje kontinuirano ignoriraju ozbiljnost situacije. Iako Europski sud za ljudska prava nema ovlasti sankcionirati vlade ako se ne pridržavaju te presude, ona se može koristiti u predmetima koji se pokreću na nacionalnoj razini. Očekujemo da će ta pobjeda započeti novi val klimatskih parnica na nacionalnim sudovima u Europi, ali i pomoći ojačati položaj tužitelja i tužiteljica u tekućim parnicama. Ipak, kako bismo dosegli naše ciljeve i sustavne promjene, ovakve presude moramo upariti sa snažnim klimatskim pokretima koji vrše pritisak na one najodgovornije za klimatsku krizu.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Kratkometražni film 'Čovjek koji nije mogao šutjeti' redatelja NEBOJŠE SLIJEPEVIĆA, temeljen na istinitom događaju iz ratnih devedesetih, uvršten je u službenu konkurenciju na Filmskom festivalu u Cannesu, čime je postao drugi hrvatski film kojem je to pošlo za rukom od osamostaljenja – prvi je bio 'Ciao mama' GORANA ODVORČIĆA iz 2009.

■ L. P.

Uspjeh priče o pojedincu o hrabrosti

TV RAŠETANJE

Dva brata
iz istog jata

PIŠE Boris Rašeta

Kapa dolje, majstore! Saša Antić je pod alter egom Alejandro Buendija i uz pomoć umjetne inteligencije montirao rap sučeljavanje Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića. Na svim razinama – političkoj, psihološkoj, glazbenoj i stihotvoračkoj – ta je stvar pokazala puni smisao natjecanja te dvojice političara

Ivanjska noć,
Netflix

SKANDINAVSKE su serije neodoljive. Spokojni duh sjevera, neodoljiva ljepota planina, visoravni i primorja, zavodljivi jezici, sve ih to i na prvi pogled čini privlačnima, što dokazuje i njihov komercijalni uspjeh. Njega su doduše postigli uglavnom *noir* krimići – ne znaš je li slavni *JO NESBØ* ili *STIEG LARSSON* s neodoljivom Lisbeth Salander, ali iz tih nam područja dolaze i vrsne drame. U tradicionalnom švedskom društvu ivanjska noć smatrala se magičnim vremenom, u kojem biljke poprimaju ljevakovitu moć i daju vidovitost. Mlade žene ubrale bi sedam različitih vrsta cvijeća i stavile ga pod jastuk kako bi sanjale svoje buduće muževe, a danju bi oko glave nosile cvjetne vijence. U tom ozračju, 65-godišnja Carina okuplja obitelj zbog proslave na kojoj se skupi više parova. U nizu *flashbackova* pratimo kako se pojedine, izvana gledano, idilične veze, djelovanjem tihe, duge korozijske trunu, izgrizaju iznutra, sve do točke kulminacije. Bogato i razvijeno društvo nije lijek za nedostatke ljudske prirode, ona je uvijek i posvuda ista. Kratka, tomlavradićevski koncipirana serija, zaslužuje preporuku za gledanje.

N1 studio uživo,
16. travnja, 10:00

NINA KLJENAK odradila je odličan posao. U predvečerje trećeg svjetskog rata pozvala je u studio trojicu ljudi koji su nam objasnili situaciju. Prvi je – *sine ira et studio* – govorio bivši diplomat *BOŽO KOVAČEVIĆ*, koji je objasnio kako postoje dva razloga zbog kojih Izrael želi uvući Ameriku u rat s Iranom. Prvi je *NETANYAHUOV* opstanak na vlasti, jer ga nakon pada čekaju optužnice zbog mita. Drugi razlog leži u činjenici da je Iran glavna prijetnja izraelskoj sigurnosti. Na njegove se riječi nadovezao idući gost, izraelski ambasador *GARY KOREN*, koji u šefu Bibiju, naravno, ne vidi problem, ali ga vidi u Iranu. 'Zadržavamo pravo da reagiramo jer ako ne reagiramo, Irancima pružamo osjećaj da mogu nastaviti kao dosad', rekao je Koren. Znači reagirat će, samo je pitanje kako. Nakon Korena u studiju je, *audiatur*

et altera pars, gostovao iranski veleposlanik u Hrvatskoj koji u namjeri Irana da uništi Izrael, naravno, ne vidi problem, ali ga vidi u Bibiju. 'Ljudska glupost nema granica, osobito kad je riječ o Netanyahuu i njegovom režimu', kazao je, pa dodao – pogadate – kako Iran zadržava pravo 'odmah reagirati ako dođe do napada'. 'Mislim da bi trebala biti poslana snažna poruka', nastavio je *SAEID KHATIBZADEH*. 'Bez obzira na to tko donosi odluke u tom režimu, moraju shvatiti da međunarodna zajednica to zahtijeva, počevši od priznavanja Palestine. To bi bila dobra početna točka. Da se zaustavi genocid u Gazi. Netanyahu čini sve da skrene našu pozornost s Gaze, Palestine, možda je zato i napao iransku diplomatsku misiju. Time je prekršio sve diplomatske konvencije. Svi se trebaju koncentrirati na glavni problem, a to je Gaza. Vratimo se rješavanju problema Palestine. Možda izraelski premijer želi nastaviti zbog svog osobnog dobra. Svjedočimo sljedećem, on je spreman platiti bilo koju cijenu, a ljudi u okupiranoj Palestini su žrtve te nepopularne krajnje desne vlade u Izraelu', zaključio je.

Hannibal Hopkins
i Sir Anthony, HRT,
16. travnja, 21:14

POSTAO je općeprihvaćen tek kad se transformirao u čudovište, u kanibala! I to je, rekli bismo, dobar opis kapitalizma. Glumac koji izaziva divljenje, s rasponom uloga od najvećeg filmskog kanibala svih vremena ('Kad jaganjci utihnu') do tankočutnog batlera ('Na kraju dana'), počeo je kao sramežljivi kompleksaš, sin velškog pekara, a završio kao nasljednik *SIR LAWRENCEA OLIVIERA*. Karijera mu je zapravo krenula kad se njegov *Pygmalion* Olivier razbolio (slijepo crijevo), pa ga je *HOPKINS* zamijenio. 'Pala mu je sjekira u med', prisjetio se Olivier. 'Ne osjećam se kao glumac, ne znam uopće što je glumac, živim kao izvođač u cirkusu', kazao je Hopkins u dokumentarcu koji je odabrala *MIRA VOČINKIĆ*. 'Bio sam loš dak pa su me drugi učenici ismijavali. Patio sam od kompleksa manje vrijednosti. Odrastao sam u uvjerenju da sam glup', priznao je. Samo jedna stvar razlikuje ga od glupana – Hopkins nije glup, naprotiv, briljantan je. Nije glumio ludilo poremećenog *Lectera*, jer bi to, rekao je, bilo

nemoguće: glumio je njegovu razumnu stranu, koja dotiče genijalnost. Zastrašujuće ištanje kojim na smrt plaši *JODIE FOSTER* improvizirao je, dok je zaklanjanje lica rukom u neugodnim situacijama, koje smo vidjeli u 'Na kraju dana', vidio u 'Zvonaru crkve Notre-Dame'. 'Ukrao sam to od *CHARLESA LAUGHTONA*, *Quasimoda*', priznao je smijući se. Jednom je rekao: 'Kad god si umislim da sam nešto posebno, sjetim se svog oca i njegovih grubih, žuljevutih ruku.' No vozeći se kalifornijskom u skupom kabrioletu obalom priznao je da mu novac i slava gode. 'Lijep život. Ako sad i umrem, neće mi biti žao', kazao je. Hopkins je u životu bio alkoholičar, pijanist, slikar, crtač, da bi na kraju postao vitez Njezina Veličanstva – sasvim opravdano!

Sučeljavanje,
YouTube

KAPA dolje, majstore! *SAŠA ANTIĆ* je pod *alter egom* *Alejandro Buendija* i uz pomoć umjetne inteligencije montirao rap sučeljavanje *ZORANA MILANOVIĆA* i *ANDREJA PLENKOVIĆA*. Na svim razinama – političkoj, psihološkoj, glazbenoj, stihotvoračkoj, ta je stvar, neutralna i precizna poput apotekarske vage, pokazala pun smisao natjecanja dvojice političara koji su, kako bi rekla *DESANKA MAK-SIMOVIĆ*, iste godine rođeni, isto su im tekli školski sati... samo ih je netko zamijenio u rodilištu, pa je prirodni šef *HDZ-a* dospio na čelo *SDP-a* i *vice versa*. Glazbu i produkciju potpisuje Antić, dok iza teksta stoji *TONI SIRIŠČEVIĆ*. Zoka Plenkiju u pjesmi poručuje 'kad vidin tebe Njonju i Banu u državnom stanu, ko majmun kojem daješ bananu, k'o da mi neko stavlja sol na ranu', dok Just Plenk uzvraća 'Po cijele dane ništa ne radiš, sve oko sebe samo gadiš, sve nas prcaš dok lagano šmrcaš, ovlasti sitne, ne radiš stvari bitne'. Refren je obojici: 'Rugamo se naciji, u tvrdoj smo kohabitaciji, skupa bili smo u diplomaciji, iz istog jata, dva brata, koja nisu vidjela rata'.

Posebni dodaci:
Belmondo, HRT,
20. travnja, 20:01

FILMSKI kritičar i redatelj *ŽIVORAD TOMIĆ* priznao je da je 'Do posljednjeg daha', prvi film francuskog novog vala, a ujedno i prvi naslov prikazan u Posebnim dodacima te večeri, gledao možda i više od pedeset puta. 'Svaki put vidim u njemu nešto novo', kazao je, dodavši da je taj film dinamične, skokovite ('jump and cut') montaže danas jednako mlad kao i onda kad je stvoren, što je čudo. Film je snimljen 1959. prema sinopsisu *FRANÇOISA TRUFFAUTA*. Potom smo vidjeli *MELVILLEOVA* 'Leona Morina, svećenika' i na kraju legendarni 'Moderato cantabile' *PETERA BROOKA*. Gdje ćeš bolju subotnju večer! ■

**RUGAMO SE NACIJI,
U TVRDOJ SMO KOHABITACIJI**

366

12

7

24